

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "נח"

ר"ח (א') מרחשון תשע"ד, (04/10/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
 שמעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר-שבע	חשפונאים	
17:53	18:00	17:50	18:00	18:02	כניסת שבת
18:55	18:56	18:56	18:56	18:56	יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת נח – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	11
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	22
4 .	בין אדם לחברו	67
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	69
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	81
7 .	החיים הבריאים	88
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	90
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	96
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il	בכריכה האחורית

על הפרשה . 1

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת נח

פרשת נח היא הפרשה השניה בספר בראשית ובתורה כולה
 הפרשה מתחילה בפרק ו' פסוק ט' ומסתיימת בפרק י"א פסוק ל"ב
 את פרשת נח קוראים תמיד בשבת השניה אחרי שמחת תורה.
 שם הפרשה היא המילה השלישית בה פותחת הפרשה – אלה תולדות "נח"
 בפרשה זו יש 153 פסוקים

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת נח											
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
0	0	0	6,907	1,681	153	4	230	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								ל"ב	י"א	ט'	ו'
0	0	0	6	6	1	4	5	דירוג פרשת נח בפרשות חומש בראשית			
33	34	38	13	18	4	9	14	דירוג פרשת נח בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2 . ההפטרה והתוספות לראש חודש

שבת זו חלה השנה בראש חודש חשון לכן מוסיפים יעלה ויבא בתפילה,
 אומרים הלל בדילוג ומוציאים שני ספרי תורה . בראשון קוראים לשבעה
 (העולים לתורה) בפרשת השבוע – פרשת נח, אומרים חצי קדיש ואחריו
 קוראים לעולה השמיני – מפטיר בפרשת פנחס : "וביום השבת", "ובראשי
 חדשיכם", עד "ונסכו".

אח"כ מפטירים בישעיה פרק ס"ו: "כה אמר ה' כסאי" עד "לכל בשר" וכופלים הפסוק והיה מידי חודש בחודשו".

אחרי ההפטרה מתפללים תפילת מוסף של שבת וראש חודש – "אתה יצרת" גם אלו שנוהגים בשבת רגילה לומר "אב הרחמים" לא יאמרו זאת בשבת זו.

1.3. תוכן הפרשה

א. בניית התיבה – "תיבת נח"

החלק הראשון של הפרשה עוסק בפרשת המבול שהביא אלוהים על העולם בגלל חטאי בני האדם. נח, שהיה "איש צדיק תמים בדורותיו", נבחר להיות מי שישרוד את המבול עם משפחתו וייסד את האנושות החדשה אחרי המבול. הוא מצווה לבנות תיבה שבה ישהו הוא, משפחתו ובעלי החיים במשך המבול.

ב. המבול מוחה את כל היקום

המבול נמשך ימים רבים ומוחה את כל החיים מעל פני האדמה. הגשמים פוסקים לאחר ארבעים יום וארבעים לילה רצופים בהם ירד המבול, והמים מתייבשים במשך מאה וחמישים יום עד שנחה תיבת נח על הרי אררט.

ג. היציאה מהתיבה לאחר המבול

לאחר שנח לומד, באמצעות היונה ששולחה ולא שבה, שיבשה הארץ, הוא יוצא מן התיבה ומקריב קורבנות. לאחר יציאת בעלי החיים מן התיבה, אלוהים מבהיר שמותר לבני אדם לשחוט בעלי חיים למאכל, ושלעומת זאת רצח של בני אדם הוא אסור.

ד . הקשת בענן – האות מהקב"ה לאי הבאת מבול נוסף

אלוהים מבטיח לנח שלא יביא מבול נוסף על העולם, וכאות להבטחתו זו הוא נותן את הקשת בענן.

ה. נח משתכר

נח נוטע כרם ומשתכר מן היין. חם בנו רואה אותו שוכב ערום באוהלו, ומספר על כך לשם ויפת, שמכסים אותו ומונעים את המשך ביזויו. בעקבות כך מקלל נח את כנען בן חם, ומברך את שם ויפת.

ו . פירוט צאצאי נח

בהמשך הפרשה מפורטים קורותיהם של צאצאי נח.

ז . "מגדל בבל"

בתוך הדברים מסופר על הניסיון לבנות את מגדל בבל ועל הדרך בה אלוהים מנע זאת באמצעות בלילת שפתם של הבונים והפצתם על פני כל הארץ.

ח. עשרה דורות מנח ועד אברהם

בהמשך באה רשימת עשרת הדורות שמנח עד אברהם, שבסיומה באה היכרות ראשונה עם משפחתו של אברהם, שבשלב זה עוד נקרא "אברם". מסופר כיצד החל אביו תרח ללכת מאור כשדים לארץ כנען, אך החליט להישאר בחרן ובסופו של דבר מת שם.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת נח

א. בסוף פרשת בראשית אותה קראנו בשבוע שעבר, מסופר על כך שהקב"ה "התעצב" בראותו את מעשיהם הרעים של בני האדם ולכן החליט להשמיד את האדם ובעלי החיים. התורה מציינת שהגזל היה המעשה החמור והסיבה העיקרית להחלטתו של הקב"ה להשמיד את כל היקום. "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ, לְפָנַי הָאֱלֹהִים; וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ, חָמָס" (גזל), ואין שום קשר לשלטון שאצל שכנינו (או שמא כן)

ב. ואולם נח מצא חן בעיני ה' היות והיה צדיק שנאמר בפרשתינו "אֵלֶּה, תוֹלְדֹת נֹחַ, נֹחַ אִישׁ צָדִיק תָּמִים הָיָה, בְּדֹרֹתָיו" הפרשנים מדייקים מהמילה "בדורותיו" יש ואומרים בשבחו שאם היה חי בדורות של צדיקים היה צדיק יותר ויש ואומרים בגנותו שרק בדורו (דור של רשעים) היה צדיק ואילו אם היה חי בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לצדיק. יש אומרים שהמבול גם נגרם בגלל נח שלא השתדל להחזיר את החוטאים בתשובה בניגוד לאברהם אבינו ושרה אשתו שפעלו כך. גם על כפל המילים "נח" אומר המדרש שהיה נח כלפי הבריות וכן היה נח כלפי שמים (הקב"ה)

ג. הקב"ה מחליט להציף את העולם במים ומבקש מנח לבנות תיבה שבאמצעותו ינצלו נח ומשפחתו וכן נציגים מהחיות, הבהמות ובעלי הכנף על מנת שתהיה המשכיות לחיים על פני האדמה לאחר המבול "מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה, תִּקַּח לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ; וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא, שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ. גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה, זָכָר וּנְקֵבָה, לְחַיֹּת זָרָע, עַל פְּנֵי כָּל-הָאָרֶץ". הזמר והמלחין מתי כספי אף הלחין למילותיו של יורם טהר-לב שיר לכבודו של נח שבוצע על ידו ועל ידי שלישיית שוקולד מנטה מסטיק בפסטיבל הזמר והפזמון שנת תשל"ד "נח - לא שכחנו איך בגשם ובסער, נח - לתיבה אספת את חיות היער. שתיים, שתיים מכל מין, האריה והממותה, הגמל והשיבוטה וגם ההיפופוטם. איך פתחת את הצוהר ומתוך התכלת הלבנה באה היונה".

ד. הקב"ה מעביר לנח תוכניות הנדסיות מפורטות וכן כתב חומרים מסודר "עֲשֵׂה לָךְ תֵּיבַת עֲצֵי גֹפֶר, קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּיבָה; וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבִּית וּמִחוּץ, בַּכֹּפֶר (זפת). וְזָה, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ: שְׁלֹשׁ מְאוֹת אַמָּה, אֶרְךָ הַתֵּיבָה, חָמֵשׁ אַמָּה רְחֹבָהּ, וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ. צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּיבָה, וְאֵל אַמָּה תִּכְלְנָה מִלְמַעְלָה, וּפְתַח הַתֵּיבָה, בְּצִדָּהּ תִּשְׂמָה; תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים, תַּעֲשֶׂהָ". בתיבה היו שלש קומות: קומה לבני האדם, קומה לחיות וקומה לפסולת (היו מראשוני האגודה לשמירת הסביבה). מהמילים לומדים שהתיבה היתה בנויה בצורה הדומה לפירמידה שמבסיס של 300 אמה אורך ו-50 אמה רוחב הגיעו התיבה בקצה לאמה על אמה וכל זאת על מנת שהמים יגלשו מהתיבה.

ה. משך הזמן שנח בנה את התיבה היה 120 שנה וכל זאת על מנת לאפשר לשאר האנשים לברר מדוע נח בונה תיבה ועל ידי כך אולי יתקנו את מעשיהם הרעים ואנשי העולם לא הבינו את המסר.

ו. המבול החל כגשמי ברכה שנאמר לבני האדם "וַיְהִי הַגֶּשֶׁם, עַל הָאָרֶץ, אַרְבָּעִים יוֹם, וְאַרְבָּעִים לַיְלָה" על מנת לתת לאנשים הזדמנות של "הדקה ה-90" לשנות את דרכם והיות וגם לאחר שגם צ'אנס זה פוספס החל המבול שנאמר "וַיְהִי

המבול ארבעים יום, על הארץ". המבול נמשך ארבעים יום ולילה עד שהמים היו גבוהים כ 10 מטר מעל ראשי ההרים ובכך הושמדו כל האנשים ובעלי החיים (למעט הדגים).

לאחר מאה וחמישים יום, מתחיל תהליך של ירידת המים, עד שהתיבה נחה על ראש הר אררט (מזוהה כהר במזרחה של תורכיה). מספר שנים, עוד לפני שהרצל חלם על הקמת בית יהודי לעם ישראל בארץ ישראל החל יהודי אמריקאי בשם מרדכי מנואל נח שהיה עיתונאי, דיפלומט, מחזאי, עורך דין, שופט ושריף יהודי אמריקאי במימוש רעיון זה. מרדכי מנואל נח שיש המכנים אותו "כמבשר הציונות הראשון". פירסם תוכנית ליישוב היהודים באיזור מפלי הניאגרה שבצפון/מזרח ארצות הברית והקמת מדינת "אררט" שתשמש מקלט עבור היהודים להלן מתוך האתר:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%A8%D7%93%D7%9B%D7%99_%D7%A2%D7%9E%D7%A0%D7%95%D7%90%D7%9C%D7%A0%D7%97

"נח שאף להביא לתחייתו של העם היהודי ובשנת 1820 החל במשא ומתן לקניית האי גרנד איילנד שבנהר הניאגרה, בסמוך לבאפלו. שאיפתו הייתה למשוך לשם סוחרים ובנקאים יהודים שיבינו את ההזדמנויות בפרויקט וחקלאים ממזרח אירופה שיעבדו את האדמה. האי גרנד איילנד נקנה בשנת 1815 על ידי מדינת ניו יורק מידי האינדיאנים, ונח רכש שלישי ממנו, וקיבל אופצייה לרכישת שני השליש האחרים.

בשנת 1825 נערך טקס מפואר בין מאות מוזמנים, בכנסיית סן פול בבאפלו. על רקע האורטוריה יהודה המכבי של הנדל, כשהוא לבוש בגלימה סגולה ותליון מזהב שנלקחו מתיאטרון, הכתיר עצמו נח כ"שופט ישראל" של העיר החדשה אררט. נח נשא נאום בו הכריז על הקמת בית לעם היהודי, והציג את אבן הפינה ליישוב החדש עליה נכתב בעברית: "שמע ישראל יי אלוהינו יי אחד" ובאנגלית: "אררט, עיר מקלט ליהודים נוסדה בידי מרדכי מנואל נח בחודש תשרי 5580 (התקפ"ו), ספטמבר 1825 בשנת ה' 50 לעצמאותה של אמריקה".

האירוע הגרנדיוזי השיג את מטרתו וזכה לתשומת לב רבה מצד עיתונים באמריקה ואירופה, אולם היהודים לא נענו לקריאתו ולעגו לו כמשיח מטעם עצמו או כמי שמחפש הזדמנויות להרוויח על גבם של היהודים. בשנת 1932 מכר נח את השטח שרכש. כיום אין בגרנד איילנד קהילה יהודית או בית כנסת, אבן הפינה שמורה ב"חברה ההיסטורית" של באפלו.

שנים לאחר מכן הגיע נח למסקנה שתחיית היהודים אפשרית רק בארץ ישראל וקרא למעצמות המערב, תחילה צרפת ואנגליה ולאחר מכן אמריקה, לסייע ליהודים. בשנת 1837, עשרות שנים לפני הרצל, כתב: "היהודים צריכים לעשות משהו עבור עצמם... סוריה תחזור ליהודים בדרך של רכישה... בחסותן של צרפת ובריטניה... איכלוסה של סוריה מחדש... מעשי והגיוני" אכן צדק.

ח. לאחר ארבעים יום פותח נח לראשונה את חלון התיבה, ושולח את העורב כדי לבדוק אם ניתן לצאת מן התיבה. העורב, כנראה "לא היה בראש שלו" לבצע את המשימה לכן חזר מיד "וַיִּשְׁלַח, אֶת הָעוֹרֵב; וַיֵּצֵא יְצוּא וְשׁוֹב", כנגד זה היתה לעורבים הזדמנות נוספת לכפר על סירובם בכך שכאשר אליהו הנביא נמלט למדבר מאחאב ומאיזבל (מלכי ישראל) אזי העורבים הביאו לו מזון.

ט. לאחר שבעה ימים שולח נח את היונה. והיות והיונה לא מוצאת היכן להיות גם היא חוזרת, "וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה, מֵאֵתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם, מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה. וְלֹא מִצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ, וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל הַתֵּבָה כִּי מַיִם, עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ" נח מחכה עוד שבעה ימים ובערב חוזרת היונה כשעלה זית בפיה ואז הבין נח שהמים בגובה העצים. (כיום נהוג לסמל את השלום באמצעות ציור של יונה עם עלה של זית). "וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב, וְהָיָה עָלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ; וַיֵּדַע נֹחַ, כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ. נח מחכה עוד שבעה ימים ושוב שולח את היונה והפעם היונה לא חוזרת "וַיִּשְׁלַח, אֶת הַיּוֹנָה, וְלֹא יָסְפָה שׁוֹב אֵלָיו, עוֹד" כעת הבין נח שאין יותר מים שמכסים את הארץ.

י. כשהחל המבול נאמר "נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיֵנֵי תְהוֹם". וכשהמבול נגמר נאמר "וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנֵי תְהוֹם" ועל כך אומר רש"י שהקב"ה השאיר חלק מהמעיינות לטובת בני האדם כמו חמי טבריה.

יא. ישנו מושג הנקרא "שבע מצוות בני נח" והכוונה למצוות שגם בני אדם לא יהודים מחויבים בהם. בין המצוות אנו מוצאים את:

יב. מצוות פרו ורבו שהיא בעצם מצווה להמשכיות האנושות. מצוות איסור אכילה של הדם יחד עם הבשר, מצווה לא לגור במקום אחד אלא להתפרס על כל הארץ. "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים, אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו; וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ, וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ. וּמִזְרָאֲכֶם וּחֲתָכֶם, יִהְיֶה, עַל כָּל חֵיִת הָאָרֶץ, וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם; בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם, בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ. כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי, לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: כִּי־רַק עֹשֵׁב, נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל. אֲךָ בְּבֶשֶׂר, בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ".

יג. מצווה נוספת שכל האנושות מחויבת לה ושהיא החשובה משבע המצוות היא איסור "לא תרצח". וכך כתוב "שִׁפְךָ דַם הָאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ: כִּי בַּצֶּלֶם

אֱלֹהִים, עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם". יש המסבירים שכל מי ששופך דם של אדם (שִׁפַּךְ דָּם הָאָדָם) חייב מיתה (בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ) ויש המסבירים פסוק זה כאיסור על ביצוע הפלות וכך הם מסבירים את הפסוק שמדובר על אדם הנמצא בתוך אדם (תינוק) דם הָאָדָם, בָּאָדָם (האדם שבתוך האדם) אזי יומת (דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ)

יד. לאחר שנח יוצא מן התיבה הקב"ה כורת עימו ברית ומבטיח לו שיותר לא יהיה מבול על הארץ וכציון להבטחה זו הקב"ה מראה לנח את הקשת בענן על מנת שכל פעם שאנו רואים קשת בשמים אנו אמורים להיזכר בהבטחתו של הקב"ה. "אֶת קִשְׁתִּי, נִתְתִּי בְּעָנָן; וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית, בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ. וְהָיָה, בְּעָנְנֵי עָנָן עַל הָאָרֶץ, וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁת, בְּעָנָן. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי, אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה, בְּכָל בְּשָׂר; וְלֹא יְהִי עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל, לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר וְאֶכֶן כָּל מִי שְׂרוּאָה קִשֶׁת צָרִיךְ לְבָרֵךְ "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם זוכר הברית".

טו. ברכה זו שייכת למשפחת ברכות הנקראת "ברכות הראייה" וכשם כן הוא שחובה על האדם לברך על דברים שהוא רואה כגון: עץ יפה, אוקיינוסים וימים, מלך או נשיא ועוד. להלן, לקוח מתוך אתר דעת של משרד החינוך

<http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=2634>

חכמים תיקנו ברכה לדברים שהאדם רואה. מקור הדברים במשנה במסכת ברכות, פרק ט'

משנה א: הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר "ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה."

מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר "ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו:"

משנה ב: על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר "ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם." על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר "ברוך עושה מעשה בראשית."

ד' יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר "ברוך שעשה את הים הגדול", בזמן שרואה אותו לפרקים.

על הגשמים ועל הבשורות הטובות אומר "ברוך הטוב והמטיב", ועל שמועות רעות אומר "ברוך דיין האמת:"

ברכה על ראיית תופעות טבע

- הרואה תופעות טבע בלתי רגילות, כגון ברק, הרים גבוהים מאוד, נהרות גדולים מאוד מברך:
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה מעשה בראשית.

• הרואה את הים הגדול הסמוך לארץ ישראל (הים התיכון) מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה את הים הגדול.

• הרואה קשת בענן מברך את ברכת הקשת:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.

• הרואה עצי מאכל בפריחתם בימי ניסן (מברך פעם אחת בשנה) ברכת

האילנות:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות

טובות ואילנות טובים להנות בהם בני אדם.

• הרואה אילנות יפים ביותר ובריות נאות ביותר מברך את ברכת הנוי

שבבריאה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שככה לו בעולמו.

ברכות החכמים

• הרואה חכם גדול מישראל מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שחלק מחכמתו ליראיו.

• הרואה חכם גדול מאומות העולם מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן מחכמתו לבשר ודם.

ברכות המלכים

• הרואה מלך ישראל מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שחלק מכבודו ליראיו.

• הרואה מלך מאומות העולם מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן מכבודו לבשר ודם.

ברכה על עם ישראל

• הרואה שש מאות אלף מישראל (שהוא מספר יוצאי מצרים הזכרים) ביחד

בארץ ישראל מברך:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, חכם הרזים.

• הרואה בתי ישראל ביישובם בארץ ישראל מברך את ברכת יישוב הארץ:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מציב גבול אלמנה.

ברכה על נסים

- הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון מעברות הירדן וחומות יריחו מברך ברכות הנסים:
בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבֹתֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה.
- הרואה מקום שנעשה לו (באופן אישי) בו נס מברך:
בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁעָשָׂה לִי נִס בַּמָּקוֹם הַזֶּה.

טז. התורה מתארת את "המשפחתולוגיה" שמהם התפתחו העמים ובהם: המצרים, הסינים, העירקים, האשורים, היוונים ועוד רבים אחרים.

יז. כל האנשים שחיו בארץ דיברו בשפה אחת ולאחר שגילו את טכנולוגיית הבניה הם החליטו לבנות מגדל שראשו בשמים על מנת למרוד ולהילחם בקב"ה. הקב"ה כשראה זאת התייעץ עם המלאכים (ומכאן לומדים שגם מנהל וכן כל מי שעומד בראש אירגון צריך להתיעץ עם אנשיו לפני קבלת החלטה) והחליט להרוס את המגדל באמצעות לוחמה מיוחדת. הקב"ה גרם לחוסר תקשורת בין האנשים (זהו הבסיס להקמת יחידות של חיל הקשר לשיבוש מערכי התקשורת של האויב), וכך מתאר רש"י את ההתנהלות בזמן הקצר התקשורת. כשאדם ביקש מחבירו ברזל השני נתן לו מלט, כשביקש אבנים הביא לו קרשים מה שגרם לכל האנשים להתרגז ולריב ביניהם ובכך הופסקה בניית המגדל.

יח. לאחר שבני האדם הפסיקו לתקשר ביניהם (עד שהגיע ה-facebook) והם התפזרו בכל העולם איש איש למקומו ולשפתו (סינית, ערבית, יוונית וכו') למגדל שנבנה קראו מגדל בבל מלשון בילבול. כיום אנו משתמשים במושג "מגדל בבל" למהו לא מאורגן ולא מסודר שסופו להכשל.

יט. בהמשך ממשיכה התורה בתולדות האדם עד לאברהם אבינו ושרה אימנו (שנקראו אז אברם ושרי)

בקשת גשמים

בתאריך ז' בחשון מוסיפים בתפילת שמונה עשרה את הברכה "ותן טל ומטר לברכה" (שירו הידוע של שימי תבורי). את תפילת הגשם אנו מתחילים להגיד מיד לאחר חג הסוכות (בשמחת תורה), שאז אנו משנים את הנוסח בתפילה מ- "מוריד הטל" הנאמרת בתקופה שבין פסח לסוכות לנוסח של "משיב הרוח ומוריד הגשם" הסיבה שאנו לא משנים בשמחת תורה את הנוסח מ- "ותן ברכה" ל- "ותן טל ומטר לברכה" נעוצה בכך שחכמינו שתיקנו את התפילות רצו לתת מספיק זמן לעולי הרגל שהיו בירושלים להגיע לביתם לפני שתחל עונת הגשמים.

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

איתני הטבע/ ר' משה רוט

בשנת 2011, ב- 11 במרץ (לספירת האומות), התחוללה רעידת אדמה מול חופי יפן. כתוצאה מכך התרוממו גלי צונאמי בגובה של 10 מטרים, שפגעו קשה בחופי יפן. אלפי אנשים נהרגו ונפגעו והכור האטומי שבפוקושימה נפגע קשה. וכך מידי תקופה אנו שומעים על אסונות טבע בכל רחבי הגלובוס. על רעידות אדמה ועל שיטפונות, על צונאמי ועל סופות ושאר מרעין בישין. "זה קורה", יאמר הקורא. כך היא דרכו של עולם...

האם פעולתם של איתני הטבע בעולם – הסופות והסערות, רעידות האדמה והתפרצות הרי הגעש (ועוד...) הינה מקרית!?

פרשתנו – פרשת נח, מלמדת אותנו, שאיתני הטבע פועלים בפקודתו של הקב"ה – המנהיג של העולם. תוך עשרה דורות מבריאת העולם ומאדם הראשון,

התדרדרה האנושות לחיים מושחתים של גזל, גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה, ככתוב: "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס" (בראשית ו, יא).

הקב"ה מחליט לתת לאנושות הזדמנות נוספת והוא מוחק ומחריב את העולם הישן והמושחת וממנה את נוח ומשפחתו להיות משלחת חלוצים, להקמת העולם החדש.

"כלי העבודה" של הקב"ה ל"מחיקתו" של העולם הישן, הוא המבול, ככתוב:

"וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיַּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת... " (שם, יז).

עובדה זו מלמדת אותנו, כי איתני הטבע הם שליחיו של הקב"ה, ככתוב: "אֵשׁ

וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטּוֹר רוּחַ סַעֲרָה עֲשֵׂה דְבָרוֹ" (תהלים קמח, ח). רוח הסערה עושה את

דבר הקב"ה בכל שעה ובכל מקום. ולא רק הרוח, אלא כל איתני הטבע...

וכך אנו מוצאים את איתני הטבע ואת בעלי החיים, כשהם עושים את רצונו של

הקב"ה בעת מכות מצרים, במהלך קריעת ים סוף ועוד.

דבורה הנביאה בשירתה – שירת ההודיה לה', מתארת את נצחונו של ברק על צבא כנען בפיקודו של סיסרא שר הצבא, צבא של 900 רכב ברזל (משוריינים...) ואומרת: "נַחַל קִישׁוֹן גָּרַפְם... (שופטים ה, כא). הניצחון של רבים, חזקים וחמושים (צבא סיסרא), ביד מעטים וחלשים (צבא ברק), קרה בזכות העובדה שנחל קישון הקטן עלה על גדותיו (כנראה בגלל גשם – "שבר ענן" אדיר), תקע את הסוסים ואת רכב הברזל בבוץ הטובעני ובהמשך, אף גרף אותם לים.

אין ספק שמדובר בתופעת טבע "טבעית". אולם, העובדה שזה קורה דווקא כאן ועכשיו, מעידה על ניסיותה של התופעה.

הופעתם של נחילי הצפרדעים, הכינים, הערוב (חיות טורפות) והארבה במכות מצרים, גם היא טבעית. אולם העובדה שהם הופיעו ונעלמו בתיזמון מדוייק לפי הוראותיו של משה (על פי ה' כמובן...), גם היא מלמדת על ניסיותה של התופעה. גם נח וגם דבורה, ידעו והבינו שתופעות הטבע שאותם הם חוֹיִם, הינן מעשה ידי ה' ולא תוצאה של סופה מקרית. זאת ועוד. גם נח וגם דבורה, ידעו לתת שבח והודיה לקב"ה על הצלתם. נוח – על ידי הקרבת קרבנות (בראשית ח, כ) ואילו דבורה – על ידי שירת הודיה (שופטים ה).

הרמב"ם בהלכותיו, מנחה אותנו שכאשר באה צרה על הציבור – צרה "טבעית" מכל סוג שהוא, חובה עלינו (ומצווה מן התורה) להתפלל ולזעוק לה' מתוך הבנה שהצרה הזאת היא תגובה אלוקית למעשינו... כרמז וכדרישה אלוקית אלינו, לתיקון העולם והאדם (הלכות תעניות א, א).

ומה קורה כאשר בני האדם אומרים: "דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית" (מקרה... זה קורה... לא נורא... זה יעבור...)?!

מי שמסרב להבין בפעם הראשונה, מזמין לעצמו עוד ועוד צרות ו"הסברים" מאת הקב"ה, בסולם חומרה עולה... (שם, הלכה ג).

מי ש-טָחוּ עניו לראות ושכלו מלהבין, שתופעות הטבע נושאות בחובן מסר אלוקי לאנושות, נוהג בדרך של אכזריות כלפי עצמו ("הרי זו דרך אכזריות" כלשון הרמב"ם), כי בכך הוא מזמין על עצמו עוד ועוד צרות, עד שיבין...

לקח דומה אנו מוצאים גם במעשה המופלא של יונה הנביא. הקב"ה מצווה על יונה להתנבא לתושבי העיר נִינְוָה, אך הוא אינו מוכן לקבל עליו את המשימה (**למה?!). ומחליט לברוח באוניה הראשונה הנקרת בדרכו (**האם אפשר לברוח מאת ה'?!). האוניה נקלעת לסערה קשה וחריגה בחומרתה "וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם וַהֲאֹנִיָּה חֹשֵׁבָה (עמדה) לְהִשָּׁבֵר" (א, ד). (נעיר כי השאלות המסומנות ** ממש מתבקשות, אך לא נוכל לעסוק בהן מפאת קוצר היריעה).

המלחים מבינים שלסערה הזו יש סיבה וזה אינו מקרה ומחליטים: "לָכוּ וְנִפְּלָה גֹזְרֹת וְנִדְעָה בְּשִׁלְמִי (בגלל מי) הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ...".

לסערה הזאת יש גורם ויש סיבה. הגורל שימש למלחים ככלי לאיתור וגילוי – מי מבין באי הספינה הוא הגורם לסערה. "...וַיִּפְּלוּ גֹזְרֹת וַיִּפֹּל הַגֹּזְרֵל עַל יוֹנָה" (שם) וכך התברר כי יונה הוא הגורם והסיבה, כפי שהוא אכן אומר ומודה: "כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְּשָׁלִי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עָלֵיכֶם" (יונה א, יב).

הגישה של עולם "מנוהל" ולא מקרי, נכונה לא רק בתחום תופעות הטבע החריגות, אלא גם ב"מנהגו של עולם" – בתופעות הטבעיות. "אִם בַּחֲקָתִי

תֵּלְכוּ... (ויקרא כו, ג), אומרת התורה, או אז מובטחת לכם ברכת השמים והארץ, גִּשְׁמֵי בְרָכָה, יבול עשיר, שלום וביטחון. אולם, לברכה הזאת יש גם צד שני: "וְאִם בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ... לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהִפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי" (שם, טו), או אז מובטחת לנו ח"ו רשימה של צרות (שלא נדע...), שכל מטרתם היא, להחזיר את העם לדרך הישר...

גישה זו נכונה גם בחייו הפרטיים של האדם, כאשר נוחתות עליו (ל"ע...) צרות בתחומים שונים – אישיים, משפחתיים, כלכליים, בריאותיים ועוד. במצב כזה, מוזמן האדם לשאול את עצמו "מה התכלית". לשם מה באה עלי הרעה הזאת. מה הקב"ה מנסה "לומר" לי. ועוד, האם אני "קשוב" ל"דבריו"?

הזמר והיוצר שולי רנד בשירו "מה התכלית", עוסק בסוגיה הזאת ושואל את עצמו "מָה הַתְּכַלִּית שֶׁל זֶה הַכָּאֵב"?

מָה הַתְּכַלִּית שֶׁל זֶה הַכָּאֵב

אִם לֹא לְנַעֲנֵעַ לִי אֶת הַלֵּב (לעורר אותי)

שְׁשַׁקַע בְּתַרְדֵּמָה

וְזֶה זְמַן רַב שְׁלֹא הֶחְסִיר פְּעִימָה

לָמָּה בָּאתָנִי (קרה לי) זֶה הַקְּלוֹן (הבושה)

רַק לְנַפֵּץ בִּי אֶת הַדְּמִיוֹן

שְׁאֵנִי מִיֵּן "כָּל יָכַל"

נוֹחַ לְסַלַח נוֹחַ לְמַחַל

מָה רָצָתָה זֹאת הַנְּפִילָה

רַק לְעוֹרֵר אוֹתִי שׁוֹב לְתַפְּלָה

אֶל הַשָּׁמַיִם הָאֲדָמִים

שִׁיתְּהֶפְכוּ עָלַי לְרַחֲמִים

רַחֲמִים

רַחֲמִים

...כִּמָּה חָבִיב זֶה הַכָּאֵב

עֵת הוּא מְזַכֵּיר לִי מִי הַמְּסַבֵּב (מי בעל הבית של העולם...)

מִי מוֹצִיא מוֹלִיד וּמְבִיא (ומנהל את העולם...)

מִי אֶת כָּל זֹאת עָלַי

בְּאַהֲבָה הִבִּיא...

המסר העיקרי של דברינו הוא, שהתופעות והבעיות הקורות לנו ולסביבתנו, הן לא "ממנהג העולם" ולא מקרה. כי יש מי שמנהל את העולם...

בצד השאלה הכואבת "למה", עלינו לשאול את עצמנו גם "מה התכלית" ולשם מה באה לנו הצרה הזאת. מה הקב"ה רוצה מאיתנו ומה הוא רוצה לומר לנו... האם לפנינו תזכורת, או שמא אזהרה. עונש, או אולי נסיון... את השאלות האלה עלינו להפנות – ראשית, אל עצמינו לחשבון נפש פנימי ובהמשך, בתפילה אל ריבוננו של עולם.

האם נוכל להגיע אל התשובה, הסיבה וההסבר "למה", "מדוע" ו"לשם מה"? השיר **Blowin' in the Wind** – "התשובה נישאת ברוח", של הזמר והיוצר היהודי בוב דילן, הוא מעין שיר מחאה פילוסופי, העוסק בשאלות כלליות של מלחמה ושלוש, גזענות וחירות האדם. ותשובתו של הזמר לכל השאלות הקשות של "למה", "מדוע" ו"עד מתי" היא (כשמו של השיר) – "התשובה (לכל השאלות הללו) נישאת ברוח". התשובה לכל השאלות הקשות הינה חמקמקה. עלינו להושיט יד, להתאמץ ולגעת בה. וגם אם "ניגע" בה – בְּקָצָה, כנראה שלא נצלח "לתפוס" את כולה...

לא באנו כאן לתת תשובות לשאלות הקשות, אלא כדי ללמוד לשאול את השאלות ולהפוך את עצמינו מאנשי "מנהגו של עולם", לאנשי "מה התכלית"...

בברכת שבת שלום,

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

המשמעות של ערבות הדדית / ניר אביעד

פרשת "בראשית" מסתיימת בתיאור קודר על חטאי בני האדם שהלכו ופגעו בכל חלקה טובה. המין האנושי, שהיה עסוק בגזל, רמיסת החלש, אלימות, תאוות מיניות, שקרים, אינטרסים ואגואיזם (נשמע למישהו כמו תוכנית האקטואליה ששמענו הבוקר ברדיו?) סטה לחלוטין מהתוכנית המקורית שיועדה לו. בשלב זה הקב"ה החליט להקים חברה אנושית חדשה, ובשפת המחשבים לעשות "ריסט" למציאות הקיימת ע"י מבול שהחריב את העולם הישן והמקולקל.

על רקע המציאות הקשה הזו הופיעה דמותו של נח, עליו מרעיפה התורה שבחים באומרה כי נח מצא חן בעיני הקב"ה ואף השתמשה לגביו בביטוי נדיר: "איש צדיק תמים היה בדורותיו". כולנו זוכרים מגן הילדים את הסיפור על המשימה הגדולה שהוטלה עליו לבנות תיבה בה ישהו וינצלו מהמבול הוא, משפחתו ונציגים מכל מיני בעלי החיים בעולם. נח זכה לתפקיד שלא זכה לו אפילו אדם הראשון, ואת העובדה שאנו חיים, קיימים וזוכים ליהנות מעולמו של הקב"ה, אנו חבים לאותו צדיק, שבזכותו ובכוח מעשיו שרד העולם לאחר המבול. על אף העובדה שנח מוצג באור כה חיובי, פרשנים רבים מצאו טעם לפגם בדרך בה בחר לנהוג כלפי שאר בני האדם בתקופתו וכלפי תפיסתו את תפקידו כאיש אמת בתוך סביבה של חוטאים שסטו מדרך הישר.

רש"י כתב כי המילה "בדורותיו" מרמזת על כך שבדורו של נח הוא אכן נחשב לצדיק בהשוואה לאנשים שחיו סביבו, אולם בדורו של אברהם אבינו הוא היה נחשב לאדם פשוט. ישעיהו הנביא הרחיק ואף כינה את מי המבול "מי נח", ובכך רמז שהם ירדו באשמתו. הסיבה שבעטיה נח זכה לביקורת הזו הייתה מתוקף העובדה שמרגע שנודע לו על הגורל הנורא שממתין לכל אותם חוטאים סביבו, הוא לא פעל מספיק כדי לנסות להחזיר אותם למוטב ולא ניסה לחנך אותם לדרך אחרת ונכונה יותר, או לכל הפחות להתחנן בפני הקב"ה שימחל להם על מעשיהם. בסלנג הדתי זה מכונה "צדיק של פרווה", כלומר אדם שאכן רוצה ועושה טוב, אבל רק כל עוד זה נמצא ב"אזור הנוחות" שלו (במעיל הפרווה החם והמגן). אנו קוראים באחד המדרשים שכשיצא נח מן התיבה וראה את העולם חרב, הוא בכה ואמר: "ריבונו של עולם – היה לך לרחם על מעשיך", ענה לו

הקב"ה: "מאה ועשרים שנה בנית את התיבה ולא התפללת על אנשי דורך, עכשיו אתה בוכה?". נח אומנם בנה את התיבה במשך מאה ועשרים שנה כדי לאפשר לאנשים שסביבו מספיק זמן כדי לשאול אותו מה הוא עושה ובכך לתת להם סיכוי לחזור בתשובה ולתקן דרכם, אולם גם פעולה זו הייתה משום שהוא צווה לכך. חשוב להבין שהעובדה שנח לא התפלל על בני דורו לא נבעה חלילה מרוע לב. הוא פשוט חשב שלרשעים כה ירודים אין תקנה. אל מול נח נוהגים להשוות את אברהם אבינו ומשה רבנו. אברהם בפרשת 'זירא' "מנהל ויכוח" עם הקב"ה בניסיונו לשכנע אותו לא להחריב את העיר סדום לבל בטעות יומתו מעט הצדיקים שחיו בה. משה רבנו הגיע למדרגה גבוהה אף יותר והתחנן לקב"ה, לאחר חטא העגל בפרשת 'כי תישא', שיחוס גם על הרשעים ביותר ושייתן להם הזדמנות נוספת לתקן דרכם.

באנו לעולם לעשות מה שנכון לעשות ולא מה שנוח לעשות
גם שמו של נח מרמז על הדואליות באופיו. מצד אחד כתוב "ויקרא את שמו נח, לאמור זה ינחמנו ממעשינו ומעיצבון ידינו", כלומר מלשון נחמה. מצד שני נח זה גם מלשון נוחות. אנו חיים בתקופה שבה רבים מחפשים נוחות. אנו בוחרים מה שנוח לנו, מה שמסתדר לנו ומה שנעים לנו, אך כאן הטעות שכמעט כולנו נופלים בה. לא באנו לעולם לעשות מה שנוח, אלא לעשות את מה שנכון ואת מה שמביא תועלת. נקודת המבט לכל החלטותינו בחיים – מי יהיה בן/בת הזוג שלנו, מקום מגורינו, מי יהיו חברינו, במה נעבוד, מה נעשה בזמן הפנוי וכו' – איננה צריכה לבוא מתוך חיפוש אחר נוחות, אלא על פי חשיבות העניין. כמובן שאיננו מבטלים את האפשרות שמה שחשוב ונכון יהיה גם נוח, אך הדבר אינו מתחיל מהנוחות.

שהייה נח בתיבה צפופה יחד עם משפחתו וכל החיות
השהייה בתיבה צפופה יחד עם משפחתו וכל החיות היו עבור נח מעין "תיקון" למחדליו הקודמים. פגישת ניצולים זו כפתה עליהם התמודדות חדשה – חיים משותפים. בכורח המציאות, ותוך התנסות מתמדת, הם למדו יום יום כי חיים משותפים ייתכנו רק תוך ויתור הדדי והכרה בקיומו של הזולת. בתנאי התיבה כל ניסיון להעדפת ה"אגו" הפרטי היה גורם להתפוצצות מיידית. במדרש 'תנחומא' מתואר כיצד נח ובניו הסתובבו ימים כלילות במשך השנה שבה שהו בתיבה

והאכילו את החיות, כל אחת על פי השעה שבה הייתה רגילה לאכול. את הפילים האכילו ביום ואת העטלפים בלילה. עשרים וארבע שעות של עבודה למען הזולת והקהילה. בעוד כמה מאות מטרים מתחתיו היו מוטלות גוויותיהם של בני דורו, שהשתיתו את חברתם על האנוכיות הגסה, בתיבה עצמה הייתה חייבת לשרוד מציאות של נתינה והתחשבות בכל בריה באשר היא. הסיפור של נח יכול ללמד אותנו שאסור לנו לוותר ולפסול אף אדם אחר וכי העיניים הגשמיות שלנו לא באמת יכולות לדעת מהי האמת וכיצד נכון לפעול. לכל אחד בסביבתו ישנם אנשים שהוא קטלג כ"לא מוצלחים" או כ"לא ראויים", ומתוך כך הוא במקרה הרע מתנכל להם או במקרה הטוב מתעלם ומבטלם כלאחר יד. סיפורו של נח הוא קריאה לכולנו להימנע מתכונה מתנשאת ושופטת זו. בכל סיטואציה ובכל אדם יש תמיד צד חיובי וצד שלילי. הבחירה שלנו היא לאיזה צד להתייחס ועל מה להסתכל. אין אף אדם רשע גמור ואין אף עשייה בלי זיק כלשהו של אמת וטוב. כמעט בכל התנהגות ניתן לחפש ולמצוא צידוקים כלשהם, ועל ידי כך לסנגר על העושה אותה. אדם בעל "עין טוב" על אחרים מצליח להתקרב אל הזולת ולמצוא חיובי בכולם. אדם שחי כך מתהלך בתוך גן עדן כבר כאן בעולמינו. אין מדובר חלילה בנאיביות ועצימת עיניים, אלא בעבודת מידות אמיתית. כבר במסכת אבות חז"ל מלמדים אותנו: "הווה דן כל אדם לכף זכות". רבי נחמן מברסלב התייחס רבות לעניין ואמר: "דע שצריך לדון כל אדם לכף זכות. ואפילו מי שהוא רשע גמור צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות מעלה אותו באמת לכף זכות" – על ידי המחשבה הטובה שלנו אנחנו יכולים ממש בפועל לשנות את ההתנהגות הרעה של אדם אחר. "נקודה טובה ועוד נקודה טובה, עוד מעט ואין רשע, התבוננת על מקומו ואיננו" – כשמוצאים נקודות טובות אצל האדם השני זה יכול ממש לשנות את מקומו והתנהגותו. בכוחנו לעורר את הטוב אצל אנשים אחרים! כשמסתכלים על מעט הטוב שכך ישנו אצל אדם אחר, עצם הראייה של הטוב תגדיל אותו יותר ויותר, ולהיפך – כשמסתכלים על הרע שקיים אצל אדם אחר עצם הראייה תגדיל את הרע. יש לנו כוחות השפעה אדירים במחשבה ובדיבור שלנו על הזולת!!

מפרשת נח אנחנו למדים, כאמור, על החשיבות הגדולה של דאגה לכל חלקי העם, כולל לירודים ביותר. ביהדות אין דבר חזק ומשמעותי יותר מכוחו של ציבור, ולראייה המילה "ציבור" עצמה, המורכבת מראשי התיבות של צדיקים, בינוניים ורשעים (כל הרבדים האפשריים), מעידה על זאת יותר מכל, שכן ללא שותפות של כולם אין לנו זכות קיום כעם וכחברה.

בהקשר הזה ניתן לציין את הקטורת שהשתמשו בה הכוהנים בבית המקדש. אותה הקטורת הוכנה ממספר רכיבים מדויק שחסרון של אחד מהם פסל אותה משימוש. מהתיאור עולה כי כל הרכיבים הדיפו ריח נפלא בפני עצמם (כדוגמת המור, הקינמון, הלבונה, וכו') מלבד החלבונה, שצחנתה עלה למרחוק. היפה בדבר הוא שהקטורת לא הייתה שלמה בלי אותה חלבונה וכי בשלוב עם שאר הרכיבים אותה חלבונה דווקא הפיקה ריחות נפלאים השונים בתכלית השינוי מריחה לבדה.

בהקשר של הערבות ההדדית, עליה מושתתת כל היהדות, מופיע בפרשת "שופטים", שבספר "דברים", תאור מעט סתום על טקס שזכה לכינוי "עגלה ערופה". מהתיאור עולה כי כשמוצאים אדם שנרצח ולא יודעים מי רצח אותו ניגשים אל זקני ומכובדי העיר הקרובה ביותר למקום הרצח והללו צריכים להקריב עגלה על שפת הנחל ולהכריז: "ידינו לא שפכו את הדם הזה" (כלומר את הדם של הנרצח). הדברים לא לגמרי ברורים, שכן אף אחד לא באמת חשב שדווקא הזקנים, החכמים והמכובדים הם הרוצחים, אולם בעומק הדבר, אומרת לנו הגמרא, דווקא לאותם זקנים שהנהיגו את העם יש אחריות מוסרית על כל פשע ועוולה שנעשים בעירם, ולכן הם אלה שצריכים לבקש את הסליחה ולכפר על המעשה. להבדיל מהמציאות שאנחנו מכירים היום, לפיה למשטרה ולאנשי החוק יש את האחריות על מניעת הפשעים, אומרת הגמרא שבראש ובראשונה למנהיגי העם (המייצגים כמובן את העם כולו) אחראיות מוסרית וקולקטיבית אפילו על מעשיהם של הרוצחים השפלים ביותר. אסור לאף אחד לעצום עיניים כנגד הצרות והבעיות או לחלופין כנגד הירידה הרוחנית והערכית של אף יהודי ויהודי. כולנו אחים למסע ולכולנו גורל אחד משותף. כשמבינים את הנקודה הזו קל הרבה יותר להבין את התופעה של "צדיק ורע לו", שכן אם העם כמכלול עסוק בעשיית רע, אזי העונש יהיה קולקטיבי וגם הצדיקים יסבלו ממנו.

אנשים שהבינו והפנימו שהדרך ליצור חברה אנושית נעימה ובריאה יותר עוברת דרך יציאה מ"תיבת נח אישית" ומעבר ל"תיבת נח קולקטיבית", כלומר בהשפעה לזולת, בנתינה מעשית ובמאור פנים, נתקלים במספר מחסומים אופייניים. אחת המחשבות המסרסות ביותר היא ש"אני עצמי אדם עם הרבה חסרונות" או "אני עצמי יודע כל כך מעט", כך ש"מה הטעם שבכלל אנסה להשפיע לזולת"? בהקשר הזה קיימת הלכה ברורה לפיה אדם שלמד ויודע א' צריך ללמד אחרים את ה-א' שהוא יודע, אחת הוא מכונה "גולן". אל לו לחכות עד שהוא ילמד עד ת' כדי להתחיל ללמד אחרים. זה נכון ביחס לידיעות בתורה ונכון ביחס לכל מידה והנהגה טובה אחרת שהאדם למד וקיבל על עצמו. מכשול נוסף הוא בחוסר היכולת שלנו לתקשר עם האחר בשפתו על מנת להגיע אל ליבו ועולמו. רבי נחמן סיפר על הכישרון שבהתחברות למקומו של הצד השני סיפור מופלא: פעם אחת בן המלך השתגע, דימה עצמו שהוא תרנגול הודו (אינדיק) ועירום כולו ירד מתחת לשולחן ללקט גרגירים. המלך הביא את טובי הרופאים, אולם בנו לא נרפא. עד שבא מרפא חכם אחד ואמר "אני מקבל על עצמי לרפאו". עירום כולו ירד גם הוא מתחת לשולחן. "מי אתה?" שואל אותו בן המלך. "גם אני אינדיק!" עונה לו המרפא. "אה, גם אתה אינדיק", אמר הנסיך, "אז טוב, בוא תשב איתי". ישבו, דיברו התיידדו. עברו כמה שעות, כמה ימים, בסוף אמר לו המרפא: "שמע, אפשר ללבוש חולצה ועדיין להיות אינדיק!" "טוב", אמר בן המלך, "אם כך החבר שלי אומר, זה כנראה בסדר", ולבש את חולצתו. למחרת אמר לו המרפא: "אפשר ללבוש מכנסיים ועדיין להיות אינדיק!" "טוב", אמר בן המלך, "אם החבר שלי אומר זה בטח בסדר", ולבש מכנסיים. "אפשר לשבת סביב השולחן, לאכול מאכלים של בני אדם ועדיין להיות אינדיק", "טוב" אמר בן המלך וקם מהרצפה. "אפשר להתחבר עם אנשים ועדיין להיות אינדיק!" וכך יצא בין הבריות ונתרפא. "חנוך לנער על פי דרכו" כותב שלמה המלך ב"משלי", ונראה כי בפעולתו החריגה של אותו המרפא הוא השכיל ליישם עצה טובה זו ובכך להתגבר על מכשולים רבים. לכל אחד יש מנעול אחר והחוכמה היא למצוא את המפתח הייחודי ללב הזולת.

הכוח של מאור פנים ואכפתיות הוא עצום ורב. לאחרונה התפרסם סיפור אמיתי שארע ליהודי שעבד במעבדה בבניין משרדים ענק בארה"ב. יום אחד בשעת ערב

מאוחרת הוא נתקע בתוך אחד המקררים שבמעבדה ולא הצליח לצאת. לאחר שצעק וצעק הוא הבין שכולם כבר הלכו והיה משוכנע שימצאו את גופתו הקפואה רק בבוקר למחרת. לאחר שעשה וידוי ואמר 'שמע ישראל' פתאום הגיע השומר של הבניין ופתח את הדלת מבחוץ. אחרי שאותו יהודי נרגע הוא שאל "איך ידעת שאני פה?" אמר לו השומר "לא ידעתי שאתה פה. חיפשתי אותך" "חיפשת אותי?!" ענה היהודי בתדהמה. השומר השיב: "אתה היחיד מבין אלפי עובדי הבניין שאומר לי שלום בכל בוקר והיחיד שבחמש בערב מברך אותי ערב טוב. אף אחד חוץ ממך לא רואה אותי. אני מחכה לשעה חמש כדי לשמוע ממך ברכת שלום, והיום כשהגיע השעה ולא יצאת – החלטתי לבוא ולראות מה קרה לך. עליתי למעבדה, שמעתי אותך צועק ופתחתי את הדלת".

שבת שלום, ניר אביעד ☺

א . סיכום מתומצת של פרשת נח

קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס... – מכריז האלוקים ומחליט להביא על העולם – מבול! • מכל בני אנוש בחר ה' בנח ומשפחתו • מהם תוותר שארית פליטה לאנושות כולה.. • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

“נח איש צדיק” – הוא ומשפחתו שמרו אמונים לבורא עולם וקיימו את ציווי לעומת זאת, כל הסובבים אותם עברו על כל העבירות – עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל ועוד. אנשי אותו דור רצו לבנות עולם חדש, עולם שכולו רע. הם התירו כל רסן, טיפחו ועודדו עשיית רע ומי שהתנהג בדרך הטוב היו בזים לו. היו אלה אנשים מושחתים וכפי שהוגדר בדברי אלוקים: “קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס...”.

כדי לשקם מצב כזה היה צורך בשינוי דרסטי, מהפכה של ממש, שתוביל להקמתו מחדש של דור אנשים שחייהם מושתתים על ערכי מוסר וחוקים.

נח בונה תיבה

“ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים...” זה סופו של דור הרשעים – המבול. רק נח ומשפחתו אמורים להנצל מהמבול הנורא. לשם כך מצוה אלוקים על נח לעשות לו תיבה גדולה אשר תצוף מעל מימי המבול ותשמם מקום הצלה לכל אלו שמהם יקום הדור החדש. מאה ועשרים שנה בנה נח את התיבה. הוא נטע ארזים. וכל כך למה? כדי שיראו אותו בני דורו ואולי יתחרטו למשמע גזירת המבול ויחזרו בהם ממעשיהם. שלוש קומות היו לתיבה. התחתונה נועדה לאיחסון הזבל, האמצעית לבהמות והעליונה לבני אדם ועופות טהורים, כי לאדם קל יותר לגזור עם העופות. שניים מכל סוג של בעלי חיים שאינם טהורים (זכר ונקבה) נכנסו אל תיבת ההצלה, ושבעה שבעה מבעלי החיים הטהורים. כל זמן שהותם בתיבה היו עסוקים נח ובני משפחתו בטיפול והאכלת כל אלו.

המבול

ארבעים יום וארבעים לילה ירד מבול על הארץ. אחר כך במשך מאה יום נוספים התגברו המים עד שגבהו המים מעל ההרים הגבוהים ביותר ב-7 מטרים. מעל כל אלה צפה לה תיבת נח. המטרה הושגה – "וימח כל היקום אשר על פני האדמה. . . וישאר אך נח ואשר איתו בתיבה".

היציאה מן התיבה

המבול נפסק ולאט לאט החל גובה המים לרדת. לאחר ארבעים יום נראו ראשי ההרים ותיבתו של נח נחה לה על ראש הרי אררט. בשלב זה החליט נח לבדוק האם אכן לא נותרו מים ואפשר לצאת מן התיבה לשם כך שלח שלוש פעמים את היונה. בפעם הראשונה חזרה כלעומת שבאה, מאחר שלא מצאה מנוח לכף רגלה, אות כי יש עדיין מים בחוץ. בפעם השנייה חזרה עם עליה זית בפיה, ובפעם השלישית לא שבה. אז הסיר נח את מכסה התיבה וראה כי אכן לא נותרו מים על פני האדמה. האישור הסופי ליציאה מן התיבה ניתן ע"י אלוקים כשאמר לנח: "צא מן התיבה". בסך הכל שדה נח בתיבה שנים עשר חודש. מיד בצאתו מן התיבה בנה נח מזבח לה', עליו הקריב את חלק מן הבהמות הטהורות. הקב"ה ששבע נחת מהתנהגותו של נח בירך אותו ואת בניו ובהזדמנות זו התיר לחם לאכול בשר, שמימי אדם הראשון היה אסור באכילה. זאת בתנאי שקודם ימיתו את בעל החיים ורק אח"כ יאכלו את בשרו.

הקשת-ברית עולם

באותו זמן כרת הקב"ה עם נח וכל הדורות הבאים אחריו ברית לבל יביא מבול יותר לשחת את הארץ "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" מראה הקשת בענן מזכיר את הבטחת הקב"ה לבל יביא מבול על הארץ. הקשת נראית בשמים רק מבעד לעננים קלים שהשמש שולחת עליהם את קרניה. בעבר היו העננים מכסים ומונעים את כניסת אור השמש לגמרי. הרואה כעת קשת בענן יודע איפוא, כי עננים אלה אינם טומנים בחובם סכנת של מבול ומביאים רק ברכת לעולם.

מגדל בבל

במשך הזמן גדלה והתרחבה משפחתו של נח משלושת בניו: שם, חם ויפת. נוצרו שבעים משפחות אשר ברבות הימים התפתחו מהם שבעים אומות העולם. בין צאצאיו היה נמרוד, איש חזק שנאמר עליו – "הוא היה גבור ציד". גבורתו הפיסית הביאה אותו למרומי השלטון. הוא היה "צד" אנשים בפיו ומשכנעם למרוד בבורא העולם.

כל האנושות היתה אז מאוחדת ומלוכדת – "שפה אחת (לשון הקודש) ודברים אחדים (עיצה אחת)". נמרוד ניצל זאת לרעה, הוא סחף את כולם לבצע את רעיונו הנועז – "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם..".

רבבות התעסקו במלאכת בניית המגדל – אשר גובהו הרקיע שחקים – עד ש"פקעה סבלנותו" של הקב"ה. כאמור יחודו של הדור ההוא היה באחדותו אשר התבטאה בהיות להם שפה אחת ויחידה. החליט הקב"ה לבלבל את שפתם; איש לא הבין את רעהו, אחד אומר לחבירו: הבא לי חבל וזה מביא לו מגריפה. היה הראשון חובטו בה והורגו, התחילו כולם רבים אלו עם אלו, לקחו חרבות והחלו נלחמים אחד עם השני ונפלו חללים רבים. בסופו של דבר נשרף המגדל והמונים נקברו חיים תחת הריסותיו ואת הניצולים הפיץ ה' "על פני כל הארץ..."

עבודת הפסלים והאלילים נפוצה בכל מקום. האנשים שמו את בטחונם בפסלי עץ ואבן עד שבא אברהם צאצא ישיר לבית שם, בן נח. עוד בהיותו קטן ורך בשנים החל לחשוב איך יתכן שאין מנהיג ליקום? האם "הגלגל" מסתובב סביב מעצמו? מגיל שלוש עד גיל ארבעים הגיע למסקנתו החד משמעית והיא האמונה בקל אחד. אין פלא שאלוקים בחר דווקא בו להיות אבי האומה היהודית שממנו יצא העם הנבחר.

ב . רעיון מהפרשה

הפרשה פותחת בתאור דמותו של נח: "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ" [בראשית פרק ו'].

בהמשך הפרשה מסופר על דורו של נח: "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס".

נח מצטווה לבנות תיבה אשר באמצעותה ינצל נח ואשר אתו מן המבול: "וַאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיַּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יִגּוּעַ. וַהֲקַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתִי אֵל הַתֵּבָה אִתָּהּ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׂי בְנִיךָ אִתָּךְ".

נשאלת השאלה והרי יש לקב'ה דרכים הרבה להציל את נח ומשפחתו ואת כל מי שישאר בחיים אחרי המבול ואם כן מדוע נצטווה נח לבנות תיבה? להלן נביא שני תרוצים לשאלה זו:

רשי שואל שאלה זו: " ולמה הטריחו בבנין זה" ? [=של התיבה]

ומשיב: "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה [=בתיבה] מאה ועשרים שנהה ושואלין אותו מה זאת לך ? והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו [=בתשובה] ".

לעומתו מפרש הרמב"ן: " ועוד עשו אותה [=את התיבה] גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאה יהיה בידי שמים .

ועדיין יש להקשות: אם תפקיד התיבה להציל את נוח מן המבול יש קושי שמתעורר למקרא הפסוקים הבאים שמתארים את מה שקורה עם נח אחרי המבול, ומהם עולה שגם אחרי שהמבול פסק והאדמה היתה יבישה נוח עדיין לא יוצא מן התיבה, והוא מחכה להוראה מאת ה' לצאת מן התיבה וכך נאמר:

" וַיְהִי בְּאַחַת יוֹשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת מִכְסֵה הַתְּבֵה וַיֵּרָא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה".

אך נח עדיין לא יוצא מן התיבה. הוא מחכה כמעט חודשיים, וגם לא יוצא מן התיבה עד שהקב"ה מצווה אותו לעשות כן: " וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ: וַיִּדְבֶּר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתְּבֵה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ":

כדי לענות על שאלה זו עלינו להתבונן בהבדל שבין נח לאברהם:

כתוב בזוהר שבשעה שיצא נח מן התיבה ראה עולם חרב, התחיל לבכות ואמר לקב"ה מה עשית?

מדוע החרבת את עולמך? אמר לו הקב"ה: עכשיו אתה שואל? וכאשר אמרתי לך "קץ כל בשר בא לפני" נכנסת לבית המדרש ולא עשית דבר לתקן את החורבן שלך.

לעומת זאת אברהם כאשר הקב"ה אומר לו שהוא רוצה להשמיד את סדום, אברהם עומד לפני ה' ומנסה להציל את אנשי סדום הרשעים: "וַיֵּגֶשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפֶּה צְדִיק עִם רָשָׁע: אֲוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הֲאֵף תִּסְפֶּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ" [בראשית יח].

אברהם איש החסד ניסה להציל את דורו, נח היה צדיק פרטי שלא פעל לעשות למען דורו. נח היה חסד במידת החסד, וכל בניית התיבה היה כדי שנח יתקן את מידת החסד.

כל שנים עשר חודש שהיה נח בתיבה הוא לא ישן והיה עסוק לתת אוכל לכל בעלי החיים שהיו בתיבה. נח שהיה חסר במידת החסד, עסק במשך שנה רק בנתינה למען הכלל. לנח לא היו חיים פרטיים במשך תקופה זו, הוא לא ישן כמו כל אדם, לא היו לו חיי משפחה, וכל זה כדי לתקן את התקופה שהיה מנותק מן הכלל, ועסק רק בעניניו הפרטיים, ברוחניות ובגשמיות..

ולכן גם כאשר נפסק המבול, ויבשה הארץ נח לא יוצא מן התיבה עד אשר יאמר לו ה' לצאת מן התיבה, כי השאלה איננה האם אפשר לצאת בצורה בטוחה מן

התיבה, אלא מתי נגמר התקון של נח, שצריך לתקן את מידת החסד אשר בה הוא היה חסר.

אומות העולם נחשבים בני נוח, ואנחנו בניו של אברהם אבינו. להיות בן של נוח זה לא לפגוע באחרים, ואילו להיות בנים של אברהם אבינו זה לעסוק בנתינה על פי התורה שתחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים.

ג. שנים שנים או שבעה שבעה?

במספר בעלי החיים שבאו לתיבה יש מספר סתירות. למרות שבמקום אחד (ז:ב-ג) כתוב שנח הצטווה לקחת "שבעה שבעה" (זוגות) מבעלי החיים הטהורים, בתיאור הביצוע (ז:ח, ט, טו) כתוב "שנים" (וכבר עמד על כך רש"י לפסוק ח': "מן הפחות היו שניים", והדוחק מורגש). גם אברבנאל תמה מדוע לא להזכיר את המספר האמיתי (שבעה)?!

הרמב"ן מתרץ שניים (זכר ונקבה) באו מעצמם (וכלשון פסוקים ט' וט"ו), ונח הצטווה לצוד וללכוד עוד ששה זוגות (כלשון פסוק ב': "תקח לך"). מדוע קיים הבדל? כי מטרת ששת הזוגות הנוספים לשחטם, לאכלם ולהקריבם על גבי המזבח, ומטרת העלייה לתיבה הייתה "לחיות זרע" ולא כדי להישחט.

אברבנאל מקשה על פירוש רמב"ן מכך, שלא נזכר בשום מקום שנח צד ולכד את הבהמות הטהורות, ומגיע למסקנה מהפכנית: "שנים שנים" (ז:ט, טו) איננו מספר אלא צורת ההגעה של הבהמות, בצורה פלאית "איש ואשתו" (ז:ב) [ולא זכר ונקבה], "כי הנה הנקבות... אין הולכות תמיד מחוברות אל זכריהם, אבל יתחברו לבד בשעת הזיווג, ומיד איש ואשתו כל אחד לדרכו פנו; ומין האדם בלבד הוא המתחבר תמיד אל נקבתו. וכאן כדי לקיים זרע, באו גם כשאין זמן הזיווג בזוגות". אבל כמה היו? "רבים מכל מין כדי שיקח נח מהם כרצונו".

לגבי ההבדל בין הטהורים לטמאים מציע אברבנאל כמה טעמים: א) "לפי שהיה עתיד להתיר להם אכילתם", ב) "וגם שמהם יקריב קרבן", ג) הטהורים שקטים יותר, ואילו הטמאים דורסים וטורפים ואלימים, וריבויים היה גורם לצרות.

הכתב והקבלה מעיר שהטהורות "הכרחיים יותר" לאדם (בנותנן לו צמר, ביצים, חלב וכו') ולכן צריך מהן יותר.

לדעת המלבי"ם "שנים שנים" פירושו שני זוגות (מכל מין) "כי הבהמות והחיות שבאו להיות בתיבה לצורך קיום העולם באו מעצמם, ולא בא רק זוג אחד... ויצאו מן התיבה והתפזרו, אבל הבהמות הביתיות שהיו בביתו של נח נשארו ברשותו... והותר לו לקחת מהטהורים ארבע עשרה... ומהטמאים ארבע שהם שנים זוג".

אל ימהר לדון את חברו עד שיגיע למקומו!

אל ימהר לדון את חברו עד שיגיע למקומו! נלמד מהפסוק: "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל" (פרק יא-ה)

וכתב רש"י: "לא הוצרך לכך, אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויבינו" (מדרש תנחומא). וזה לשון המדרש: "וכי הוא צריך לרדת ולראות והלא הכל צפוי וגלוי לפניו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא. אלא ללמד לבריות שלא לגמור את הדין ושלא לומר דבר מה שלא רואין.

כתב רבינו יונה ז"ל (בשערי תשובה ג-ריח): "והנה כי תראה אדם אשר ידבר או יעשה מעשה ויש לשפוט דברו ומעשהו לצד חובה ולצד הזכות' אם האיש ההוא ירא אלוקים – נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת' גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת' לכף חובה' ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו' יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות' כמו שאמרו חז"ל (שבת קכז): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות' והיא מצות עשה מן התורה שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חובה. ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרוע' או בחנתו כי אין יראת אלוקים בלבבו' תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה' שנאמר (משלי כא-יב) "משכיל צדיק לבות רשע מסלף רשעים לרוע".

בספר ראשית חכמה (שער הענוה פ"ד-לו) הביא מהחסידים הראשונים שהיו דנים כל אדם לכף זכות ואפילו היו רואים לאדם עושה דבר שהיה נראה לרבים כדבר עבירה' לא היו מבזין אותו בליבם' אלא דנים אותו לכף זכות ואומרים' אפשר

שלא עבר' וכוונתו היתה לדבר אחר והיו מסתלקין מן החשד' שכל החושד בכשרים לוקה בגופו.

לכאורה יש לתמוה על דברי חז"ל "הדן חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות" דבשלמא החבר' שמא אינו יודע כל העובדות לאשורן לכן מספק צריך לדון לזכות' אך השי"ת הרי יודע הכל כפי האמת ומה שייך לומר שגם הוא ידינו לכף זכות!?

ותירץ הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל עפ"י פירושו של האלשיך הק' בפסוק "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז-ב) היינו שבכל טוב שעושה הצדיק יש קצת חסרון כמו פניה שלא לשם שמים' והחובה לדון לכף זכות היינו לייחס את עיקר המעשה לכוונה הטובה. כך גם הקב"ה ידון את מעשיו עפ"י הכוונה הטובה שבהם תוך התעלמות מהרע שבהם.

ד , 'וַיְהִי-נַחַ בֶּן-חָמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה" (ה,לב) (סוף פרשת בראשית)

מפרש רש"י במקום: "א"ר יודן מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לחמש מאות? אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין דכתיב "כי הנער בן מאה שנה ימות" ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה.

וצריך ביאור, הרי אם ירבו צאצאיו יהיו הרבה אנשים שיוכלו לעזור לנח לבנות התיבה? ומשמע בדברי רש"י שרק נח יכול לבנות התיבה ויש להבין מדוע?

הגר"א מסביר זאת ע"פ הגמרא בכתובות (פרק י"ב) שמסופר שם שחייא זרע פשתן ועשה מהם רשתות וצד צביים ע"י הרשתות ואת הבשר נתן לעניים ואת העור עשה קלף וכתב עליו את החומש ואת המשנה והלך ללמד ילדי ישראל שלא תשתכח תורה מישראל. והגר"א מקשה מדוע טרח כ"כ וכי לא יכל לקנות חומשים אצל סופר ומדוע טרח לזרוע לקצור לטוות וכו'? ומתרץ זאת שבשביל מטרה כ"כ קדושה שהיא ללמד תורה (בשביל שלא תשתכח תורה מישראל) צריך שמהתחלה הכל יעשה לשם שמים ולכן הוא זרע לשם מצוה וקצר לשם מצוה וכו'.

וכן לגבינו, בשביל להקים עולם חדש צריך שההצלה תעשה ע"י צדיק גדול ולכן נח היה צריך להתאמץ לעשות לבדו את כל התיבה ללא עזרת בניו, שאף שהיו צדיקים לא היו בדרגתו.

ה . "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק..אֶת-הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ".(ו,ט)

במדרש תנחומא מובא כי בפסוק זה מוזכר נח שלושה פעמים ורמז נפלא טמון בדבר שכן נח הוא אחד משלושה אנשים שראו בחייהם שלושה עולמות.

מי הם שלושת האנשית ואילו הם שלושת העולמות?

הראשון הוא נח: שראה את העולם ביישובו ותיקונו, ולאחר מכן ראה כיצד העולם נשטף כולו במבול המים ולבסוף זכה וראה את העולם שוב בבניינו.

השני הוא דניאל: שזכה וראה בימיו את בית המקדש הראשון בנוי ועומד בתפארתו, כהנים בעבודתם ולוים בשירם ובזמרם. בט' באב שנת ג' אלפים של"ח ראה דניאל את בית ה' עולה בלהבות, ולאחר גלות בבל שב וראה את בית המקדש השני.

השלישי הוא איוב שמתחילה היה ביתו עומד על תילו בשפע ובעושר רב, לאחר מכן באו עליו ייסורים ונלקח ממנו כל אשר לו ואף ביתו חרב, אולם לבסוף זכה לראות את ביתו מיושב כבתחילה

ו . "נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו" (ו,ט)

ידועה המחלוקת במדרש (שמובא ברש"י) בקשר לביטוי: "תמים היה בדורותיו".

הדעה הראשונה "כל שכן, שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר" ברורה. הרבה יותר קשה להיות "צדיק בסדום" מאשר להיות "צדיק בפרוזה", וזוהי גדולתו של נח.

אולם הדעה השנייה, "לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" משתמעת לשתי פנים. "לא היה נחשב לכלום" לעומת מי? לעומת אברהם או לעומת בני דורו?

מקובל לפרש שהכוונה היא בהשוואה לאברהם. משל למה הדבר דומה? לנר בתוך מערה, שאורו ניכר וחזק, אך לאור השמש, כמעט ואין אורו ניכר ואינו מועיל כלום.

לעומת זאת, ניתן לפרש גם בכיוון האחר, שהרי דור המבול היה חסר תקנה ("ותשחת הארץ... ותמלא הארץ חמס... כי השחית כל בשר את דרכו... כי מלאה הארץ חמס"). בדור זה, אין הרבה מה לעשות כך, על כל פנים, החליט נח וכשהקב"ה מצווהו לבנות תיבה ולהתכונן להכחדת העולם, הוא אינו מניד עפעף, אלא "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה".

לא כן דורו של אברהם. בדור זה יש עבודה, יש מה לעשות! "כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם... והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לא-לוה העולם... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול רם לכל העולם... והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר... היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו... עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות... ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים." (רמב"ם הל' ע"ז א:ג).

תחום פעילותו של נח בדורו היה בגדר "סור מרע". לא כן בדורו של אברהם שהיה בו עס מי לדבר והדרישות היו גבוהות בהרבה. דורו של אברהם היה צמא ומוכשר למהפכה רוחנית, עד כדי כך שלא איבד אברהם תקווה אפילו מאנשי סדום. לפי הדעה השנייה במדרש, נח לא היה מתאים למשימה זו של קירוב לבבות, חינוך וגיוס נפשות להסתופף תחת צל השכינה. הוא לא היה מסוגל להשמיע ולהחזיר למוטב, וממילא: "אילו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכולם".

ז . "נַחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו" (ו,ט)

לעומת פס' זה המופיע בתחילת הפרשה, בהמשך אחרי סיפור ענין המבול כתוב (ז, כג) "וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה", לכאורה לא מובן מדוע בפסוק שאחרי המבול לא כתוב כינויו ושבחיו של נח (צדיק, תמים) וראיתי שתי תשובות בדבר:

1. אומר ר' יעקב יוסף מפולנאה (מגדולי תלמידי הבעל שם טוב): ביחס לאנשי דורו הרשעים, היה נח צדיק תמים, ואילו אחרי המבול הוברר בעליל שנשאר "אך נח" אדם פשוט.

2. אומר ר' מאיר שפירא מלובלין: שבפסוק שאחרי המבול התורה לא מזכירה את שבחיו של נח שכן נחשב לו לחטא על שלא עשה מספיק לתיקונו של הדור החוטא, וכבר הוכח הרבה פעמים שאדם המסתגר בד' אמות שלו, ואינו פועל כראוי לתיקון סביבתו סופו לירד מן המדרגה שאליה הגיע מקודם.

מספרים על אחד מחסידי קוצק שהוא סטה מדרך התורה, חסו עליו שאר החסידים והתאמצו להחזירו למוטב, אך זה לא עזר והוא המשיך להידרדר, כשסיפרו על כך לצדיק רבי מנדל מקוצק אמר:

בתחילת פרשת נח כתוב (ו, י) "ויולד נח שלושה בנים, את שם את חם ואת יפת". כאן יש לשאול, הרי חם היה הצעיר בבני נח, ומן הדין שהכתוב יזכירו בסוף רשימת בני נח?

אלא נראה שהאחים הצדיקים יפת ושם בקשו לקרב אליהם את חם הרשע, והכניסו אותו ביניהם בתקווה שימנעו אותו מן ההידרדרות, אך לדאבונו הלב כל מאמצי שם ויפת היו ללא הועיל, כי חם נשאר חם, אפילו מושיבים אותו בין גדולים וצדיקים

ח . אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ...תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו... (ו,ט)

אברהם ונח

התורה הק' לא חוסכת בשבחים לפאר ולרומם את דמותו של נח.

אבל בתוך דבריה היא מכניסה מילה אחת הניתנת לפירוש לכאן ולכאן לדורותיו. וכך מפרש רש"י

יש דורשים לשבח – כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר.

יש דורשים לגנאי – לפי דורו היה צדיק. ואילו בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכולם.

ואתמהמה – בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם. הייתכן ממש כלום.

נאמר שלא היה מגיע לדרגת אברהם אבינו. אבל בוודאי הייה שווה משהוא. ומה גם שתורתנו הק' מעידה עליו שהיה צדיק, תמים, את האלוקים וכו'.

א"כ מדוע מקצין המ"ד במילותיו. ואומר "לא ... כלום".

ישנם שתי אישים המצווים לעזוב את בתיהם וללכת למקום אחר. האחד זה מיודעינו נח שעזב את ביתו והולך לתיבה. והשני זה אברהם אבינו שמצווה "לך מארצך".

שימו לב להבדלים שבין שני האישים האלו.

כאשר נח יוצא לתיבה כך כתוב אצלו.

"בעצם היום הזה בא נח, ושם וחס ויפת, ואשת נח, ושלושת נשי בניו אתם, אל התיבה".

נח נכנס אל התיבה הוא ומשפחתו הקרובה. אשתו, בניו וכלותיו.

ומאידך גיסא אצל אברהם נאמר –

"ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו, ואת כל רכושם ואת הנפש אשר עשו בחרן".

אברהם עוזב את ביתו ומי הוא לוקח עימו. בראש ובראשונה את אשתו ואת בן אחיו לוט עד כאן זה ממש משפחתו הקרובה, אבל פה יש עוד תוספת "ואת הנפש אשר עשו בחרן" מי הם הנפשות האלה. אומר המדרש "אלו הם האנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת את הנשים".

אברהם אבינו כאשר יוצא לדרך הוא כבר לא יוצא לבד, יש לו פמליה שלמה של אנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה.

זהו בעצם ההבדל התהומי בין נח לאברהם. נח אמנם היה צדיק, תמים, ירא אלוקים. אבל כל זה התבטא בינו לבין עצמו ובמשפחתו הקרובה. אברהם מלבד היותו צדיק ומגלה את האלוקים. דאג להפיץ את אור ה' בקרב הארץ.

מעתה יובן שפיר דברי המ"ד "אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם"

בדורותיו של אברהם באותם הנפשות החדשות שנכסנו תחת כנפי השכינה. בפריצת הדרך שהביא אברהם אבינו. לנח אין שום שייכות. ממש כלום.

תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח (ו, ט)

אומר רבי שלמה גנצפריד בספרו "אפיריון" על התורה, שדרך העולם היא, שאם יעמוד איש צדיק להוכיח את

אנשי דורו, מיד ידאגו הם לברר היטב במעשיו כדי שאם יאמר להם "טול קיסם מבין שיניך", יאמרו לו הם

"טול קורה מבין עיניך". אבל, אם יש צדיק שיושב לו בשקט בפינתו ולומד תורה ולא מוכיח את אנשי דורו, אז יאמרו כולם זהו צדיק אמיתי.

והנה חז"ל אומרים שנח לא הוכיח מספיק את אנשי דורו. וזה רמוז במילים: "תמים היה בדורותיו". כלומר, אנשי

דורו אמרו עליו שהוא צדיק תמים, ומדוע? מפני שאת

האלוקים התהלך נח. ישב לו בפינתו ולא הוכיח אותם

ט . "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס" (ו, י"א)

וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס:

אלהים היינו הדיינים כי היו גוזלים פחות משה פרוטה שאין מוציאים בדיינים ועיני הדין רואות ואין לאל ידו להציל דמעות העשוקים,

לכך נאמר לפני האלהים, לפנייהם ממש ובסבה זו ותמלא הארץ חמס.

וסמך לזה ממה שמצינו בילקוט בתהלים אשרי האיש זה נח כו' ע"כ לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול מאי משמע דהאי קרא בדור המבול משתעי.

ונראה שסמך על תחלת הענין : לא כן הרשעים כי אם כמון אשר תדפנו רוח, ר"ל לא כן. היינו לא היו כנים ואמתיים במעשיהם לפי שהערימו לגזול מעט מעט כמון זה שאין בו שוה פרוטה אשר תדפנו רוח הדיינין אשר רוח ה' בהם.

על כן לא יקומו רשעים במשפט כי לא היו בידם להעמידם בדין כי אין הדיין נזקק לפחות מש"פ ובסיבה זו אפילו החוטא עמד בעדת צדיקים ואמר אני צדיק כמוך, זה שאמר וחטאים בעדת צדיקים שהעיוז שניהם לומר כמוני כמוך. ואם העלימו רשעתם מפני הבריות מ"מ לפני הש"י היה גלוי מי הצדיק ומי הרשע זה שאמר כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד.

י . "וּתְמַלֵּא הָאָרֶץ חֲמָס" (ו, י"א)

בגמרא (ב"ק סב.) נחלקו חכמים בפרוש המלה "חמס". האם חמסן הוא אדם המכריח אחר למכר לו חפץ נגד רצונו, או שחמסן גוזל פחות משהו פרוטה בעוד הגזלן גוזל משהו פרוטה ומעלה.

ונשאלת השאלה: אם המבול הגיע על כך שאנשי דור המבול היו חומסים בעל חנות בגזלה של פחות משהו פרוטה, והוא לא יכול היה לתבע אותם בבית דין כי מדבר בגזל של פחות משהו פרוטה, וכל מה שנותר לו זה רק לצעק "חמס" מה חטאו של בעל החנות עצמו שאף הוא נענש עמהם?

התשובה לכך היא, שאמנם בחנותו שלו הוא היה עומד וצועק "חמס", אבל גם הוא חמס פחות משהו פרוטה בחנויות אחרות...

ה'בן איש חי' מספר על גנב אחד שנתפס בגנבתו והמלך גזר עליו מות.

טרם בצוע גזר הדין בקש הגנב לומר דברים אחרונים. הרשות נתנה לו והוא פתח ואמר: מודה אני ומתודה על חטאי ומקבל עלי את הדין, אלא שברצוני לומר דבר אחד, יש לי פטנט מיחד, ומאחר שאני חושש שאם יהרגו אותי הסוד ירד עמי לקבר, הייתי רוצה לגלותו לכם".

"יפה דברת", אמר לו המלך, "מהו הפטנט שבידך?"

ענה הגנב: "יודע אני לקחת גרעין של פרי, לבשל אותו עם סממנים שונים ולהטמין את התערבת באדמה, ולאחר דקות ספורות צומח אילן עם פרות לתפארת".

התפעל המלך ובקש מהגנב להראות לו את דבר הפלא, הגנב בקש את החמרים, ומשהבאו לו הוא נגש למלאכה.

לאחר שסים הגנב להכין את התערבת, אמר: "יש רק בעיה קטנה. את התערבת צריך להטמין באדמה אדם שלא גנב מעודו ולו פרוטה אחת, ואפילו לא בילדותו. אני", התנצל, "איני יכול לבצע זאת, כידוע, אבל אולי המשנה למלך יכול..."

המשנה למלך החויר ואמר בחיוך מתנצל, שכאשר היה ילד נדמה לו שגנב גלה מאיזשהו חבר...

"אולי שר האוצר יתכבד ויטמין את התערבת", בקש הגנב, אך שר האוצר סרב: "חבל שאהרס את הפטנט במו ידי, הן אני מתעסק עם כל כך הרבה כסף, ומי יודע... אני מציע להעניק את הכבוד הזה לשר החנוך..."

וכך עברו משר לשר עד שהגנב הציע את המלך בכבודו ובעצמו.

המלך זע באי נוחות ואמר: "כשהייתי ילד נטלתי מאבא שרשרת יהלומים ללא רשות. לא כדאי שאני אעשה זאת!"

פנה הגנב למלך ואמר: "המשנה למלך אינו נקי כפים. גם שר האוצר לא יוכל לרחץ בנקיון כפיו. המלך עצמו לא נקי מרוב, אם כן, מדוע דוקא אותי תולים?!"

כאלו היו פני הדברים בעולם בתקופת המבול, הזועקים "חמס" ומתלוננים על כך שגנבו מהם ושדדו אותם, הם אלו שהיו חומסים אחרים במו ידיהם.

י"א . קין כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם (ו,יג)

פירש רש"י שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ויש להבין מדוע לעיל (בדיבור הקודם) פירש רש"י כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים. א"כ,

רש"י לא מזכיר כלל את הגזל, וכאן בד"ה "כי מלאה הארץ", אומר שהגזר דין נחתם רק על הגזל?! ומתרץ הרב רחמים חי חוויתה הכהן מגר'בא, בספרו "שיירי

מנחה" שאם לא היה בידם עוון גזל, היתה להם תקנה ע"י שיתנו צדקה, וכמו שאמר דניאל לנבוכדנצאר, "וחטייך בצדקה פרוק" וע"י זה היה מתבטל גזר דינם כמו שהיה אצל נ"נ שעשה צדקה והתעכב גזר דינו עד שביטל מצות הצדקה. אבל כיון שכאן היה בידם עוון גזל. ממילא הכסף הוא לא שלהם ולכן לא תועיל להם צדקה שיתנו מכסף גזול, ולכן פירש רש"י שגזר דינם נחתם בגלל הגזל.

י"ב . כי מלאה הארץ חמס (ו, יג)

במדרש (תנחומא סימן ד) אמר רבי אלעזר כל עבירות שבתורה עברו דור המבול עליהן, ולא נחתם גזר דינם למחות את זכרם עד שפשטו ידיהם ב"גזל" שנאמר "כי מלאה הארץ חמס" וכו'. אמר רבי אבהו, שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם: אונאה וגזל ועבודה זרה. ואמר רבי יוחנן כל הגזל שוה פרוטה מחבירו, כאילו נוטל נשמתו הימנו.

ואין ספק שסתם איש ואשה אין שולחים ידם לגזול ולגנוב ממון או חפץ מזולתם, כי ברור להם איפוא שאין זה שלהם, והדבר כמובן מאליו הן מבחינה הלכתית תורנית, הן מבחינה מוסרית (ועיי' ביומא דף סו:). ויותר מזאת לימדונו חכמינו, שיזהר אדם מלקבל דבר מחבירו כאשר יש חשש שנתינה זו אינה נובעת מרצון אלא מחמת בושה, כאשר סיפרו חז"ל (ב"מ כב.) שישבו שלשה חכמים בפרדס, והגיש האריס פירות ואחד החכמים לא טעם מהם, וכאשר נשאל על התנהגותו זאת, השיב כי אולי אין בעל הבית מסכים. ולפתע הופיע בעל הבית, ואמר לאריס מדוע לא כבדת לחכמים בפירות היותר משובחים. ואז אמרו לחכם: נו, עכשיו הנך רואה ושומע דברי בעל הבית. וענה להם "אפשר שמחמת כסיפותא אומר זאת." (וע' שם בחכמת מנוח ובספר פלא יועץ ערך הנאה וערך ת"ח).

ואעפ"כ נתאזרחה טעות בין ההמון, שכאשר נמצאים במשרד ואין פוצה פה על תנועתם, הרי המה משתמשים בממון כגון ניירת, טלפונים וכו' לצרכיהם הפרטיים. ואינם שמים על לב שיש בזה "גזל לפעמים. כי יתכן ואין בעל הבית מסכים בהנהגה זו להשתמש כל פעם לצורך פרטי. והם גם הם אינם מתכוונים לגנוב, חלילה רק "מורים היתר" לעצמם שכנראה "מה בכך" וכי כמה מחירו של נייר כזה ושיחה קלה, הלא פרוטות המה. ומה שבאמת: דין פרוטה – כדין מאה!

וכל נקיי הדעת תראה אותם נמנעים מליהנות בכל דבר אשר יש בו סרך גזל או דומה בדומה, דוגמא קלה: פעמים כשנגש אדם לדוכן או לחנות ובעל הבית מציע לו "טעם נא את הזית... את האבטיח" כדי לוודא שהוא משובח וטוב. והמון עם ששים לקראת "הצעה" כזו. אבל "נקיי הדעת" חלילה להם מנגוע בקצהו.

וכל חכם לב ובר לבב, יקיש דבר לדבר. ויזהר מכל דבר. ואל יהי נבהל להון. ולא למתנה אשר לו איש יחון. ומקיים בעצמו 'נקי כפיים ובר לבב'.

י"ג . "כִּי-מִלְאָה הָאָרֶץ חֲמֵס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת-הָאָרֶץ." (ו' יג)

פרשת "נח" קרויה על שמו של האיש, שנבחר ע"י הבורא יתברך להמשיך את קיום המין האנושי, בשעה שנגזרה הגזירה להביא כליה על עולם ומלואו. לפי המשנה באבות פרק ה' היו כל עשרת הדורות מאדם הראשון ועל לנח חוטאים ופושעים, ורק בתום תקופה ארוכה של עשרה דורות, השטופים בחטאים שבין אדם למקום ובין אדם לחברו נגזרה הגזירה להביא מבול לעולם. חכמינו ז"ל מציינים בכמה מקומות, שחרף העובדה שבני דור המבול חטאו ופשעו כלפי המקום, לא נחתם גזר דינם אלא על זה שהחלו לפגוע ברכוש הזולת.

כך אומר ר' יוחנן במסכת סנהדרין (דף ק"ח ע"א): "דור המבול עברו על הכל וכל העבירות שבעולם] ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר: 'כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ' (בראשית ו', י"ג)". בכך יש איזו הנחיה לאדם שגם אם הוא עובר עבירות בתחום של בין אדם למקום הקב"ה איננו ממצה את עומק הדין עימו, אולם אם האדם שולח ידו ופוגע בזולת, אם בגופו אם בממונו, הוא חושף עצמו לעונש חמור בידי שמים. רעיון זה מתמצת רבי חנינה בן דוסא באומרו: "כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו".

י"ד . "וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֶּפֶר." (ו' יד)

מסופר על הרב עזריאל הילדסהימר זצ"ל מרבני יהדות גרמניה שנאלץ פעם ליכנס לבית תיפלה רפורמי, הראב"י היה באמצע הדרשה והרב נאלץ להקשיב לדיבורי הסרק, לאחר סיום הדרשה שאל הגבאי את ר' עזריאל "נו כבודו, הנהנה מן הדרשה?"

ענה לו ר' עזריאל "על ידי הראב"י שלכם התיישבה לי שאלה בספר קהלת!"

הסתקרן הגבאי, נו הנה בכל אופן הראב"י שלנו יודע משהו שהחכם היהודי לא ידע. אמר הרב "כתוב בקהלת פרק ג', עת ללדת ועת למות, עת לנטוע ועת לעקור, עת להרוג ועת לרפא וכו' לכל דבר יש את היפוכו, ואולם לכולם יש גם את הדרך באמצע, כמו ללדת ולמות האמצע הוא לא ללדת ולא למות אלא לחיות את החיים כמות שהם, וכן עת מלחמה ועת שלום האמצע הוא לא להילחם ולא לחיות בידירות, באמצע. השאלה היא עת לחשות ועת לדבר מה שייך באמצע הרי מי שאינו מדבר הוא בהכרח שותק וכן להיפך??? אלא שהיום הראב"י תירץ לי את השאלה, פשוט לדבר ולדבר אך בעצם לא להגיד כלום,,,

אח"כ לקח אותו הגבאי לסייר מחוץ לבית התיפלה ושאל "נו מה הרב אומר?"

אמר לו ר' עזריאל ממש כמו תיבת נח.

שמח הגבאי "עד כדי כך תיבת נח שניצלה מהמבול???" אמר לו הרב כמו תיבת נח שנאמר "וכפרת אותה מבית ומחוץ" לא רק כפירה בפנים אלא ניכרת הכפירה אף מבחוץ,,,

ופני הגבאי חפו.

ט"ו . "צַהַר תַּעֲשֶׂה לַתְּבָה" (ו' טז)

במדרש נחלקו ר"י ור"ל מה הוא אותו צהר – יש אומרים שזה חלון וי"א שזה אבן טובה שתאיר את התיבה. מעירים המפרשים שר"י ור"ל הם לשיטתם במחלוקת בתחילת הפרשה על הפסוק "איש צדיק היה", ונחלקו אי הכוונה היא לשבח שאפילו שהיה בדור של רשעים או לגנאי שדווקא בדורו הוא היה נחשב צדיק אבל בדורו של אברהם לא היה נחשב כצדיק.

ונראה לומר שמחלוקת זו היא לשיטתם, שלמ"ד שהיה נחשב צדיק אזי הצהר היה חלון שהיה מותר לו ליראות את מפלתם של הרשעים אבל למ"ד שנדרש לגנאי אזי הצהר היה אבן טובה כי אסור היה לו לראות במפלתם של הרשעים כמו שללוט היה אסור להסתכל בהפיכת סדום שלא ניצל בזכותו אלא בזכות אברהם, ולכן לא הותר לו להסתכל אחורה.

ט"ז . "וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מִיַּם עַל... כֹּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגּוּעַ."
(ו,יז)

מפרש רש"י במקום:

ואני הנני מביא, הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר, מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח. ה.).

ונרמז גם בגימטריא: "ואני הנני מביא את המבול על הארץ" בגימטריא "מה אנוש כי תזכרנו".

י"ז . "וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה" (ז' ח')

אריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות וכו' (פסחים ג').

ומקשים העולם והרי נכתב בתורה הרבה בבעלי החיים "טמאים המה לכם" וכן "והנוגע בנבלתם יטמא" ועוד???

ותירץ בספר "כרם צבי" שכאן בדווקא הקפיד הכתוב, שהרי נכתב במדרש כי אלו הבעלי חיים שזכו ונכנסו לתיבה היו מאלו שלא קלקלו את דרכם ולכבודן שינה הכתוב.

(במהרש"א שם תירץ גם עיי"ש).

י"ח . "מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף וְכֹל אֲשֶׁר-רִמַּשׁ עַל-הָאָדָמָה." (ז,ח)

פסוק זה מלמדנו ששום בעל חיים לא יכול היה להיכנס אל התיבה, אלא אם כן היה לו בן זוג.

המדרש מספר כי השקר ביקש אף הוא להיכנס אל התיבה, ומשום כך הוא חיפש לו בת זוג. בראותו את האמת הולכת בדרכה אל התיבה הוא ביקש להצטרף אליה. הוא אמר: "הבה ניכנס ביחד; את מפורסמת בגללי, ולכן אני בן זוג ראוי

לך. " האמת הסכימה; ואולם כאשר הם התקרבו אל התיבה החל השקר לחשוש שמא נח לא יקבל אותו, ולכן ביקש מן האמת את אדרתה, כדי שלא יזהו אותו. "את אינך צריכה אדרת", הוא אמר לאמת, "כיוון שכל אחד יכיר מייד בכך שאת אמת".

האמת הסכימה, ושניהם הוכנסו אל התיבה. אחרי המבול יצא השקר מן התיבה אך הוא לא השיב לאמת את אדרתה. ומאז ועד היום לובש השקר את אדרתה של האמת, ומשום כך לא פעם קשה לזהות אותו.

י"ט . שנים שנים באו אל נח (ז,ט)

ב"ילקוט שמעוני" אומר: בא השקר ורצה להכנס לתיבה. אמר לו נח, אתה לא יכול, אלא אם כן תשא לך לאשה איזו בת זוג. יצא השקר ופגש בפַּחַת. אמר לו הפחת מאין אתה בא?

ענה השקר, אני בא מנח, שרציתי להכנס לתיבה ולא נתן לי. אלא אמר לי אם יש לך בן זוג אתה נכנס. האם אתה רוצה להיות בן זוגי?

אמר לו הפחת לשקר, ומה אתה נותן לי? אמר לו השקר, אני עושה אתך הסכם. כל מה שאני אוסף אתה לוקח, וכך סיכמו ביניהם כל מה שהשקר מכניס הפחת לוקח. ונכנסו שניהם לתיבה. כשיצאו, היה השקר הולך ומכניס והפחת לוקח ומאבד כל מה שנכנס. אמר לו השקר איפה כל מה שהכנסתי? ענה לו הפחת ולא כך סכמת איתי, שכל מה שאתה אוסף אני לוקח, ועל זה נאמר "כי הרה עמל וילד שקר".

כ . והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכוסו כל ההרים (ז,יט-כ)

מקשה הרמב"ן: מזה שהתיבה נחה על הרי אררט כשחסרו המים, משמע שהם היו ההרים הגבוהים ביותר, והרי ידוע לנו שהרי אררט הם לא ההרים הגבוהים ביותר?!

רבינו הנצי"ב מוולוז'ין בספרו "העמק דבר" אומר, שהמבול גרם לשינוי פני כדור הארץ ומכאן ראיתו. שהרי: "לפי הנראה מפרשה זו היו הרי אררט גבוהים מכל ההרים שבעולם, ובאמת אינו כן, אלא אותם ההרים נעשו בימי המבול וגם שינו

בעולם במעיינות, כדאיתא במדרש רבה דאע"ג שנסכרו אח"כ כל מעיינות מכל מקום נשתירו כמה מעיינות ששוטפים עד היום".

ובספר "שערי אהרון" כתב לפרש ע"פ מה שכתב הרבינו בחיי דיישובו של אדם הראשון היה בהר המוריה ושם היו תולדותיו. עכ"ל. וכל הישוב עד נח לא התפשט למרחוק רק בסביבות ארץ ישראל.

וכמו שכתב רש"י לעיל (ו יז) דנקראת שנער שננערו שם כל מתי מבול, משמע שהישוב היה בסביבות אלו. והתפשטות הישוב ע"פ כל העולם מצינו רק אחרי דור הפלגה,

ולכן יתכן לומר שמה שכתוב ויכוסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים, כוונת הפסוק רק במקומות הישוב. כי במקומות הרחוקים מאד לא היה צריך לכל זה כי לא הספיקו לברוח כל כך רחוק עד שהמבול השיג אותם ושטף אותם. עי"ש.

כ"א . וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד (ז,כג)

רש"י בפרשת עקב על הפסוק "ואת כל היקום אשר ברגליהם" פירש: זהו ממונו של אדם שמעמידו על רגליו.

ויש לדון, מדוע העניש הקב"ה את אנשי דור המבול בשני עונשים – מיתה וממון. והלא אמרו חז"ל דאין אדם מת ומשלם. והתוספות במסכת ע"ז דף ע"א כותב שגם אצל גויים יש את הדין של "קים ליה בדרבה מיניה", ואם כן, כיון שהיו חייבים מיתה, איך יתחייבו גם ממון, שאבד כל היקום שהיה להם.

ומתוך הרב רחמים ניסים יצחק פלאג'י בספרו "חלק יפה" שההלכה היא "שקים ליה בדרבה מיניה", אומרים רק כאשר אדם חייב מיתה בידי אדם אבל במיתה בידי שמים אין את הדין הזה, כפי שאומרת הגמרא במסכת כתובות דף ל' שאין הלכה כרבי נחוניא בן הקנה, שהיה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומים. והואיל והמבול הוא מיתה בידי שמים לכן אבד גם ממונם.

כ"ב . "וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב" (ח' ז')

תשובה ניצחת השיב העורב לנח רבך שונאני ואתה שונאני.

רבך שונאני שהרי מן הטהורים נכנסו שבעה לתיבה ומן הטמאים שנים, ואתה שונאני שאתה מניח מן שבעה ונוטל מן שנים, שמא יפגע בי שר של חמה או שר של צינה ונמצא העולם חסר בריה. (ילקוט שמעוני רמז נח).

ומפרשים כי לכאורה דברי העורב אינם נכונים והרי אם יש רק עורב אחד בעולם ממילא ישמור עליו הקב"ה שלא ימחה מין העורבים מן העולם, ואדרבה כרגע יש לו "ביטוח חיים" שלא יפגע ולא ינזק?

אלא שלפיכך ענה לו העורב שמא יפגע בי שר של חמה או צינה שהרי ידוע שהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים שאין זה בשליטתו של הקב"ה, וא"כ אומר העורב שמא אני יתקדר ויחלה ונמצא העולם חסר בריה א"כ אתה שונאני שאינך לוקח ממין שבעה.

כ"ג . ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה (ח,יא)

ובמדרש רבה טרף בפיה, מהו טרף? קטיל, כמו שכתוב "טרוף טורף יוסף". אמר לה אילו שבקתה, אילן רב הווי מתעביד. ומבאר בספר "תולדות חיים", על פי כמה הקדמות:

א. נח רומז על הת"ח כמו שאמרו חז"ל בסנהדרין דף כ"ד ע"א, דתלמידי חכמים שבארץ ישראל נוחין זה לזה בהלכה.

ב. עלה זית רומז על מחזיקי לומדי תורה כמו שאמרו בחולין צב ע"א, אלמלא עליא (עלים) לא מתקיימים איתכליא.

ג. ישראל נמשלו ליונה כידוע. והנה התורה הקדושה ארוכה מארץ מידה, ואם תלמידי חכמים היו צריכים לעסוק בפרנסתם לא היו יכולים להשיג את התורה ולהיות גדולים בה.

לכן נחון מאד להחזיק את התלמידי חכמים כדי שיוכלו להקדיש כל עיתותיהם בתורה ויוכלו להגות בה יומם ולילה. וזה מה שאמרה כאן התורה בדרך רמז, "ותבוא אליו היונה" אל נח, היינו ישראל המחזיק בא אל התלמיד חכם "והנה עלי זית טרף בפיה" שקרע את העלה מן הזית, כלומר, שסילק את התמיכה מהת"ח.

ורומז לו שמוטב שיתפרנס מיד הקב"ה ולא ע"י בשר ודם. ועל זה אומר המדרש מהו טרף בפיה?

קטיל – רוצה לומר שבאמת אין זו הדרך ואדרבה בדיבורים כאלו קטיל לת"ח, ואילו שבקתה, כלומר, אם ימשיכו לפרנס אותו ולעזור לו ללמוד תורה, אז אילן גדול, ת"ח גדול יהיה ממנו

כ"ד . עלה זית טרף בפיה (ח,יא)

עלה זית טרף בפיה: מה מבשרת ומה דורשת היונה מנח בהביאה לו עלה זית בפיה?

כדי להבין יש ללכת לפרשת בראשית שם האדם ואשתו תופרים מעלה התאנה חגורה למותניהם מן הבושה שנפשם קלקלה מאכילה מעץ הדעת, וזה לפי הדעה שהיה עץ הדעת, תאנה. ויש גם שמסבירים שיש בתאנה מעין ריבוי של תאוה.

ונח שמרגיש שאחרי המבול תהיה לו משימה לתקן את העולם המעוות, אי לכך מכניס לתיבה ע"פ המדרש איחורי תאנים. אך היונה מביאה לנח במפתיע עלה זית ולא עלה תאנה, מדוע?

יש הבדל עצום בין תאנה לזית.

התאנה – אפשר לאכול את פריה כולו כמות שהוא ללא כל הכנה ובכלל היא פרי אלוקי.

הזית – הוא כשלעצמו נוקשה ומר יש בו גרעין וכדי להפיק את השמן את האור ואת המתיקות יש להתאמץ, יש לכבוש הזית כדי לאכול או לכתוש הזית כדי להפיק את השמן.

ואותו הרעיון רצתה היונה ללמד את נח, אתה נכנס כעת לעולם חדש, יש כעת לקום ולפעול במאמץ אנושי להשגת יעדים לתיקון העולם. ולמרות החידלון שראית בצאתך מן התיבה אתה אכן מסוגל בכוחות משותפים להאיר את החושך ולתת לעולם תקווה לאור ולטוב. ולמרות שהמדרש אומר – שרמזה לו שעדיף מזון מר מאת ה' ממזון מתוק מבני אדם אך אדם שלוקח את מעשה ה' (זית) ומפתח אותו ומפיק ממנו שמן למאכל ושמן למאור זה כבר שותף במעשה בראשית וזה

רצון ה', נח! עזוב את איחורי התאנה וקח את הזית ממנו תבוא הישועה והתיקון לעולם כולו. והרמז שהאור הגנוז בה לידי ביטוי דווקא בנרות המנורה הדולקים בעיקר בשמן זית זך.

כ"ה . "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן-הַתֵּבָה" (ח' טו-טז)

במדרש רבה (פרשה לד. ד) מובא:

כתוב "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח" (קהלת י. ד). שמדבר בנח, שאמר נח כשם שלא נכנסתי אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות.

כמו שאנו רואים בפסוקים:

הקב"ה אמר: בא אל התיבה!

ואז אנו רואים: ויבא נח.

הקב"ה אמר: צא מן התיבה!

ואז אנו רואים: ויצא נח.

ולפי מדרש זה ניתן לבאר את הגמ' אודות ר"י שמעון בר יוחאי ור' אלעזר במסכת שבת (לג ע"ב):

אזל הוא ובריה טשו (הסתתרו) בי מדרשא, כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי, כי תקיף גזירתא אמר ליה לבריה נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן, אזלו טשו במערתא וכו',

איתבו תריסר שני במערתא, אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה,

נפקו חזו אינשי דקא כרבי זרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף, יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערתכם, הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש, יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם, נפקו, ע"כ.

והנה בפעם הראשון יצאו מהמערה כשבא אליהו לפתח המערה ואמר מי יודיע לבר יוחאי שהקיסר מת, ואילו בפעם השניה אחר י"ג שנה, אף שאמרו משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש והבינו שכבר הגיע זמן יציאתם, בכ"ז עדיין לא יצאו עד שיצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם.

והטעם לזה נלענ"ד, שאחר שבפעם הראשונה יצאו על דעתם ונאלצו לשוב, שוב לא יצאו על דעתם, רק עפ"י הבת קול שאמרה להם לצאת, לפי שנאמר "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח".

אמר רבי שמעון בר יוחאי כשם שלא נכנסתי אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות.

כ"ו . את קשתי נתתי בענן (ט, יג)

קשת הבטחון

לפרשת נח ה"קשת" היא נועדה לשלום או שמא למלחמה?

צריכים אנו לדעת ידיעה ראשונה ובסיסית שהשמים הם המשפעים והארץ היא המושפעת עוד צריכים אנו לדעת שהאדם נברא משמים ומארץ דהיינו נשמה ששייכת לשמים, ומגוף ששייך לארץ.

תפקידו יהיה מעתה לחבר שמים וארץ ומשכך מעשיו הטובים יגרמו שהמשפיע ישפיע טובה והארץ תיתן יבולה, אך אם יתרשל מתפקידו זה, השפע משמים ייפגם וכתוצאה מכך תיפגם גם תוצאות האדמה.

ומכאן נפנה מבט חד אל המפה הסינופטית שהייתה לפני המבול כפי מה שהבנתנו מן הפרשנים וזאת בכמה מישורים. נאמר "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה..." "כוחות הטבע והחומר היו חזקים מאוד מאז הבריאה עד המבול, ולכן האדם היה יכול לחיות מאות שנים.

יש אומרים שהיה באותה תקופה בטבע כוח חומרי כה אדיר עד שגשם היה יורד על הארץ פעם בארבעים שנה. הגשם שירד כתוצאה מריבוי אדים במרחבי הרקיע, הרקיע התעבה עד כדי כך שנצרך לו שנה שלמה כדי להוריד לארץ את כמות האדים הללו שנהפכו למים, לגשם על הארץ ואז שוב מתכונן היקום כולו

לארבעים שנות בצורת נוספות, כל זה היה עד המבול. אכן מה התרחש בעולם לאחר המבול, התהוותה הקשת אך מה היא?

דע שקשת יכולה להתהוות רק במהלך היום כשהשמש זורחת ונצנוצי זריחתה מוקרנים על עננים דקים השטים להם ברקיע וחום השמש הופך את האדים לגשם שברגע שנשברת הקרן שמש בזרזיף הגשם או אז מתהווה הקשת בשלל צבעיה ועוד נדבר רבות בעניין צבעיה של הקשת. הם שמראים לנו כאן בארץ את הקשת.

המשנה באבות פרק ה' אומרת ומונה עשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות כאשר אחד מהם הוא הקשת ואני שואל הרי בין השמשות זה אחר שקיעת גלגל חמה מאופק כדור הארץ אי לכך איך יכולה הייתה להיברא הקשת אם לא ניתן לראותה התמהה? ועוד ידועה המחלוקת בין האבן עזרא שטוען שהקשת נבראת בזמן נח לבין הרב סעדיה גאון שטוען לעומתו שנבראתה בבריאת העולם וכו'.

אלא מסביר המהר"ל בספרו "דרך חיים" שע"ש בין השמשות הוא מושג של משהו הנמצא בין החומר לבין הרוח מה שיוצא שלמרות שהקשת נבראת בערב שבת בין השמשות לא באה לידי ביטוי אלא רק בימי נח וזאת למה?

ההסבר הוא פשוט שהמבול שירד על העולם דאז, למעשה ניקה את השמים מאותם עננים שחורים מאותם אדים רבים שיצטברו שם ברקיע, כך שנשארו פה ושם עננים דקים בגובה הרקיע שכיסו חלקית את השמים ובזמן זריחת השמש נתהוותה הקשת. זה הסבר סלחני משהו אך באמת מלאה הארץ חמס ולא ניתן היה לנקות את העולם מהחמס לכאורה, אלא באמצעות המבול וד"ל.

התורה מעידה שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ אז מידה כנגד מידה השחית ה' באמצעות המבול את הארץ.

במקום זה זקוקים אנו לדברי הספורנו על המילים "והייתה לאות ברית" – בהיות הקשה כפולה, כי אומנם נלאו חכמי המחקר לתת טעם לסדר צבעי הקשת השנייה אשר הוא על הפך סדר צבעי הקשת הראשונה המושלמת, וזה יהיה אות לצדיקי הדור שדורס חי בזכותם, כמאמרם ז"ל – כלום נראתה הקשת בימיך? דומה שהקשת מגינה על העולם מחורבן כדוגמת הצדיק המגן על דורו.

עוד נוסף – שכשיעקב מברך את יוסף אומר לו "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", לכאורה הכוונה בחרב ובקשת ז"א שהב' לפני המילה אינה מעצם המילה. אך בהתבוננותינו בתרגום אונקלוס ניווכח שלא כך הוא, כי אכן מתרגם הוא "בצלותי ובבעותי" דהיינו בתפילה ובבקשה נמצא שהב' היא כן חלק מהמילה והקשת נהפכת לבקשה. והכוונה או שקשת דומה לחרב שהיא הקשת גם היא כלי מלחמה כדוגמת החרב, או שאפשר לומר שחרב נועדה למלחמה קרובה וקשת נועדה למלחמה רחוקה, או אפשר כתרגום אונקלוס בצלותי = בתפילתי בתפילה יום יומית מחויבת ובסיסית, לעומת ובבעותי בבקשתי = הבקשה שהינה בקשה נקודתית פנימית בשעת צרה אישית של האדם מול בוראו.

מה מסמלת הקשת בצורתה בצבעיה ומה היא לעומת הצדיק:

צבעי הקשת הם שבעה ואלו הם: העליון והגבוה מכולם אדום ואחריו כתום, צהוב, ירוק, כחול, תכול(תכלת), וסגול.

ניתן לומר כך: הקשת היא התגלות ה'. ומכיוון שכך גם נבין טוב יותר את הפסוק ביחזקאל ששם ה' מתגלה אלינו דרך הקשת כמו מה שכתוב ביחזקאל א' פסוק כח' – "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר".

כן ניתן לומר שזו התגלות ה'. אך ניתן לומר עוד שמעתה דהיינו לאחר המבול נכנסים אנו לעידן חדש וה' מתגלה דרך הצדיק. הצדיק הוא שמגן על הדור. דוגמא לכך רשב"י שבימיו לא נראתה הקשת כי הוא אות עולם היה וכו'. מעתה שבעת האושפיוזין ינהיגו דרך בעבודת ה' שמות האושפיוזין הם ידועים ועל פי הסוד הם השבעה שהם למעשה חלק מעשר ספירות.

הספירות שאנו מדברים עליהם הם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. וכל אחד מן האישים דהיינו אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרון, יוסף, ודוד סלל דרך בעבודת ה' ובדרך של חיים בעולם הזה. כך שהיום אנו למעשה נהנים מכל השבעה דרכים ויש לנו החובה והזכות לפעול בעולם על פי קני המידה האלו, כך שלמעשה בחיבור גשם ורוח שמים וארץ נוצרת הקשת שלמעשה מחברת שמים וארץ פיסית ורוחנית הצדיק שכל כולו בשמי שמים שדוגמתו היא הסולם שמוצב

ארצה וראשו מגיע השמימה, מצליח הוא איפוא בצדקותו לחבר שמים וארץ ולהגן על הדור וכך לכל חיי היקום לכל ימות השנה ולכל אדם שנמצא אי שם על פני הגלובוס.

נמצא שהוא מגן על הדור ועל העולם כולו או אז מתגלה רצון ה', יתכן שכך ה' מתגלה על ידי עושי רצונו בכל אתר ואתר ההולכים לאורם של החכמים. לאורם של שבעת הרועים. אולי זה גם עניין האושפיזין בחג הסוכות שכשאנו בצילא דמהימנותא צל האמונה לאורם של הרועים הפוקדים את סוכתינו בחג, ומראים לנו למעשה את כבוד ה' את גילוי השכינה. ניתן להוסיף פן נוסף – יש בנו בני אדם שבעה אפשריות של התבוננות ויחס אל הסובב אותנו יש אנשים קשוחים וחמי מזג כדוגמת האדום שבקשת, ויש רכים ונוחים כדוגמת הסגול שבקשת ועוד ביניהם הדרגות השונות. ויש המשימים את כל עולם החי בשבעה דרגות אלו מהחי המזוכך ביותר עד הרמש המשוקץ ביותר מדרגות על גבי מדרגות של הופעת השכינה והתגלות ה' ביקום כולו.

הקשת בנויה ממיתר שנמתח על גבי חצי עגול קשיח, משכך הצד העגול הינו לעבר היריב איתו נלחמים. אך הקב"ה בקשת הנמתחת בשמים ביום הגשם כאשר נצוצי אור השמש מתגלים שם הוא את הצד הקשיח העגול על בטנו כביכול לומר סלחתי לכם שובו אלי מחטאותיכם ואשובה אליכם. נמצא הקשת הינה מגינה כעת וכבר לא במצב של לחימה.

מתיחת הקשת תביא לידי כך שהחץ יעוף רחוק יותר, כך אנו ככל שנתאמץ יותר בעבודת ה' כך נוכל לתקן כאן כמה שיותר ואז תהיה השפעתנו לטובה כדוגמת הצדיק לעולם כולו ועל ידי כך לעשות את רצונו יתברך בלבב שלם.

איך בודקים אם ההנאה היא חיובית? (ט' כ' – כה)

כ"ז . וַיַּחַל נַח אִישׁ הָאָדָמָה וַיֵּטַע כָּרֶם: וַיִּשֶׁתּ מִן הַיַּיִן, וַיִּשְׁכַּר, וַיִּתְגַּל בַּתוֹךְ אֶהְלֶה... וַיִּיקֶן נַח מַיִינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו: (בראשית ט' כ' כ"ה).

את הסיפור של "נחַ והיינן" כולנו מכירים עוד מהגן של ציפי ושושי, אנו נפגשים איתו כל שנה בבית הכנסת בקריאת התורה, ואנו יכולים לדקלם אותו גם מתוך שינה. אך למרות בקיאותנו הרבה בסיפור הזה, לא הרבה שמים לב לכך שיש כאן נקודת חן מעניינת ומחכימה עד מאוד המאלפת אותנו בינה ועצה, וחובתנו להתבונן במסר הטמון בה.

אך טרם נמשיך – נצהיר!

אין ספק שנחַ היה אדם גדול, הרי הוא היה בדור מלא פשע ורשע – ולמרות זאת הוא הצליח לשמור על עצמו ולא להיגרר אחר החברה ופשעיה, ברור שנחַ היה הרבה יותר רוחני מאיתנו – ולא לחינם נאמר עליו הפסוק בראשית "וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה' (בראשית ו' ח')."

ומה שנכתוב על נחַ בהמשך המאמר – דברים שמעוגנים בחז"ל, זה לא נכתב חלילה מתוך זלזול, אלא רק כדי להפיק לקחים ולהתרומם בעבודת ה'.

ובכן, המבול תם ונדם, התיבה נוחתת על הרי אררט, נחַ יוצא מהתיבה ונוטע כרם – ונעשה לו נס וכבר באותו יום הכרם הניב ענבים עסיסיים (תרגום יונתן ט' כ'), נחַ בוצר את הענבים ועושה מהם יין משובח – ושותה מהיין יותר מהמידה (בראשית רבה ל"ו ג'), עד שדעתו משתבשת עליו (רד"ק ט' כ').

במדרש מובאים תיאורים מאוד קשים על נחַ באותו זמן, ואלו הן: נחַ היה מרקד כקוף – התלכלך בטיט ורפש – התגולל בקיאו ובמימי רגליו (ילקוט"ש ס"ז, מדרש אגדה ט' כ"א ד"ה וישת).

באותו זמן נחַ גם עבר השפלה גדולה, "חם – וכנען" התעללו בו בצורה קשה ומרושעת (מחלוקת רב ושמואל בסוג ההתעללות סנהדרין ע' ע"א), ויש שביארו שכנען הזיק את נחַ על ידי "כישוף" (ספורנו ט' כ"ב), ולמרות שנחַ היה ער באותו זמן שבוצעה בו ההתעללות, מחמת שיכרותו הוא לא היה בהכרה שכלית כדי להגיב (מלבי"ם ט' כ"ד).

עבר זמן מה, יינו של נחַ פג ודעתו החלה להתיישב, הוא מתחיל לעכל את מצבו העגום ואת מה שעשו לו "כנען וחם", אך את הנעשה אין להשיב – וכל מה שנותר זה רק לקלל ולהעניש את כנען ואת חם על שזלזלו בו והזיקו לו.

עד כאן הסיפור ההיסטורי – והטרגדיה הנוראה שעברה על נח באותו זמן, ועל פי דרך "הרמז" אנו למדים מכאן מוסר השכל עצום לדורות, ומגלים כאן את ארבעת השלבים שעוברים על האדם החוטא:

וַיִּשֶׁתּ – האדם נמשך לכל מיני תאוות מותרות והוא מחזר אחר הנאות העולם הזה, אוכל טוב ומוצלח, יין עסיסי ומשובח, מעמד חברתי מנופח, הוא שוקע בהבלי העולם הזה והופך את נשמתו האצילית – לגשמית וגסה, ולאט לאט מתפתח אצלן מצב של...

וַיִּשְׁכַּר – הוא מתמכר להנאות כמו שיכור המתמכר ליין, הוא נהיה עבד נרצע לתאוה ולא מסוגל לשלוט במצב, הוא מוכן להקריב למען התאוה את ממונו, את הנימוס והערכים, את אשתו ואת הילדים והשכנים...

וַיִּתְגַּל – האדם מתגלגל כך כל החיים – עד שמגיע עת פקודתו והוא עולה בסערה השמימה, ואז...

וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיֵינוּ – האדם עולה לעולם האמת ומתפקח מיינו ומכל תאוותיו – ומקבל עיניים נכונות וקדושות, ואז הוא תופס שבסך הכל היה מדובר בתאוה מטופשת אשר לא הועילה לו כלום לעולם הנצח, ובעצם הוא בזבז את חייו לריק והפסיד במו ידיו שכר נצחי. שהרי אם הוא היה מנצל את חייו כראוי ונותן לתורה לשלוט בו – ולא לתאוה, הוא היה מקבל על כל רגע ורגע מימי חייו שכר רם ונשגב. אך מחמת שהוא נגרר אחרי תאוותיו והפך אותם למפעל חייו, הוא עומד כעת בעולם האמת, דל ומדולדל ברוחניות ובשכר.

וַיֵּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן – באותו זמן שהאדם יגלה באיזו מערבולת רוחנית הוא נמצא – הוא יבכה בכי מר על ההחמצה הגדולה של החיים ויקלל את יצר הרע קללות נמרצות, על כך שפיתה אותו והעסיק אותו בתאוות מטופשות והנאות חולפות – ומנע ממנו להשקיע בעבודת ה' להכין "צידה לדרך" לעולם הנצח.

עד כאן המסר של הרב נח על פי "דרך הרמז", והאמת היא שרבותינו היקרים כבר כתבו לנו את זה במילים ברורות, וזה תוכן דבריהם:

אצל נח התקלה והאסון הגיעו דרך היין – אך האמת היא שזה לא קשור רק לשתיית יין, אלא כל מי שנמשך אחרי הנאות ותאוות – הרי הוא מאבד על ידי כך

את עולמו, משום שהתאווה מתגברת עליו וטורדת אותו גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא (רבינו בחיי בראשית ט' כ').

ואם ישאל השואל: מה, באמת אסור להנות מהעולם הזה? האם התורה רוצה שנתנזר מכל תענוגות העולם ונמנע מעצמנו כל הנאה ופינוק?

לא ולא! אין ספק שמותר לאדם להנות מהשפע המבורך שהבורא נתן לנו כאן בעולם, ולאמץ את דברי הגמרא שאמרה: "לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם" (סנהדרין ל"ז ע"א).

אף אחד לא מבקש ממנו לעזוב את הבית המשוכלל והמאובזר ולעבור לגור ביערות ומערות ונקיקי הסלעים, ולהתענות שם בחיק הטבע. רק מה, חובתנו להקפיד על שתי דברים עקרוניים. איזה שתי דברים?

(א) כולם יודעים שלאחר שנח יצא מהתיבה – הוא נטע כרם ענבים, אך לא כולם יודעים את המדרש הבא שכתוב בו כך:

לאחר שנח יצא מהתיבה והחל בנטיעת כרם הענבים, בא לקראתו השטן ואמר לו: רצונך שניטע את הכרם ביחד – אני ואתה? הסכים נח לעצתו, ונטע את הכרם ביחד עם השטן (ילקוט שמעוני ס"ז).

הבנתם מה הייתה השגיאה הראשונה של נח? במקום לגרש את השטן ולתת לו גט כריתות לנצח, הוא עשה איתו עסקים וניסה להיעזר בו.

(ב) נח שתה יותר מהמידה הנצרכת לו (בראשית רבה ל"ז ג'), לכך הוא הגיע לשפל שהגיע. אך אם הוא היה שותה כפי המינון שגופו יכול לספוג ולהתבשם – ולא מעבר לכך, הוא לא היה מגיע לאותו מצב.

אלו שתי הנקודות שראינו אצל נח, והם מלמדים אותנו יסוד גדול:

יהודי יקר! מותר לך להנות מתענוגות העולם ומנעמיו. אך לפני שאתה מתפתה לכל הנאה שקורצת לך, תברר שתי נתונים: (א) מיהו הבחורצ'יק שעומד מאחרי אותה הנאה ומושך אותך אליה. האם יצר הטוב – או יצר הרע. ואם תגלה שידו של יצר הרע במעל וההנאה והתאווה אינם חלקים, אל תתפתה לדבריו ואל תיכנס איתו לשותפות.

ב) גם אם מדובר בהנאה מותרת ונחוצה ומומלצת, תבדוק אם אתה מבצע אותה "במינון הנכון", ואינך חורג יותר ממה שנחויץ לך.

לדוגמא: יום אחד עלה בקרבו של מושיקו איזה קול פנימי ולחש לו: מושיקו הבונבון, תראה איזה מזג אוויר נעים, מה דעתך לצאת לסיבוב קצר בחוצות קיריה? זה יועיל לך לבריאות הנפש, יפיג לך את הלחצים, ינסוך בך כוחות, הטויל הזה משחרר... מאוורר... מושיע ומגן...

מושיקו היקר! אתה רוצה לצאת לסיבוב ולהנות מהאוויר הנפלא שה' מפזר בעולמו? אין בעיה חמודי. אך לפני שאתה מפליג לדרכך, תבדוק מי עומד מאחורי ההצעה הזו. האם יצר הרע – או יצר הטוב. מה הכוונה?

תבדוק האם מדובר במקום כשר ונקי שיאוורר אותך מבחינה גשמית – אך גם לא ישרוף אותך מבחינה רוחנית, או שמא מדובר במקום פרוץ ורצוץ מבחינת הקדושה והצניעות, והסיבוב שם עלול להכשיל אותך בפגם העיניים... בקיצור, תבדוק אם יצר הטוב עומד מאחורי ההצעה המפתה – או שמא יצר הרע.

גם לאחר שהגעת למסקנה שהכל כשר ונקי ואין מכשול באופק, עליך לבדוק את עניין המינון. האם באמת אתה זקוק ליציאה הזו, לשחרר לחצים ולשאוב כוחות נפש ולהתאוורר, או שמא מדובר ביציאה מיותרת? אם תגלה שהיציאה נחוצה לך ותביא לך תועלת, צא לדרך. אך אם היא מיותרת כדאי לך להימנע ממנה ולהשקיע את האנרגיה הזו בעבודת ה'.

אתה רוצה לאכול אוכל יוקרתי ולא שיגרתני? מברוק! אין לתורה עם זה שום בעיה. רק אל תשכח לבדוק שתי דברים:

א) אם יצר הרע לא היוזם של התאוה הזו והוא חפץ להכשילך (בענייני כשרות המאכל, במסעדה מעורבת וכו'),

ב) תבדוק את המינון. האם אתה באמת זקוק להנאה הזו כעת, האם ההנאה הזו תועיל לך להבריא את נפשך ותשמח אותך ותרומם את כוחותיך בעבודת ה', או שמא מדובר בהנאה מיותרת מבחינתך "בגדר תאוה בלבד". לדוגמא: אכלת מנה אחת, הזמנת עוד מנה, כבר מיצית את ההנאה והשלמת את החקר שהרגשת, אם כן למה אתה מזמין כעת מנה שלישית...

אם נעשה את החשבון הזה לפני כל צעד – נהפוך את החיים שלנו למקודשים יותר, וגם נקבל שכר על כל הנאותינו. שהרי השקענו בהם חשבון רוחני והפכנו אותם לעבודת ה', ועל עבודת ה' מקבלים שכר מלא בעולם הבא. לאחר שהפנמנו את צורת החיים הזו שלמדנו מהרב נח, נפתרה לנו שאלה גדולה.

כאן בפרשה אנו רואים שנוח שותה יין ומאבד את דעתו ורוקד כמו קוף וכו', ואילו בהמשך החומש כאשר יצחק אבינו שותה את היין שיעקב מגיש לו – לא ראינו שהוא התנהג כך. אדרבה, יצחק נשאר צלול בדעתו ובירך את יעקב ברכות נפלאות, והוא הסתדר עם היין מאוד יפה. כיצד זה יתכן?

מה הסיבה לכך שאצל נח מחיר שתיית היין היה נורא, ואילו אצל יצחק היין לא השפיע עליו כלל לרעה?

הוא אשר אמרנו. השותף של נח בנטיעת הכרם, היה השטן, והוא זה שדרבן את נח לשתות את כמויות היין, וכאשר יצר הרע מעורב בתמונה ומדרבן את התאוה, אין פלא שלא יוצאים מזה דברים טובים.

אך אצל יצחק אבינו היין היה בקדושה ובטהרה, ללא קשר עם היצר הרע. [מבואר בחז"ל שהמלאך הביא את היין הזה ליעקב – ויעקב הביא את היין ליצחק (תרגום יונתן כ"ז כ"ה)]. וכאשר המניע קדוש וטהור ושתיית היין נעשית בשביל דברים טובים (כדי לברך) ומאחריה עומד יצר הטוב, אזי היא הופכת לקדושה ומבורכת – ואין איתה שום בעיה.

דבר נוסף, אצל נח ראינו שהוא שתה למעלה מהמידה. זה פלא שהוא הגיע לאן שהגיע? מצד שני יצחק אבינו שמר בשתייה על איפוק, מובא בחז"ל שיצחק שתה את היין עם הפסקות – מתוך שליטה ובקרה, כדי לא להיות גרגרן (משך חכמה בראשית כ"ז כ"ה). וכאשר יש בקרה על ההנאה והמינון שלה, ניצלים מכל מכשול.

אם כבר העלינו כאן את נושא "הנאות העולם" והשכלנו להבין מתי ההנאה היא בריאה ומותרת – ומתי היא פסולה ומסוכנת, כאן המקום להשלים עוד פרט בעניין.

יש בתורה מצווה יקרה שנקרא "קדושים תהיו" (ויקרא י"ט ב'), וביאורה כך: עשו כל מה שאפשר, כדי להבטיח שתמיד "קדושים תהיו", ולא תיפלו חלילה באיזו עבירה (של"ה פרשת קדושים תורה אור ב').

במילים אחרות, האדם מצווה לעשות לעצמו כל מיני סייגים וגבולות נוספים מעבר למה שה' אסר עליו, כדי לשמור על עצמו ולהימנע מנפילה רוחנית חלילה. זה מה שעומד מאחרי הציווי "קדש עצמך במותר לך" (יבמות כ' ע"א).

משום כך מוטל על האדם להתאמץ למען בורא עולם ולהקריב מעצמו עוד קצת, ולפרוש מכל הנאה שאינה נחוצה לו ולא תורמת לו כל תועלת אמיתית (של"ה עשרה מאמרות מאמר שביעי).

ולמצווה זו יש מספר טעמים,

כ"ח . "הוא-היה גבר-ציד לפני ה' " (י,ט)

ידועים דברי רש"י: "נתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו".

רש"ר הירש חולק. לדבריו, המלים "לפני ה'" תמיד מציינות דבר שנעשה בהתאם לרצון ה'. אם כן, יש צורך לחפש הסבר(ים) מדוע מתואר רשע כנמרוד כ"גבור ציד לפני ה'".

המלבי"ם מסביר שכל אנשי אותו הדור התפלאו על כוחו העצום של נמרוד, שהצליח להכניע ולהתגבר על בעלי חיים כמו אריות, דובים וכו', וייחסו את כחו וגבורתו ליכולת על-טבעית/אלוקית, ונמרוד מצדו עודד גם הוא את התפיסה הזאת. יתר על כן, הוא הקריב קרבנות ("לפני ה'") כדי לשכנע את כולם שהוא מנהיג דתי ואדם ערכי ורוחני (אברבנאל), וכמו שמצאנו בעשו שהיה גם הוא "איש יודע ציד" "לצוד ולרמות" (רש"י כה:כז).

הנצי"ב מסביר בצורה אחרת. נמרוד ייסד את המשטר והמלוכה בדורו "ובאמת היה רק רצון ה', וזהו קיום העולם, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו... ומקרי עבד ה' (!) כמו נבוכדנאצר הרשע שנקרא 'עבדי' (ירמיה כה:ט

ועוד), ואף על פי שהרשיע לעשות בכל זאת משום שהיה שבט אפו של הקב"ה ובו השלים הקב"ה רצונו, משום הכי נקרא עבד ה', וכך היה נמרוד הרשע".

כידוע, לא כך מפרש רש"י. לפי רש"י, נמרוד לא היה לא רמאי, לא מתחזה ולא מגשים רצון הקב"ה בעולם, אלא עובד עבודה זרה שדחף את בני דורו "למרוד במקום". וכך מפרש רש"י: "לפני ה' מתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו".

ומה עם טענת הרב הירש שהמלים "לפני ה'" תמיד מתייחסות לעשיית רצון הבורא? אומר "הכתב והקבלה" לא נכון! המלה "לפני" לפעמים מתפרשת כ"בניגוד", "מול", "כנגד" כגון (בקרח ועדתו) "ויקומו לפני משה".

מי ששונא את המקום, שונא גם את ישראל המאמינים בו ודבקים בו. "וינוסו משנאיך מפניך" "אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והיה העולם" (רש"י, במדבר יא:ג).

משום כך השליך נמרוד את יריבו הגדול, אברהם אבינו, לתוך כבשן האש, ולכן הוא נקרא גם בשם אמרפל, משום שאמר לאברהם 'פול לתוך כבשן האש' (רש"י יד:א).

ועם כל זאת, "המה כרעו ונפלו, ואנחנו קמנו ונתעורר".

כ"ט . וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֲבֵה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָה וְתֵהִי לָהֶם הַלְּבָנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֹר הָיָה לָהֶם לְחֲמֹר" (יא, ג)

ומובא במדרש, רב הונא אמר דהוות מצלחת בידיהון, אתי למבני חדא והוא בני תרתני. (שהיה מצליח בידיהם, היו רוצים לבנות אחד והיה נבנה לבד שתיים)

ולכאורה לא מובן מאיפה רב הונא הוציא נס זה מהפסוק היכן זה רמוז?

ויש לבאר ע"פ הגמרא במסכת בבא בתרא, שותפים שבונים מחיצה מאבנים זה נותן שלשה טפחים מהשטח שלו, וזה נותן שלשה טפחים מהשטח שלו. אבל אם בונים בלבנים זה נותן טפח וחצי מהשטח שלו, וזה נותן טפח וחצי מהשטח שלו.

נמצא לפי זה שאבן הוא כפול בגודל מלבנה. והנה בפסוק כתוב ותהי להם הלבנה
לאבן וקשה הלא אבן צריך מקום כפליים מלבנה לכן אמר רב הונא שנתברכו
מעשה ידיהם והיה מחזיק מקום מרובה, כאילו הניחו שם אבן שהוא כפליים בגודלו
ל'. וַיִּמַת הָרֶן עַל-פְּנֵי תֵרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוֹר פְּשָׁדִים. (יא, כח)

השקעה נצחית

בפעם הראשונה הגיע לשם ר' משה כממלא מקום לשבוע במקום ר' אשר ידידו. זה
היה קשה לעבור דרך כל השערים הכבדים, והדלתות החשמליות, ותחת מעקב
צמוד כשעדשות המצלמות קולטות אותו – להיכנס אל בין הכתלים האפלוליים;
הצבועים במרה שחורה.

בית הסוהר – היה בשבילו משהו עלום ורחוק. שטח סגור – תרתי משמע. לא רק
שלא חלם שאי פעם תדרוך כף רגלו שם, הוא גם מעולם לא דמיין שהבית הזה
ויושביו יתפשו את מוחו, ליבו ומחשבותיו.

אבל, מה' מצעדי גבר. מילוי המקום, הפך להיות למשרה קבועה, ובהוראת רבו
עשה זאת באהבה, בחן, ובהצלחה. יום – יום מצא את עצמו מול קהל מאזיניו
הנלהב, השותה בצמא את דבריו. היו אלה האסירים שומרי דת ומסורת, שהנהלת
בתי הסוהר מצאה לנכון להעסיקם בשעתיים של בוקר בהרצאות תורניות, כפי
דרישתו הנחרצת של רב בתי הסוהר.

הייתה זו בשבילם, שעה של קורת רוח. את הגוף אפשר לנעול מאחורי סורג וברית,
אבל את הנשמה – את הרוח, אי אפשר לכבול. באותו זמן טעמו טעמה של
חירות, כי הרי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה.

במתק לשונו היה ר' משה מתאר להם את קרבתם וחיבתם לאביהם שבשמים. והיו
הדברים מתוקים מנופת צופים. הוא היטיב לחזק אותם באמונה ובטחון. הוא היה
מתבל את דבריו במדרשים ובסיפורים מהחיים. קרני אור חדרו לחשכת גלותם,
שמעו ותחי נפשם. בסיום ההרצאה, זכה בטפיחות שכם, לחיצת ידיים, חיוך פה
וחיוך שם, ונפרד מהם ליום הבא לטובה. הסוהרים הכירוהו והוקירוהו. לא שעמד
לשוחח עמם שיחת רעים, אבל, תמיד הכניסוהו בכבוד וברצון. חוץ מיואב. יואב

נשא את תואר השומר של אולם ההרצאות ורישום הנוכחות. דווקא הוא שעמד בקרבת מקום באופן קבוע היה נראה עויין. פניו כעוסות, ורוחו קצרה, בכל עת שר' משה הופיע. יואב גם התעלם מברכת ה"שלוש" החביבה והחייכנית של ר' משה. אי אפשר לומר שהיחס הדוחה נעם לו, אבל גם לא הצליח למנוע אותו ממילוי המשימה.

היה זה ביום חמישי כשסיפר להם בבהירות ובהטעמה את פרשת השבוע. לפתע הוא ראה את יואב, מרים אליו עיניים, ומקשיב בתשומת לב. העניין הנלמד היה על אברהם העברי שהכיר את בוראו. ביום חשב שאולי החמה היא כל יכולה, ומשקעה לעת ערב, ראה שאין בה ממש. בלילה חשב שאולי את הירח יש לעבוד, ומשהפציע השחר ולא היתה לו הממשלה, ידע אברהם אבינו שלא לו המלוכה.

עד שהציץ עליו בעל הבירה. "והאלילים כרות יכרתון" – דיבר בהתלהבות. "הנה במשך כל הדורות קמו ונפלו אלילים שהעולם סגד להם. והם קרסו והתמוטטו. ואז אמרו התועים והטועים: טוב אין בהם ממש. נחפש אידיאולוגיה אחרת. אבל ראו נא גם ראו שהכל חלף מן העולם. כעשן כלה וכאבק פורח".

וכאן הגביה ר' משה קולו ועם כל ה"ברען" זעק: "אחים יקרים! רק התורה היא נצחית! רק השי"ת הוא נצח נצחים! נצח ישראל לא ישקר. שלושת אלפים שנה והתורה לא משתנה. על האידיאולוגיה הזאת אף פעם לא וויתרו בני עמינו. עם כל התמורות, עם כל השינויים והתפניות, כאז כן עתה. אותם תרי"ג מצוות, אותם פסוקים, אותם מדרשים. כי האמת היא רק אחת, ולנצח!".

היושבים פרצו ספונטנית בשירה: "משה אמת ותורתו אמת". ומחוגי השעון הראו כי הגיע סוף השיעור.

כשסיים ר' משה נשם לרווחה. למרבה הפלא חונן אותו יואב במנוד ראש לאות פרידה. גם למחרת ישב יואב בהרצאה, כתלמיד מן המניין. ואף בימים הבאים. כשחש ר' משה שהתרגל לתופעה החדשה, השתומם לשמוע בתום השיעור בקשה מיואב הסוהר שיש לו משהו לומר בחדר הסמוך. ר' משה הפטיר: "בבקשה. ברצון".

משנכנסו לחדר. "כן יואב יקירי, כולי אוזן. אני איתך."

"תשמע, אתה מרצה מעולה. המילים שלך כולן מבוססות, איכותיות, ועומדות במבחן האמת" – "אתה דיברת על אברהם העברי ואיך שהכיר את בוראו, כשראה שהכל חולף וזמני. נכון?"

אלו הם בדיוק קורות חיי. בצעירותי שרתתי בצבא. הציונות הייתה האליל לו סגדתי. חשתי שאני ממצה את עצמי, מוסר נפשי למען המולדת. נקים צבא חזק, נשמור על האזרחים, נגן עליהם. הרבה דם ראיתי נשפך, רבים מחברי קפחו חייהם הצעירים על המזבח הזה. וחשבתי שהכל כדאי.

גם כשסיימתי את השירות הסדיר שובצתי כשומר, או כעובד בשירות בטחון. עד שחוויתי את התופת באחד הפיגועים בירושלים. אתה רואה, יצאתי חי משם, אבל קברתי שם את הציונות. מה זה שווה? לא צבא לא מדינה. אין מי או מה שיגן על אזרחים בעורף, ברחוב ובחצר. הגעתי הביתה מתוסכל. בזבוז של חיים. איך אמרת? הכל קרס ונגזז. חיפשתי משהו שינעים את שנותיי המתקדמות. אמרתי לאשתי, נעזוב את העיר נקנה וילה באזור פיתוח. אני רוצה שקט. להשתחרר, לא יודע אפילו ממה. והיא הסכימה. מכרנו את ביתנו, שהיווה את כל רכושנו, הצטרפנו לפרויקט שבנה קבוצה של וילות על צלע הר בקרבת ירושלים. חתמנו חוזה, קיבלנו מסמכים עם הרבה אותיות קטנות, והבנייה החלה בתנופה. קצת שקענו בחובות.

לא נורא. לא כל יום בונים בית. הרבה מחשבה השקענו בכל פריט וכבר הרגשנו שהחלום מתגשם. הכל התנהל למישרין עד טופס 4. והנה חומה. השטח אינו מיועד למגורים – אמרו לנו במשרדים לרישום מקרקעין. זהו שטח ציבורי לבניין בתי מלונות. אז למה אף אחד לא אמר לנו מלכתחילה? – שאלנו, והם נשארו אדישים.

בכינו, צעקנו, שבתנו. מאוס לא עזר. פשרה אחת הציעו לנו: הנכם רשאים להשכיר את הבתים כצימרים או כבתי נופש לתקופות קצרות. הבלים! מי רוצה לבוא לשורת וילות מבודדת? מעטים. ואני בעל הבית לא יכול לדור שם. ותבין, את הדירה שלי מכרתי! נשארתי בלי כלום, מאוד נשברתי.

ואז ספרו חברי לצרה שהם מינו עורך דין ממולח ומאוד מצליח, לטפל בבעיה שלנו. מה שמו? ביקשתי לדעת. בועז ידין – אמרו לי. בועז ידין??? כן. מה יש? יש לך התנגדות? – תמהו על תגובתי. לא סתם, היינו חברים, נלחמנו זה לצד זה באותה פלוגה. איזה עולם קטן.

באותו יום הגעתי הביתה מהורהר. את שומעת? אמרתי לאשתי. גדי גומר צבא והולך לאוניברסיטה!!! מה עולה בדעתך? חשבה שהשתבשה עלי דעתי. גדי שלנו יש לו ידי זהב והמון סבלנות הוא החליט שהוא רוצה להיות מהנדס מכונות, ונרשם לטכניון בחיפה. שכחת?

לא שכחתי – הייתי נחוש בדעתי. תראי איפה בועז ידין – חברי לפלוגה. את רואה היה פקח יותר ממני. לא מתכוון בשירותי בטחון. למד, הוציא דוקטורט למשפטים, והיום יש לו כל טוב סלה. כבוד, כסף ומה לא? הוא העורך דין שלנו. את מבינה? אבא רוצה את הכי טוב לבן. אני רוצה שיהיה מאושר. גדי ירשם לאוניברסיטה העברית! חד וחלק. טוב – ראתה את התקיפות שלי, ומשכה ידה מן הוויכוח. קודם שיגמר צבא. אני מחכה ליום הזה, אלוקים ישמור עליו.

מאז, הייתה כל מילה של בועז חשובה ויקרה בעיני. ראיתי בו את מי שכל הקלפים בידיו, ברצותו ישחרר את ביתנו, וברצונו יעקל. התחנפתי אליו, ושוישאר בינינו, גם שיחדתי אותו. תחבתי מתחת לשולחן כמה אלפים טובים, העיקר שיזיז עניינים. אוי, לו הייתי אני משפטן... בועז עשה קריירה... גדי כבר יהיה חכם ממני. אעבוד משמרות לילה, ואממן לו את הלימודים. אליל חדש שסגדתי לו: האוניברסיטה העברית.

לפני שבועיים התנפץ גם האליל הזה לרסיסים. מטבעי ומתוקף תפקידי, אינני רגשן, ולא רך לבב. אבל באותו יום בכיתי. חברי לצוות לא ירדו לסוף דעתי. מה לעשות? ניסו להרגיע. הם לא הבינו מדוע אני נסער כל כך. אתה לא יכול לתאר לעצמך את מי הביאו "אחר כבוד" הנה, למקום המבהיל הזה. לא תאמין. את בועז ידין!!! הוא נתפש בקלקלתו, ונכלא בעוון מעילה בכספי לקוחות.

זהו. זאת אומרת שגם האושר הזו היא מעורערת, גם משם נפל בועז והתדרדר, מעד ויצא מכל עסקיו בעירום ובחוסר כל. קנסות יצטרך לשלם. ויגמרו לו את

הכסף. כבודו אבד ואיננו. ובכך נסתם הגולל על הכמיהה לתואר, לקריירה, למדע. הופס! נעצרת. – כל אלילי העולם הזה קרסו לי בפנים אחת לאחת, אז מה כן? שאלתי את עצמי עשרים פעם ביום, ולא מצאתי תשובה לשאלה המציקה, המענה את נפשי.

החלטתי להקשיב לשיעור פרשת שבוע שלך. קצת למלאות את ראשי במחשבות שונות, ואולי מעניינות יותר ממחשבותיי. ואתה אמרת בדיוק מה שאני חשבת. לא לשמש ולא לירח המלוכה, לכל מה שתליתי בו תקוות ראיתי סוף, ראיתי שהוא בר חליף. מה כן?! התורה, הקב"ה. לא ציונות ולא אוניברסיטה, לא תואר ולא מדע. רק להיות כאברהם העברי, אהיה אני כאבי האומה. לא איכפת לי מה יגידו חברי ומכריי. אני רוצה מהיום להכיר את בוראי – קבע את קביעתו חד משמעית. "כן". – ענה לו ר' משה, כשהוא מרכיך ראשו שקוע בסיפורו של איש שיחו. "זו הידיעה האמיתית. זהו המדע הנכון: וידעת היום והשבות אל לבבך... כי הוא האלוקים. זו האוניברסיטה". "האוניברסיטה העברית" – ענה יואב כנגדו.

ל"א. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מְשַׁחֵתֶם אֶת הָאָרֶץ" (ו', י"ג) – חכמינו ז"ל מציינים שחרף העובדה שבני דור המבול חטאו ופשעו כלפי אלוקים, לא נחתך גזר דינם אלא על פגיעתם ברכוש הזולת. רבי יוחנן אומר במסכת סנהדרין "דור המבול עברו על הכול (כל העברות שקיימות) ולא נחתם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר: כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ. יש בכך מסר גדול לבני האדם: שהקב"ה נותן חשיבות עליונה למצוות של בין אדם לחברו, ככתוב: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו"...

ל"ב. "שִׁפְךָ דַם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (ט', ו') על פי הפשט הכוונה למי שרוצח בכוונה תחילה, אחת דינו – למות. ה- "חפץ חיים" מצא בפסוק זה רמז לדברי חז"ל "כל המלבין פני חברו ברבים, כאילו שופך דמים". לדברי ה- "החפץ חיים" יש לקרוא את הפסוק כדלקמן: "שופך דם האדם באדם", כלומר מי שגורם לאדם להסמיק מבושה, "דמו ישפך" – הוא נחשב לשופך דמים ממש וצפוי לו עונש חמור...

ל"ג . אבטלה (רוחנית) סמויה / הרבנית מיכל טיקוצ'נסקי

"טובים השניים מן האחד" (קהלת ד, ט) משמעות הפסוק הזה בקהלת היא תובנה יסודית חברתית, וכך מבאר הר"ן את עניינה: "רצה בזה כי השותפות והחברה דבר מועיל הן שישתדל האדם בתועלת חברו או לא ישתדל אחר היות שיתוף החברה ביניהם אי אפשר מבלתי תועלת" (דרשות הר"ן, הדרוש הראשון). כפי שאמר קהלת, ומודגש בדברי הר"ן הללו, והנראה פשוט, שכל חיבור של קבוצת אנשים, המתקבצים יחדיו ומסייעים אלו את אלו מרבים תועלת בעולם. "כל דבר יתחזק ויכפל בהצטרף אליו דומהו" (ר"ן, שם). הר"ן מנסח בדבריו את האמרה שהשלם גדול מסך חלקיו. התיאור הזה של העצמה הנובעת מליכוד השורות, ומשיתוף פעולה, עומד בתשתית הגלובליזציה שאנו חווים כיום. וביתר שאת בזמננו הדברים אינם זקוקים להסבר.

אולי משום כך, כשאדם בן דורנו נתקל בפרשת מגדל בבל, קשה לו עד מאד להבין על מה חרה לה', ומדוע החליט לפורר את האחדות המופלאה שנוצרה בין בני האדם למטרה אחת ברורה. "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים.." (יא, ד). מדוע ליצור חייך בין בני האדם? תשובת חז"ל לשאלה זו היא ש"כולם לשם עבודה זרה נתכוונו" (ברייתא בסנהדרין קט, א), לפירוש זה עיגון טקסטואלי בפסוקים. מילות הפסוק "נעשה לנו שם" רומזות כי כוונת בני האדם היתה למחות את זכרו של הבורא מעל פני האדמה, לנו ולא לו (רש"ר הירש). הקושי עם דברי חז"ל הוא שהתיאור של החטא נשמע תיאור "גס" מידי ואינו מברר מה המיוחד בעבודה זרה זו ומהם איפיוניה עד כי טרחה התורה לתאר את הסיפור לפרטי פרטיו.

האחדות שעליה מצביעה התורה כשורש הבעיה, ככל הנראה מועילה ומעצימה, אבל יש לה גם השפעות שליליות. לאחדות יש גם הכח לבטל דעות מיעוט, לייצב רעיונות שאין להם אחיזה במציאות ושאינן להם קשר לאמת. כשהרבה אנשים חושבים באופן מסוים, בדרך כלל, נזהה תופעה של הסתמכות מזן "מיליוני סינים לא טועים". השיתוף מועיל גם להבנות את הנכונות לנפילה משותפת, בחינת צרת רבים חצי נחמה. העדריות מסייעת ליחידים לגבור על החששות המתגנבים, ולהתעלם מאותות אזהרה וספקות המלווים כל הכרעה קטנה בחיים. החברה היא מסגרת מחבקת, ומקור לבטחון שהוא לעיתים אשליה, ועיין ערך ההתאגדות הפוליטית.

"ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות" הרש"ר נכנס לביאור לשוני של השורש י.ז.ם ומתוך כך מבאר את כוונת דברי ה' הללו ברוח דומה לזו שהצגנו אנו.

הרש"ר מסביר ששורש י.ז.ם. קרוב במשמעותו ל"גזם" שהוא מין ארבה, ומשמעות הדבר שהם התאגדו כנחיל ארבה. לשון זו דומה גם ללשון גוזמא והפרזה. בכך בעצם טוען הרש"ר שהפנטסטיות שבקולקטיוויות יש בה מצד אחד גם את פוטנציאל ההצלחה והכח, אך יש בה גם את הגורם המשתק והמחריב, השקרי, הבלתי נסבל.

כשכל העולם פועל לקראת משימה אחת, מתרחשת "אבטלה סמויה" רוחנית. הקרבן הגדול הוא בעקידת המחשבה העצמאית של כל אדם, באובדן היצירתיות וכן בדרישה המוגבלת למאמץ מכל פרט ופרט. הרעיון שכולם שפה אחת ודברים אחדים, אמנם יש בו העצמה של שיתוף, אך יש בו השתקה של הריבוי. העיקרון הזה נכון בתחומים רבים ומגוונים. תלבושת אחידה מקדמת את תחושת השייכות, אך מערערת את היכולת לביטוי עצמי. צעידת הצבא במארש קצבי אחיד מסחררת ומאפשרת הירתמות בלתי מוגבלת, אך יש בה רמיסה של החירות ואף טשטוש כשלים של המוסר הטבעי. משימות משותפות בדרך כלל מתאפיינות בהליכה לקראת משימה גדולה. במובנים הטכנים המשימה מתפרטת לרשימת פקודות ומהלכים שמובילים אל נקודת הסיום "לא ייבצר מהם כל אשר יזמו לעשות...". היכולת לפעול ולהשיג מאפשרת את ההצלחה אך מסיגה לאחור כישורים של העמקה ושיתוף. היא אינה מאפשרת התלבטויות, ומדלגת מעל הבעיות האנושיות והאישיות. האדם נהיה סטטיסט, החברה אינה מכירה בצרכים שלו ובקיומו בעצם. אדם שוקע בתפקיד ואיש אינו רואה את מה שמתרחש בנפשו, מעבר למשימה.

השאלה שעומדת בפני הקב"ה היא כיצד לאפשר לבני האדם למצוא את נקודת האיזון שבין אחדות לבין עצמיות. שאלה זו היא פרדוקסלית מעט, כיצד לארגן בלאגן, כיצד ליזום – ספונטניות? ההכרעה להפריד בין עמים ותרבויות יש בה מיצוע בין שני הפנים, של הריבוי ושל הייחוד. השפה מופיעה בפרשה כמאפיין חזק של הפירוד המדויק והמאוזן הזה. השפה יכולה להביא לידי ביטוי ייצוג של הדברים עצמם כפי שהם. אך שפה יכולה להביא לביטוי לא רק את המהות עצמה אלא גם השקפת עולם. משנתרבו הלשונות, ניתנה האפשרות להביא לביטוי באמצעות נתינת שם גם משמעות חדשה. להציג את נקודת המבט הסוביקטיבית על התופעות המגוונות. השתנות השפה ומתן המשמעויות להוויה יצרו את השונות התרבותית והאתנית. אם בשפה האנגלית אדון הוא mister או sir, קרי מושל ושליט, הרי שבשפה העברית אדון הוא אדן, בסיס. בשפה האנגלית couple קרי צמד, קירבה ובעברית, זוג (נשוי), שניות ודואליות. באנגלית head ראש, הוא הובלה. ובעברית ראש הוא ראשון (ראה גם רש"ר הירש).

כשם שההתייחסות אל החיילות, ואל ההיבט המבצע של האדם ככח עבודה כשהיא מוצבת בחזית, היא אינה מאפשרת להביא לביטוי את הרובד האנושי הייחודי והאישי. כך גם שפה 'אחת' עשויה לאפשר דיוק: "לקרוא לילד בשמו". אך עשויה להדרדר למקום הרדוד שבו השפה הופכת לכלי תקשורת בלבד. ריבוי הלשונות הוא תיקון המחייב חשיבה מעמיקה על הדיבור כביטוי של הלך רוח. באמצעות פערי השפה נוצר גם שיח. שאיננו רק ביצועי, אלא יש בו שאר רוח, הבנה וגישור על פערים ושונות.

הקב"ה ברא את היקום במאמר. מאמרו היה המהות, האחדות, הפסקנות ואולי גם הדין. השפה היא היצירה האנושית. תפקידו של האדם לא לעמוד במקומו של הקב"ה ולראות דרכו את הנקודה המאחדת. אלא להפרידה לרכיביה הקטנים ביותר. להעצים בכך את הבריאה, להרבות חסד ולהשלים את מעשי הקב"ה.

ל"ד . נח: צדיק בדורותיו / הרב ד"ר יהודה ברנדס

קיימת גישה פרשנית והגותית הנוטה לחלק את העולם באופן פשטני לטוב ורע, אור וחושך, טובים ורעים, צדיקים ורשעים. תפיסה דיכוטומית שכזאת אינה סובלת פגמים בצדיקים ולכן היא מבקשת לתרץ כל פגם שנמצא אצל הצדיק ולתרצו. במקביל, היא מתקשה לעכל תכונות חיוביות אצל רשעים ומנסה לאתר מניעים פסולים גם במעשיהם החיוביים של הרשעים. ביטוי של הגישה הזאת אצל חז"ל מצוי במאמרים כדוגמת "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה". בניגוד לכך, בפשוטו של מקרא אי אפשר בכלל למצוא דמויות מושלמות שכאלה, לא לטוב ולא לרע. התנ"ך מתנהל לפי העקרון של "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא." ומצד שני, אפילו רשעים שבהם מלאים מצוות כרימון". בצד הגישה המצדקת את הצדיקים ומרשיעה את הרשעים, ניתן למצוא גם אצל חז"ל גישה אחרת, שאינה חוסכת את שבט בקורתה מאישי המקרא, ואף מן התנאים והאמוראים. כך לדוגמה, יש מאמרים שלא זו בלבד שמקבלים את חטא בת שבע כפשוטו, הם גם מוסיפים ומגבבים חטאים אחרים על דוד, משיקולים דרשניים ורעיוניים שונים.

תפיסת המורכבות בדמותו של האדם, גם הצדיק, מופיעה כבר במפגש עם הצדיק הראשון – נח. אף על פי שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו קראו צדיק, הכתוב לא חוסך מאתנו את הספור המגונה על השתכרותו אחרי המבול והתבזותו בפני בניו. גם חז"ל לא הסתפקו בתפיסת צדיקות פשטנית וחד-צדדית, ומצאו בסיפור המקראי סדקים שבעדם נחשפים היבטים בעייתיים באישיותו. נדון בקצרה בשני דיוקים:

• "כי מי נח זאת ליי" – הנביא ישעיהו כינה את המבול על שמו של נח, בנימה של האשמה. זאת, משום שנח לא טרח די הצורך ללמד זכות על דורו ולבקש עליהם רחמים, והסתפק בהצללתו האישית, הצלת משפחתו ויצורי התיבה.

• "איש צדיק, תמים היה בדורותיו": יש מרבותינו דורשים אותו לשבת, ויש דורשים אותו לגנאי. רבי נחמיה אמר, ומה אם בדורותיו היה צדיק, אילו היה בדורו של משה או בדורו של שמואל – דורות מתוקנים – על אחת כמה וכמה! רבי יהודה אמר, בדורותיו – המקולקלים – היה צדיק, אך אילו היה בדורו של משה או בדורו של שמואל לא היה [נחשב] צדיק.

השניות בהערכתו של נח אינה נובעת רק מדיוקי הכתובים, היא נובעת ממורכבות בהבנת תפקידו של הצדיק ויחסו לחברה שמסביבו באופן כללי. נח איש התיבה אינו רק דמות היסטורית, הוא אב-טיפוס, דגם כללי ומשל לאדם הגון וישר החי ופועל בחברה בעייתית. נח הוא ה"פראייר" היחיד המשלם מס-אמת בקהיליית בעלי מקצוע העוקפים את רשויות המס ומגדילים את רווחיהם. הוא החייל הדתי הבודד בפלוגה שאינה שומרת שבת, או הנערה היחידה המתלבשת בצניעות ו"שומרת נגיעה" בקבוצה. הוא האחרון לדור המייסדים המאמין בחברה שיתופית בעידן ההפרטה בקיבוץ. הוא ההומניסט היחיד בחברה גזענית, או להבדיל הציוני היחיד בחבורת פוסט/אנטי-ציונית, צינית וביקורתית.

בן דמותו של נח הצדיק, אינו נכנע לזרם הכללי ולמקובל בחברה, הארץ נמלאת חמס והוא שומר על תומתו – תמותו.

אולם הצדיק הזה מוצא את עצמו קרוע בין מגמות מנוגדות. יש צד אחד שנשמתו המבקש להמלט מן החברה הסובבת, להתנתק ממנה, להתכנס אל תוך התיבה, אל בית הכנסת, הישיבה, הקיבוץ הישן, הקהילה הסגורה, היישוב הסלקטיבי, להציל את עצמו ואת משפחתו ואת עולם הערכים שהוא מאמין בו. זהו הדפוס ה"נוח" כביכול. כנגד זה, יש צד אחר שנשמתו, המבקש להשאר ולהאבק, להתמודד ולהשפיע. זהו הדפוס האברהמי. אברהם שיבר את אליליהם של תרח ונמרוד, סיכן את חייו כשנשלח לשריפה בכבשן האש, נדד ברחבי ארץ כנען, התיידד עם ענר אשכול וממרא, סחר עם עפרון, כרת ברית עם אבימלך. ספר הזוהר משבח את הטיפוס האברהמי, המתמודד עם החברה ואינו מתכנס בתיבה. אך יש לזכור, שההבחנה בין נח לאברהם אינה מוחלטת, לפי המדרש נח בנה את התיבה במשך שנים רבות לעיני כל במגמה להשפיע על החברה שסביבו לשנות את דרכיה, ולא עלה בידו להשפיע עליהם. מאידך גיסא, גם אברהם אבינו נאלץ להתנתק מארם נהריים ומחרן, להפרד מלוט קרובו ולבחור ביצחק על פני ישמעאל בנו, ולא הצליח להשפיע מצדקתו על כל העולם. ההכרעה להאבק או לפרוש אינה פשוטה, ההצלחה אינה ידועה מראש.

ולכן, חכמים אינם חד-משמעיים בביקורת על נח. יתכן שבנסיבות של "דורותיו" עשה את הדבר הנכון, ויתכן שלא. יתכן שגם נח עצמו לא ידע לעולם, לפחות לא בעולם הזה, אם צדק או טעה בדרכו. בסופו של דבר, אנו יודעים שנח פעל בצו ה', מתיבת נח המסוגרת נולד עולם חדש, מתוקן. הרעיון של המלטות הצדיק אל התיבה, הפקרת הרשעה לאבדנה, ובנין עולם חדש משארית הפליטה, אינו מופרך לחלוטין. אך גם הדרישה להשאר ולהשפיע במקומה עומדת, וההכרעה – אינה חד משמעית.

יש צד אחד בנשמתו של הצדיק המבקש לראות בכילויו של הרשע, "יאבדו רשעים מפני א-להים". יש צד אחר שמבקש להתפלל עליהם שיחזרו בתשובה. נח, בסופו של דבר, איפשר לקב"ה לכלות את דור המבול, אברהם אבינו התפלל ונאבק על הצלתה של סדום. אף כי יש להודות שגם אברהם נכשל, וסדום חרבה. רבי מאיר ביקש על הבריונים בשכונתו שימותו, ברוריה אשתו התחננה על חייהם – "יתמו חטאים מן הארץ" ולא חוטאים, אמרה לבעלה, התפלל עליהם וישבו בתשובה! וכך היה. מי שויתר ועזב, והניח לחברה המתפוררת לגווע ולשקוע בניוונה ובחטאה, לטבוע במי המבול, ישאר כל ימיו עם תחושת אשמה – אולי היה יכול להציל אילו היה נשאר שם ומתמודד? האם נח שקע בשכרות כדרך להמלט מפני תחושת האשמה הבלתי נסבלת? האם התייסר כל ימיו על שאפשר לכך לקרות? האם מצא הצדקה לכך שרק הוא ניצל וכל העולם נספה? האם הגיע אי פעם להכרה שלא היתה לו דרך אחרת ונתיישרה דעתו?

"בדורותיו": כשאדם ישר מודד את עצמו ומעשיו הטובים מול סביבתו, הוא תמיד ימצא את עצמו בדילמת ה"בדורותיו". האם הטוב שבו הוא תוצאה של בחירה שלו, או של השפעה סביבתית. אילו היה בחברה אחרת, בתנאים אחרים, גם אז היה כך? אם היה נולד בגולה השבעה, היה מוצא כוח בנפשו לעלות לארץ? אילו נולד בבית קשה-יום, היה מצליח להגיע להשגים כמו אלה שאליהם הגיע עם כל הטובה שקיבל בבית הוריו, או אדרבה, מי שנולד בבית קשה והגיע להישגים, לעולם ישאל עצמו: אילו היה גדל בבית תומך ובחברה מסייעת, היה מגיע ליותר מכך? רבן יוחנן בן זכאי בכה על ערש דווי, מכיון שלא ידע באיזו דרך יוליכו אותו אחרי מותו, לגן העדן או לגיהנם. הצדיק אינו אדם מרוצה מעצמו, בטוח בדרכו והחלטי במעשיו כפי שנדמה למתבונן בו מרחוק. ההכרות המעמיקה עם אורחות חייהם של הצדיקים ודרכי מחשבתם, ועם המחלוקות בהערכת מעשיהם, גם הטובים, מלמדת שעולמו של הצדיק אינו עולם אחיד ופשטני, אלא עולם שיש בו מקום לספק, לבטים ואי-ודאות. למרות זאת, ואולי דווקא בגלל זאת, אנו מצפים מן הצדיק שהוא זה שינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו, ועליו מעיד הכתוב שהוא "מצא חן בעיני ה'".

בין אדם לחבירו

הרב שמעון בוחניק הי"ו נמצא השבוע בחופש ולכן גם המדור יצא לחופש.
נא לא לכעוס ואיתכם הסליחה.

אך פטור בלא כלום אי אפשר לכן צירפתי כאן סיפור עם מוסר השכל בנושא בו
עוסק מדור זה – "בין אדם לחבירו".

בעסים וסליחות – סיפור עם מוסר השכל

זהו סיפור על שני אחים שחיו יחדיו במשך הרבה שנים
בחוות שכנות עד שיום אחד...

על ויכוח טיפש, הסתכסכו. זאת הייתה הבעיה הרצינית הראשונה ב-40 שנה. כל
החיים עבדו יחד את השדות, התחלקו במכונות, בידע, ידעו לעזור אחד את השני
בעת הצורך

הכל התחיל עם אי הבנה עד ש... המצב נהפך לבלתי נסבל, חילוף מילים פוגעות
ומרות ואחרי זה... שבועות של שקט,

בוקר אחד מישהו דפק על דלת ביתו של האח הבכור. כשפתח עמד גבר עם ארזון
ובו כלים של נגר. "אני זקוק לעבוד כמה ימים" אמר הזר. "אולי אתה זקוק לכמה
תיקונים בחווה שאוכל לעזור לך?"

כן אמר בעל החווה, יש לי עבודה עבורך. תסתכל מעבר לנחל, האם אתה רואה
את החווה הלבנה?? שם גר השכן שלי, האמת שהוא אחי הצעיר.

עד לא מזמן היה בננו שטח ירוק מדהים אבל הוא החליט להטות את אפיק הנחל
על מנת שיחצה בננו ממש כגבול, בטוח עשה את המעשה הזה כדי להרגיז אותי,
אבל הוא לא מכיר אותי, אני אחזיר לו...

אתה רואה את העצים שם על יד האסס? אני רוצה שתבנה לי גדר, 2 מטר גובה,
לא רוצה לראותו בחיים...

והנגר אמר: נראה לי שאני מבין את המצב...

החוואי עזר לנגר להביא את הקרשים ולאסוף את הכלים ואז נסע העירה לסידורים.

עם רדת הערב, החוואי חזר ובדיוק הנגר סיים את עבודתו.

החוואי נעצר במקומו המוס לגמרא, עיניו כאילו יצאו מארובות העיניים, ולא הצליח להוציא מילה מפיו

במקום לא היה שום גדר אפילו לא בגובה 2 סנטימטר... במקומו היה גשר – גשר מקסים ומיוחד שאחד את שתי גדות הנחל... ממש יצירה אומנותית ואיזה מעקה מיוחד...

ואז השכן, זאת אומרת אחיו הצעיר של החוואי התקרב וחבק בהתרגשות את אחיו המבוגר ולחש: "אתה באמת מיוחד..."

לבנות גשר אחרי כל מה שאמרת ועשית..."

כל עוד שני האחים מתחבקים הנגר אסף את כליו והתכוון ללכת

אנא ממך... תישאר עוד כמה ימים אמר החוואי – יש לי עוד כמה דברים לתקן בחווה...

הייתי מאד רוצה להישאר אדוני אבל יש לי עוד הרבה גשרים לבנות...

הרבה פעמים אנחנו נותנים לכעסים להרחיק אותנו מהאנשים שאנו אוהבים, הרבה פעמים אנחנו נותנים לגאווה להיות לפני הרגשות

אל תיתן שזה יקרה לך

תלמד לסלוח ותעריך מה שיש לך

זכור תמיד: לסלוח לא משנה את העבר אבל משנה את העתיד

אל תרשה ששום "ברוגז" יקלקל קשר מיוחד

זכור שהשקט לפעמים היא התשובה הנכונה

תעשה כל מה שביכולתך כדי שהמקום היכן שאתה נמצא יהיה מוקף בשלווה והרמוניה

ושתמיד תעבור על הגשר עם חיוך

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . חודש מרחשון

חודש מרחשון הוא החודש השמיני ליציאת מצרים שמו הבללי: ירחו שמנו – ירח שמיני באכדית. מזלו עקרב.

שבטו נפתלי או מנשה

חל בימים ב' ד' ה' ז'. אין בו שום חג.

יום י"א בחשוון יום פטירת רחל אמנו ויום לידת בנימין.

חודש חשוון הוא החודש השמיני בסדר המספרי של השנה המתחיל ביציאת מצרים, בה התחילו למנות את החודשים מניסן.

וחודש חשוון הוא החודש השני לבריאת העולם, וכך הוא גם נקרא בתורה במניינים שלפני יציאת מצרים כמו במעשה המבול.

לחודש חשוון יש שני שמות נוספים, בול ומר-חשוון או בקיצור "חשוון" בלבד. השם בול הוא קדום והוא נזכר בספר מלכים א', ו, לח: "בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית".

השם בול מתקשר לתקופה. הירושלמי מביא שני הסברים, האחד מלשון בלה היות ש"בתקופה זו העשב בלה והעלים נובלים, והארץ נבילה ועשויה בולות בולות", והסבר שני מלשון בלל, שבו בוללין ומערבבים אוכל לבהמה בתוך הבית, אחרים מקשרים את השם בול עם מבול ורואים בבול משמעות של טיפות מים, היות שבחודש זה מרבים הגשמים לרדת ובחודש זה אף התחיל המבול.

ובו מתחילים לשאול על גשמים ולהתפלל "ותן טל ומטר לברכה". כשהכוונה ליורה היורד בחשוון. והם גם מסבירים למה הורדה המ"ם של מבול מהשם "בול". הילקוט שמעוני (מלכים קנ"ג) אומר דבר אחר:

מהו בירח בול? בירח מבול, חסר מ' כנגד ארבעים יום, שאע"פ שנשבע הקב"ה כי מי נח זאת לי, אע"פ כן מ"ם יום בכל שנה היו אותם הימים עושים רושם בעולם עד שעמד שלמה ובנה את בית המקדש, ופקדו אותם מ"ם יום, לפיכך כתוב חסר כנגד

ארבעים יום שפסקו. ואחרים אף קושרים את השם בול למלה "בלה", שפירושה שחת והתקלקל היות שבחודש זה מתחיל הסתיו שבו הכל נובל, נשחת ומתקלקל, והארץ מתנבלת.

הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב מביא בספרו בני יששכר פירוש לשורש "בול" כרמז לתורה, המתחילה בבית של בראשית, אמצעיתה ושל גחון וסופה ושל ישראל יחד בול.

בלוח גזר שהוא לוח חקלאי נקרא החודש בשם ירח זרע.

השם העיקרי שנתקבל בעם הוא השם חשוון שלפי המסורת המתייחסת לכל שמות החודשים

הביאו אותו עולי בבל מבבל ומעניין שהשם הבבלי "ירחו שמנו" פירושו החודש השמיני בהתאמה למסורות ישראל. המסורת קיבלה משום כך את השם כמותאם ועם זאת השתדלה להעלות לו הסברים יהודיים. יש מסבירים את מרחשוון כהמשך לתשרי שתפילותיו עדיין

מרחשות בעולם, ואחרים קושרים את השם חשוון עם חשרת מים שמובנן אוסף טיפות המים המצטברים בעננים, והיא תפילה שלא יהיו גשמים יותר מדי, אלא במידה ולפי הצורך ומקשרים את זה עם השם "מר" שפירושו טיפה כ'מר מדלי'. השם "מר" המקדים לחשוון רבו לו ההסברים והפירושים, הדרשנים רואים בדרך כלל בביטוי "מר" סימן למהו מר ורע, ומבליטים את האירועים הקשים והמרים שהיו בחודש זה. המבול שהחריב את העולם, והצרות שרבו בו; בו מת מתושלח הצדיק, בו מתה רחל אמנו, בו שחטו את בני צדקיהו ועיוורו את עיניו, בו בדה ירבעם חג מלבו ובו גם החלה גלות אשור של עשרת השבטים ובו נשרפו בהרבה מקומות ספרי תורה וספרי תלמוד.

בחודש חשוון שהוא החודש השמיני יש כוחות מרים בדומה לאות "חית", שבה היא מתחילה – חשוון ושהיא האות השמינית שסימנה רע, מפני שהיא לבו של הנחש, ומסמלת את פיתוי הנחש המשתמש כידוע בשמונה סרסורים לעבירה ולפי דעת חז"ל הוצאה משום כך אות ח' משמות השבטים, והיא מר לה מר, סגורה מכל צדדיה ופתוחה רק לתהום לאדמה. ומשמשת סמל לחרם ונידוי, בו סגור האדם מכל הצדדים "כחית". יש אומרים שהאות ח' שבה נפתח שם החודש בא לבטא שהאות בית הפתוחה לעולם, מתהפכת ומסתגרת על ידי החטא החרם והנידוי

ונהפכת לחית – ח. המרירות של חודש חשוון קשורה גם עם המבול שהיה בחודש חשוון ושבגללו נחרב העולם ונהפך לתקופה ארוכה למדבר השוריץ עקרבים וזהו גם מזלו של החודש – עקרב. חודש חשוון הוא גם חודש המבול, ושבנו מתו ביום אחד בי"א בחשוון, מתושלח הצדיק ורחל אמנו, נחשב משום כך כחודש של צער ואבלות בשמים ובארץ.

אנשי סוד אומרים שצילו של הצער ששרר בעולם באותו הזמן עדיין מאפיל על החודש – עד שיעבור לעתיד, עם בניינו של המקדש השלישי שיוקם כפי שהובטח בחודש חשוון. ועד אז הוא נקרא מרחשוון.

רחל עקרה – עקרת הבית

המרירות של החודש קשורה במידה מסוימת עם רחל שמתה באותו החודש י"א חשוון מתוך צער רב ואף קראה לבנה (בנימין) שנולד במותה בשם "בן אוני" בן צערי. החודש מקושר אליה ומשתתף בצערה והוא לקח לו את התואר "מר" לאחר שיעקב ביטל את המרירות והצער משם השבט "בן אוני" וקרא לו בנימין.

ויש מוסיפים ואומרים שהחודש חשוון קשור אף בתוכנו ובמהותו עם רחל הנחשבת כעקרת הבית, כמטרוניתא של "הבית" שנברא בחודש תשרי. העולם נברא ב"בית"

והוא נברא כבית, ורחל נקבעה כעקרת הבית בהתאם לפירוש שאנשי הסוד נותנים לפסוק ורחל עקרה, (בראשית כ"ט, לא). דאיהו עיקרא דביתא (זהר ויחי, רכ"ג א').

רחל אמנו נפטרה לפי המסורת בי"א בחשוון והיא נקברה על אם הדרך מפני "שצפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם, לפיכך קברה שם, כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, זהו שנאמר "קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה" (בר"ר פ"א)

ובחודש חשוון מבקרים המוני ישראל את קברה של רחל, ובוכים אתה יחד על צרות ישראל, והדרשנים אף אומרים שקולה של רחל ברמה הוא בהיפוך האותיות הקול המר, כמו שאומרת נעמי "כי המר שדי לי", ומר חשוון מבליט את החודש שלה כחודש בכי ומרירות והיא מר לה – והוא גם רומז על סיבת "המר" מפני "ועמי המיר כבודו בלא יועיל" (ירמיהו ב, י"א).

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו נעסוק במדור זה בגליונות "הפנינים לשבת" בשנה זו שנת תשע"ד.

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

בגליון המעודכן של הפנינים לשבת שעברה – פרשת בראשית המצ"ב, כללתי את איגרתו והקדמתו של בעל ספר החינוך לספרו על תרי"ג המצוות וכן את רשימת כל ה- תרי"ג (613) מצוות לפי סדר הופעתן בפרשיות התורה וכן הסבר על מהותן של שלושת המצוות שנכללו בספר בראשית: א. מצוות פריה ורביה, ב. מצוות ברית מילה ו- ג. שלא לאכל גיד הנשה. בגליון זה לפרשת נח צירפתי את הסברו של בעל ספר החינוך על 12 מצוות הבאות: ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, י"א, י"ב, י"ג, י"ד, ט"ו.

וכך נעשה מידי שבת בשבתו.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה:

ד. מצות קדוש החדש

ה. מצות שחיטת הפסח.

ו. מצות אכילת בשר הפסח.

ז. שלא לאכל הפסח נא ומבשל.

ח. שלא להותיר מבשר הפסח.

ט. מצות השבתת החמץ.

י. מצות אכילת מצה.

יא. שלא ימצא חמץ ברשותנו בפסח.

יב. שלא לאכל מכל דבר שיש בו חמץ.

יג. שלא נאכיל מן הפסח לישראל משמד.

יד. שלא נאכיל מן הפסל לגר ותושב.

טו. שלא להוציא מבשר הפסח חוצה.

ד. מצות קדוש החדש

לקדש חדשים ולעבר שנים בבית דין גדול בחכמה סמוך בארץ, ולקבע מועדי השנה על פי אותו קדוש, שנאמר (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים, כלומר כשתראו חדושה של לבנה, תקבעו לכם ראש חדש, או אפילו לא תראוה, מכיון שהיא ראויה להראות על פי החשבון המקבל. וכן תכלל מצוה זו מצות עבור השנה, לפי שיסוד מצות קדוש החדש, כדי שיעשו ישראל מועדי השם במועדם. וכמו כן מצות עבור השנה מזה היסוד היא. ואולם מלבד זה המקרא באו הערות בכתובי התורה יורו על מצות העבור, והוא מה שכתוב (שם יג י) ושמרת את החקה הזאת למועדה. וכן (דברים טז יא) שמור את חדש האביב.

וענין המצוה, שבאים שני ישראלים כשרים לפני הבית דין ומעידים לפניו שראו הלבנה בחדושה, וקובעים ראש חדש על פיהם, שאומרים, היום מקדש. וטעם שאין מצוה זו אלא בסמוכין, לפי שבא בפרוש החדש הזה לכם גדולים וסמוכין כמותכם (ר"ה כב, א) כי למשה ואהרן נאמר. ועוד דרשו הדבר, מדסמך לו דברו אל כל עדת בני ישראל, כלומר שיהא להם לאותן שיקדשו החדש, רשות כל ישראל, כלומר חכמים גדולים שבישראל, כגון בית דין הגדול. וכן כל מי שהוא חכם גדול בישראל ונסמך בארץ ישראל, והסמיכות ידוע איך עושין אותו, יש לו רשות לעשות מצוה זו אפילו בחוצה לארץ, והוא שלא הניח כמותו בארץ, וכן מצינו (ברכות כג, א) שעשו כן חנניה בן אחי רבי יהושע ועקיבא בן יוסף שהיו בענין זה. אבל בלתי תנאים אלו אין רשות לשום אדם מישראל לקבע חדשים ולעבר שנים. ואם תשאל, אם כן היאך אנו עושין היום, שאין לנו חכמים סמוכין? דע שכך קבלנו שר' הלל הנשיא בנו של ר' יהודה הנשיא, שהיה גדול בדורו ונסמך בארץ, והוא החכם שתקן לנו חשבון העבור, הוא קדש חדשים ועבר שנים העתידים לבוא עד שיבא אליה, ועל זה אנו סומכין היום. זה שאמרנו הוא על דעת הרמב"ם ז"ל. והרמב"ן ז"ל (בספה"מ מ"ע קנג) יחשב קדוש החדש מצוה אחת ועבור שנים מצוה אחת. וראיותיו בספר המצות שלו. וכן בעל הלכות גם כן. והפסוק המורה על מצות העבור, כלומר שנחשב התקופות כדי שנעשה המועדים בזמן הקבוע להם, ושמרת את החקה הזאת למועדה (שמות יג י). וכן שמור את חדש האביב (דברים טז יא). כמו שכתבנו.

משרשי מצוה זו, כדי שיעשו ישראל מועדי השם בזמנם, שהשם יתברך צוה לעשות פסח בזמן שהתבואה באביב כמו שכתוב שמור את חדש האביב ועשית פסח. וחג הסכות בזמן האסיף, כמו שכתוב (שמות לד כב) וחג האסיף תקופת השנה. ואלולי עבור השנים, יבאו המועדים שלא בזמנים אלו, לפי שישראל מחשבים חדשיהם ומועדיהם לימות שנת הלבנה, שהם שנ"ד יום ח' שעות תתעו חלקים, והיא חסרה

משנת החמה יי ימים, כ"א שעות, ר"ד חלקים, סימן יי כ"א ר"ד. ובשול התבואות והפרות בכחה של חמה, נמצא שאלולי העבור, שאנו משוים בו שנות הלבנה בשנות החמה, לא יבא הפסח בזמן האביב והסכות בזמן האסיף. ונתקן הדבר להעשות בגדולי הדור, לפי שהוא ענין חכמה גדולה, גם יאמרו כי ממנו יודע מקרה השנה בתבואות, ואין ראוי למסרו אלא לגדולים וחסדים.

דיני המצוה, כגון חקירת עדות החדש, ואיום העדים לפעמים, ודין חלול שבת בעדות זו כיצד, ועל מה מעברין את השנה ועל מה אין מעברין אותה, ואי זה חדש היו מעברין והוא אדר, וכמו שדרשו ז"ל: ושמרת את החקה הזאת למועדה מלמד, שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד. ועוד דרשו ז"ל (סנהדרין י, ב) בפסוק זה מנין שאין מעברין את החדש אלא ביום תלמוד לומר, מימים ימימה. ועוד דרשו ז"ל (מגילה ה, א) לחדשי השנה חדשים אתה מחשב לשנה ואי אתה מחשב ימים. ועוד אמרו בענין זה (מגילה שם) חדש ימים, ימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות, ויתר פרטיה מבוארים במסכת ראש השנה (כה, ב) ובפרק א' של סנהדרין (יא, ב) ובברכות כמו כן. (רמב"ם פ"א מהלכו' קדוש החדש). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן שיהיו לנו חכמים סמוכים בתנאים שכתבנו, ועובר עליה ולא עשאה, אם הוא חכם שראוי לה, בטל עשה וענשו גדול מאד, שגורם קלקול המועדות, ועכשיו, בעונותינו, שאין אנו מעברין שנים על פי סמוכים, אנו סומכים בחשבוננו על החשבון המקבל מרבי הלל, כמו שאמרנו.

ה. מצות שחיטת הפסח.

לשחט ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים שה תמים זכר בן שנה, או גדי בבית הבחירה, וזה נקרא קרבן הפסח, שנאמר (שמות יב ו) ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. וענין המצוה הוא, שמתקבצים אנשים מישראל לחבורות ולוקחין מן השוק או מביתם גדי אחד או שה תמים זכר בן שנה, ושוחטין אותו בעזרת בית המקדש ביום י"ד בניסן בין הערבים, ואחר כך לערב אוכלין אותו בין כלם אחר מאכלם, שמצותו לאכלו על השבע. (פסחים ע, א) משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הנסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים.

דיני המצוה, כגון זמן שחיטתו ביום אימת, (שם נח, א) ושהוא נשחט בשלש כתות בעזרה, (שם סד, א) וכי דוחין שבת עליו, (שם סה, ב) ודיני מנויו, וקריאת ההלל עליו, ותקיעת חצוצרות, ויתר פרטיה מבוארים במסכת פסחים. (עי' רמב"ם הלכות קרבן פסח א יב).

ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה במזיד ולא עשה פסח, חייב כרת. בשוגג אינו מביא קרבן, לפי שזה הוא אחד משלשה חטאים שבזדון כרת ואין בשגגתן חטאת, והן זה, מגדף ומבטל מילה.

ו. מצות אכילת בשר הפסח.

לאכל בשר הפסח בליל חמשה עשר בניסן על פי תנאים שבכתוב, שנאמר (שמות יב ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה.

משרשי מצוה זו, מה שכתבנו בשחיטתו (מצוה ה) כדי לזכר הנסים הגדולים שעשה לנו האל שהוציאנו מעבדות.

דיני המצוה, כמה חייב כל אחד לאכול ממנו לכל הפחות, (פסחים סט, א) והנמנין עליו איך יתנהגו עד שיאכלוהו, שלא לצאת מן החבורה (שם סו, א במשנה) ושלא ישנו (שם קכ, א) ויתר פרטיה, מבוארים בפסחים (הלכות קרבן פסח פרק א').

ונוהגת בזכרים ובנקבות, והעובר עליה בטל עשה. וכלל גדול בכל התורה לכל שאומר שיבטל מצות עשה שכופין אותו בית דין, אם יש כח בידם, עד שיקימנה (כתובות פו, א חולין קלב, ב)

ז. שלא לאכל הפסח נא ומבשל.

שלא לאכל מבשר הפסח נא ובשל כי אם עלי אש, שנאמר (שמות יב – ט) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם עלי אש. הענין הזה, שלא יאכל אותו קדם גמר בשולו אפילו בצלי, וזהו פרוש נא, (פסחים מא, א) שהבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם, עדין נקרא נא. אבל כשהוא חי לגמרי שלא התחיל בו האור כלל, אין בכלל לאו דנא ללקות עליו משום אל תאכלו ממנו נא. אבל אסור מדאוריתא, שכל שאינו עלי אש, אסרה התורה דרך כלל. ופרוש בשל שבשלו במים או בכל משקה או במי פרות, שנאמר ובשל מבשל, רבה הכל.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו, לזכור נס יציאת מצרים. וזהו שנצטוינו לאכלו עלי דוקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכל בשר צלי, שהוא מאכל טוב ומטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכל מעט בשר שתשיג ידם, כי אם מבשל, כדי למלא בטנם. ואנו שאוכלים הפסח לזכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות ושרות, מלבד (עי' מורה נבוכים ח"ג פמ"ו) שאכילת הצלי יורה על החפזון שיצאו ממצרים ולא יכלו לשהות עד שיתבשל בקדירה.

דיני המצוה, כגון אם עשהו צלי קדרה, או סכו במשקים, או במי פירות או במים, או בשמן תרומה מה דינו ויתר הפרטים, מבואר בפסחים (מ ב הל' קרבן פסח פ"ח). ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית, והעובר עליו ואכל נא או מבשל לוקה. וכן אם אכל שניהם כאחד לוקה מלקות אחת, ששניהם לאו אחד לדעת הרמב"ם ז"ל. (שם ה"ד וסהמ"צ שורש ט) והרמב"ן ז"ל (שם בשורש ט ד"ה המין השלישי) מנה אותן שני לאוין וכתב, שלוקין עליהן על כל אחד ואחד. דכיון דכתיב לא תאכלו כי אם צלי אש "נא ומבשל" למה לי? שמע מנה, ללקות על כל אחד ואחד מן הפרטים. ואמרו ז"ל כי בכל המצות יהיה המניין כן, שכל הנפרטים בתורה אחד אחד והם דברים חלוקים, נמנה כל אחד למצוה אחת בחשבון המצות, כגון זה דנא ומבשל, וכן אתנן ומחיר ושאור ודבש וזלתם.

ואמנם בענין המלקות יש חלוק בהם, שכל הנפרטים בלאו אחד, אינן לוקין עליהם אלא מלקות אחד, כגון אתנן זונה ומחיר כלב, ושאור ודבש, משפט גר יתום וכיוצא בהן כלן. אבל הלאוין שיש בהן כלל ופרטן בתחלה או בסוף, כגון זה הלאו שפרט נא ומבשל וכולל אל תאכלו כי אם צלי אש, וכן בניזיר כולל (במדבר ו ד) מכל אשר יצא מגפן היין לא יאכל, ואחר כך פורט חרצנים וזג וענבים לחים ויבשים, באלו וכיוצא בהם לוקין עליהן על כל אחד ואחד, כי רבוי הפרט שלא היה צריך, יורה על המלקות על כל אחד ואחד כמו שאמרנו. והרבה הרב ראיותיו על זה בעיקר התשיעי בספר המצות שלו, שאין חשבון הלאוין בחשבון המלקות. וזה שאמרתי שהרמב"ן ז"ל ימנה כל הנפרטים בשם אחד אחד מצוה בפני עצמה דוקא כשהם חלוקים בענין כמו שכתבנו, כגון שאור ודבש, אתנן ומחיר. אבל במקום שהענין אחד, אף על פי שנפרטין בשמות חלוקים, לא נמנה זה כי אם מצוה אחת, כגון (דברים טו יט) כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך שאין זה אלא צווי אחת להקדיש כל הבכור, והפרט אינו אלא צואה אחת. וכן (ויקרא כז לב) כל מעשר בקר וצאן שאין זה אלא צווי אחת להפריש לתת מעשר מבהמות אלו. וכן (דברים טז יח) שופטים ושוטרים שאין זה אלא שנעשה דין על פי אנשים אלה וצווי אחד הוא. וכן (ויקרא יט לו) מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק. שהכל צווי אחד, שלא נשקר המדות.

ח. שלא להותיר מבשר הפסח.

שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו, שהוא יום חמשה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב י) ולא תותירו ממנו עד בקר.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו לזכר נסי מצרים. וזה שנצטוינו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכין להותיר מתבשילין

מיום אל יום, ועל כן אמר, שאם יותר ממנו, שישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכר ולקבע בלב, שבאותו זמן גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדלה.

דין המצוה בפסחים (הלכות קרבן פסח פרק ט')

ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה והותיר, עבר על לאו. ואין לוקין על לאו זה לפי שהוא נתק לעשה (רמב"ם שם י, יא), שנאמר (שם) והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו. והלכה היא לאו שנתק לעשה אין לוקין עליו.

ט. מצות השבתת החמץ.

להסיר כל לחם חמץ ממשכנותינו ביום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב לו) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתכם. ופרושו "הראשון", קדם לפסח.

משרשי מצוה זו, כדי שנזכר הנסים במצרים, כמו שכתוב בקרבן פסח.

דיני המצוה, כגון שעת ביעורו מן היום מתי, ומה היא השבתתו, (פסחים כא, א) ובאי זה מקום צריך לחפשו, (שם ה, א) ובאי זה מקום אינו צריך, ומאימתי מוטלת המצוה עליו אם יוצא לדרך, (שם ו, א) ואם חל ארבעה עשר בניסן בשבת איך יהיה דינו, (שם מט, א) והבטול בפה (שם ו, ב) שצריך לעשות נוסף על הבעור, ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון (או"ח מסי' תל"א עד ת"מ).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה ולא השביתו, בטל עשה דתשביתו. ואם יש חמץ במשכנותיו עובר גם כן על לא תעשה, שנאמר: שאור לא ימצא בבתיכם. אבל אין לוקין על לאו זה, אם לא עשה בו מעשה, שהלכה היא, לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו.

י. מצות אכילת מצה.

לאכל לחם מצה בליל חמשה עשר בניסן העשוי ממיין דגן, (פסחים לה, א) שנאמר (שמות יב יח) בערב תאכלו מצות. ופרושו ליל חמשה עשר בניסן בין בזמן שיהיה שם פסח, או בזמן שלא יהיה שם.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח.

דיני המצוה, כגון שמור הצריך למצות, (שם מ, א) וענין לישתן, (שם מב, א) ובאיזה מים נלושות, ושעור אכילתן לכל הפחות, ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון (אורח חיים תנ"ג עד תס"ו)

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה, בטל עשה. וכבר אמרנו, שבית דין כופין על בטול עשה.

יא. שלא ימצא חמץ ברשותנו בפסח.

שלא ימצא חמץ ברשותנו כל ימי הפסח, שנאמר (שמות יב יט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. ובארו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים ה, ב) לאו דוקא ביתו, אלא כל שברשותו. ולא דוקא שאור שהוא מחמץ, דהוא הדין לחמץ. דשאור וחמץ חד הוא לענין אסורו. (ביצה ז, ב)

משרשי המצוה, כדי שנזכר לעולם הנסים שנעשו לנו ביציאת מצרים, כמו שכתוב בשה הפסח. ונזכר מה שארע לנו בענין זה, שמתוך חפזון היציאה אפינו העסה מצה, כי לא יכלו להתמהמה עד שיחמיץ, כמו שכתוב (שמות יב לט) ויאפו את הבצק וגו'.

דיני המצוה, כגון אם הפקיד חמצו ביד אחרים מה דינו או אחרים בידו, וכן חמץ הקדש בידו, או של גוי באחריות ושלא באחריות, ודין עכו"ם אלם שהפקיד לו חמץ, ודין תערבת חמץ אם עוברים עליו. והפת שעפשה מה דינה, (שם מה, ב) ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון (אורח חייט ת"מ תמ"א תמ"ב).

ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה ונמצא חמץ ברשותו במזיד, עבר על שני לאוין משום בל יראה ובל ימצא, ולוקה כל זמן שעשה בו מעשה, כגון שחמץ עסה והניחה בביתו, או שלקח חמץ והצניעו בביתו. אבל אם לא עשה בו שום מעשה, אלא שנשארו בבית מקודם הפסח, אין לוקה עליו, שהלכה היא (רמב"ם חו"מ א, ג), לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, כמו שאמרנו.

יב. שלא לאכל מכל דבר שיש בו חמץ.

שלא לאכל מדברים שיש בהם חמץ, ואף על פי שאין עקר הדבר חמץ, כגון כותח הבבלי וכיוצא בו, שנאמר: (שמות יד כ) כל מחמצת לא תאכלו. ופרשו זכרונם לברכה (פסחים מג, א) שענין הכתוב הזה יורה בזה, שכך קבלו הפרוש בו. ודעת הרמב"ם ז"ל, (סהמ"צ ל, ת קצח) שאם יש במאכלים אלו כזית חמץ בכדי אכילת פרס, אסור מן התורה בלאו, כלומר למלקות אבל לא לכרת, מכיון שנתערב ברב. ואם לא יהיה בהם כזית חמץ בכדי אכילת פרס, לא יהיה בו מלקות, אלא מכת מרדות, לפי שאינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, וכן כתוב בחבדו הגדול. (חמו"מ פ"א ה"ו). ואם כן לדעתו יבא הלאו זה דכל מחמצת להיכא שנתערב כזית חמץ בכדי אכילת פרס, שיהיה בו לאו. כלומר מלקות ולא כרת. והרמב"ם ז"ל כתב (בסהמ"צ שם) הפך מזה ואמר, שהלאו הזה איננו נחשב בכלל הלאוין, אלא שהוא מן הלאוין הרבים שבא בחמץ ובשאור. וזה הלאו בא להורות על מה שאמרו חכמינו ז"ל בגמרא (פסחים כח, ב) אין לי אלא שנתחמץ מאליו, חמצו על ידי דבר

אחר מניין? תלמוד לומר כל מחמצת. אבל בענין חמץ שנתערב, כל זמן שיהיה בו כזית בכדי אכילת פרס בזה אין צריך לאו בפני עצמו, דהרי הוא כאלו הוא בעין ויש בו כרת. כמו בכל חמץ שהוא בעין. ואם לא יהיה בתערבת כזית בכדי אכילת פרס, האוכלו פטור, אבל אסור, שהלכה כדברי חכמים שאמרו (שם מג) על חמץ דגן גמור ענוש כרת. וכל שהוא כזית בכדי אכילת פרס, דגן גמור נקרא, ועל ערובו, כלומר שהוא פחות מכזית בכדי אכילת פרס, ולא כלום. ודלא כר' אליעזר דפליג עליהו בגמרא ואמר על ערובו בלאו.

משרשי מצוה זו, מה שכתבנו בשאור. ואולם לחזק הדבר בלבנו, הרחקתנו התורה כל כך.

דיני המצוה, כגון הדברים שנכללו באסור זה, מה הן, ומה שמם, ויתר פרטיה, בפסחים (מב, א) (א"ח תמ"ו).

ונוהגת בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה לוקה, ובתנאי שיהיה בהם כזית בכדי אכילת פרס, כמו שאמרנו, אבל אין בו כרת. לדעת הרמב"ם ז"ל ולדעת הרמב"ן ז"ל יש בו כרת. ואם אין בו כזית בכדי אכילת פרס, אין בו חיוב מלקות, אלא דינו כדין חצי שיעור שאסור מן התורה, ואין לוקין עליו. ובזה יורו שניהם ז"ל.

יג. שלא נאכיל מן הפסח לישראל משמד.

שלא נאכיל מן הפסח לישראל מומר לעבודה זרה, שנאמר: (שמות יב מג) כל בן נכר לא יאכל בו, ובא הפרוש עליו, (מכילתא שם) בן ישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, וכן תרגם אונקלוס.

משרשי מצוה זו, כמו שכתוב בשחטתו, לזכר נסי מצרים, ועל כן ראוי שלא יאכל בו מומר (משמד), מאחר שאנו עושין אותו ולאות ולזכרון שבאנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בברית התורה והאמונה, אין ראוי שנאכיל ממנו למי שהוא הפך מזה שיצא מן הכלל וכפר באמונה. ועל כיוצא בזה נאמר בגמרא לפעמים: סברא הוא, כלומר ואין צריך ראייה אחרת (פ"ט מהלכות קרבן פסח) ונוהגת בזכרים ונקבות בזמן הבית שיש שם פסח. ועובר עליה והאכיל ממנו לבן נכר עובר על לאו. ואין בו מלקות לפי שאין בו מעשה. (רמב"ם שם ה"ז).

יד. שלא נאכיל מן הפסל לגר ותושב.

שלא להאכיל מבשר הפסח לגר ולתושב, שנאמר: (שמות יב מה) תושב ושכיר לא יאכל בו. והתושב הוא אדם מן האמות שקבל עליו שלא לעבד עבודה זרה ואוכל נבלות. ושכיר הוא גר שמל ולא טבל, שכן פרשו חכמינו ז"ל. (יבמות עא א).

משרשי מצוה זו. מה שכתבנו באחרות לזכר יציאת מצרים. ובעבור שקרבן זה לזכר חרותנו ובואנו בברית נאמנה עם השם יתברך, ראוי שלא יהנו בו רק אותם שהשלימו באמונה, והם ישראלים גמורים ולא אלו שעדיין לא באו עמנו בברית שלם. וענין הרחקת הערל מאכילתו, גם כן מזה השרש (שם). ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות. ועובר עליה והאכיל לאלו עובר על לאו, ואין לוקין עליו, שאין בו מעשה.

טו. שלא להוציא מבשר הפסח חוצה.

שלא להוציא מבשר הפסח ממקום החבורה, (פסחים פה, ב) שנאמר (שמות יב מו) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה.

משרשי מצוה זו. מה שכתבנו לזכר נסי מצרים. ומפני שנעשנו בני חורין ואדונים באה המצוה עליו שיהא נאכל במקום החבורה ולא נוציאהו לחוץ, כדרך מלכי ארץ, שכל המוכן להם נאכל בהיכלם ברב עם שלהם. ודלת הארץ בעת יכינו סעדה גדולה, ישלחו ממנה לחוץ מנות לרעיהם, לפי שהוא חדוש אצלם. דיני המצוה, כגון זה, מה דינו של בשר כשיוצא חוץ, (פסחים שם, א) וההקף שצריכה החבורה לעשות, (רמב"ם ק"פ ט, ג) ודין מחיצה שנפרצה בין החבורות, (פסחים ס, ב) ויתר פרטיה מבוארים בפסחים (שם).

ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות. ועובר עליה והוציא מן הבשר לחוץ, עבר על לאו ולוקין עליו, והוא שיעשה בה עקירה מן הבית והנחה לחוץ, כדין הידוע בהוצאה של שבת (פסחים שם)

מאמרים תורניים של מנויי הפנינים בנושא תרי"ג מצוות

אני רוצה לשתף אותכם בפרוייקט "תרי"ג מצוות" ומזמין כל אחד/ת מכם שירצו בכך ללמוד על מצווה אחת מתוך תרי"ג המצוות ולכתוב מאמר תורני בנושא אותה מצווה. המאמרים יבחנו ע"י ועדה והמאמרים הנבחרים יפורסמו בגליונות "הפנינים לשבת" תחת שם כותביכם. נא לתאם איתי טלפונית את המצווה אשר תיבחר על ידכם ע"מ למנוע עודף כותבים על אותה מצווה.

6.1. שלום לעם/ מבט לחיים - כמה שווים 50 שקלים ?

כולם ידעו שהמדריך יוני הוא הדבר הכי מקורי שיש במחנה הקיץ הזה, בכל פעם הוא הפתיע מחדש עם תוכניות מרתקות ורעיונות מוזרים ומשונים שבכל תולדות מחנות הקיץ של שלושת אלפי השנים האחרונות לא חשבו עליהם.

לכן, כאשר שמעו החברה על כך שהערב יוני מארגן פעילות באולם האירועים, לא נשאר אפילו ילד אחד בכל מתחם המחנה, כולם ללא יוצא מן הכלל גדשו את האולם שהיה לראשונה מלא עד אפס מקום.

יוני עלה לבמה לקול צהלת הילדים כשחיוך ערמומי מתחבא לו בזווית פיו. בשונה מן הפעמים הקודמות הוא הגיע ללא ציוד לבמה, ניגש למיקרופון ופתח:

'ערב טוב ילדים, לכולכם יש מצב רוח?'

'כן' ענו כולם במקהלה.

'אז בואו נתחיל!'

'אתם יודעים מהי מכירה פומבית?' שאל יוני ומיד ענה 'מכירה פומבית היא מכירה שבה מציגים לקהל מוצר נדיר ועתיק, כמו, לדוגמה, ציור של הצייר הנודע ז'אן גוך' או סיגר של ראש ממשלת אנגליה וינסטון צ'רצ'יל וכדומה, המשתתפים מכריזים כמה הם מוכנים לשלם עליו, וכמובן המרבה במחיר הוא הזוכה!'

'גם היום אני רוצה לערוך לכם מכירה פומבית, אבל מכיוון שאין לי שום דבר בעל ערך מיוחד אני הולך למכור לכם שטר כסף של חמישים שקל... כן כן מה אתם צוחקים? שאל יוני ושלף שטר סגלגל של חמישים שקלים לקול גיחוכם של הצופים.

'נראה לכם שאני צוחק עליכם? אז בואו תשמעו את הכללים של המכירה:

כלל ראשון: כל הצעה שתתנו והיא תהיה הגבוהה ביותר תזכה את המציע ב-50 השקלים, אפילו אם ההצעה תהיה שקל!'

כלל שני: מי שיגיע למקום השני, דהיינו שההצעה שלו תהיה מעט נמוכה מההצעה הזוכה, יצטרך לשלם לי את הסכום שהציע. ברור? סיכם יוני 'למקומות! היכון – הכן –רוץ!'

היה זה אילן שקפץ ראשון וצעק: 'שקל אחד!' בעודו חושב לעצמו 'אני יכול להרוויח 49 שקלים ומקסימום להפסיד שקל אחד, זה בוודאי משתלם'.
'שני שקלים! צעק יובל.

'רגע, רגע, אני לא מתכוונן לשלם ככה סתם שקל ליוני' הספיק להרהר אילן לפני שצעק: 'שלושה שקלים!'

'ארבעה שקלים... חמישה... עשרה... עשרים וחמישה... ארבעים ושניים...'

'ארבעים ותשעה שקלים' צעק אילן, 'חמישים' הכריז יובל. כן, חמישים שקלים עבור שטר של חמישים שקלים!!

'אני עומד לשלם עכשיו סתם כך 49 שקל' חשב אילן לעצמו 'חמישים ואחד שקלים! הפתיע אילן את כולם 'כך אשלם רק שקל' הסביר לאיתמר ההמום שניצב לידו.

'חמישים ושניים' צעק יובל... חמישים ושלושה... מאה שקלים... מאה וחמישים... מאתיים ארבעים ותשעה... מאתיים וחמישים...'

'עצור!' הכריז יוני, 'אני רואה שהמכירה יצאה מכלל שליטה, הגענו למצב שבו מוכנים לשלם לי מאתיים וחמישים שקלים עבור שטר פשוט של חמישים שקלים! קודם כל אני רוצה להבהיר שהמכירה מבוטלת, ידעתי מראש שזה מה שיקרה ובכלל לא התכוונתי למכירה ברצינות.'

אילן ויובל נשמו לרווחה, המתח כמעט שהוציא אותם מדעתם.

יוני המשיך: 'נראה לכם שהמשתתפים כאן התנהגו ללא היגיון? ובכן, את הניסוי הזה ערכו כבר עשרות פעמים, והוא נערך גם על אנשים פקחים מאוד כמו סטודנטים ואנשי אקדמיה. בכל המקרים הסכום שאותו הציעו לבסוף הקונים היה פי כמה וכמה מן השטר שהוצע למכירה. ואתם יודעים מה הסוד כאן? הסוד הוא לא

להיכנס בכלל למכירה הזו, כי אחרי שנכנסת אתה שקוע עמוק בתוכה, ללא יכולת לצאת בלי לספוג נזקים'.

יוני הביט בעיני המשתתפים הרבים והמשיך: 'הסוד הגדול יותר הוא שאדם לא מוכן להודות בטעות של עצמו גם אם בגלל זה הוא ממשיך להפסיד עוד ועוד. בשלב הראשון הנזק היה רק של שקל אחד אבל אף אחד לא רוצה לזרוק סתם כך שקל בלי לקבל מאומה, ולכן האדם מגדיל את ההשקעה ובכך הוא מגדיל את הסיכון להפסיד יותר'.

יוני סקר את עיני הילדים המרותקים וסיכם: 'המסר שאותו רציתי להעביר לכם היום הוא כזה: ישנם אנשים שמגלים פתאום בגיל עשרים שיש אמת ויש משמעות אמיתית פנימית ורוחנית לחיים, אבל הם חושבים לעצמם 'מה? עשרים שנה חיינו בטעות? לא ייתכן! הם מעדיפים לטמון את ראשם בחול ולהמשיך את החיים. גם בגיל שמונים הם יגידו לעצמם 'מה? אתה רוצה לומר לי שכל החיים שלי עברו פכה סתם, אתה רוצה לומר לי שהחמצתי את העיקר בחיים? לא ולא! הם קובעים, וממשיכים בדרכם עד הסוף, הכול משום שהם לא היו מוכנים להודות על האמת כבר בתחילת הדרך'.

'גם אצלנו זה כך' סיכם יוני את דבריו, 'מיד אחרי הימים הנוראים שבהם קיבלנו קבלות טובות, פתאום יש לנו נפילה באחד מן הדברים, ואז אנו אומרים לעצמנו: 'הכול לא היה שווה כלום, אנחנו בדיוק כמו לפני חודש תשרי', וזו הטעות שלנו! גם אם עשינו טעות אחת אין זה אומר שבגללה עלינו להפסיד את הכול, צריך לדעת לצאת מהמשחק הזה בזמן, לתקן את הטעות ולהתקדם הלאה'.

בהצלחה!

6.2 . סיפור לשבת / אל תפספס

הוא ישב בגינה המוצלת בשעת בין ערביים מאוחרת, שקוע במחשבותיו. גם עשרות הפרחים המלבבלים ועצי הנוי הפזורים ברחבי הגינה לא הצליחו להסיח את דעתו ולגרום לו רגיעה. פדרו דה בלוז'י יכול היה לשבת במרחבי החווילה המטופחת ולהעביר את זמנו בעישון או במעבר על ספרי הדוחות הכספיים, עשרות השדות שמסביב לכפר ושטחי המרעה האינסופיים שבהם הסתובבו מאות עדרי הבקר שברשותו הפכו אותו לשליט הבלתי מעורער של הכפר.

דאגה אחת העיבה על ליבו, בנו הצעיר חוזליטו, צעיר נמרץ כבן עשרים שעשה ככל העולה על רוחו. הוא התהולל עם פוחזי הכפר ובילה את זמנו בהימורים ובשתיית משקאות חריפים ותחנוניהם של הוריו נפלו על אוזניים אטומות...

'עליי לשלוח אותו לזמן מה מכאן' – גמלה החלטה בליבו של פדרו 'אשלח אותו לשבוע במכסיקו סיטי הבירה כדי לשווק את תוצרת השדות, כך יתרחק לזמן מה מהחברה הרעה שמסביבו, וילמד לדאוג לעצמו'...

למחרת בשעת בוקר מוקדמת זימן אליו פדרו את חואן, העוזר הוותיק שניהל במשך שנים את המשק ומטעי הפירות הפזורים סביבו, ופדרו סמך עליו בעיניים עצומות. 'החלטתי לשלוח את חוזליטו לשבוע השוק בעיר הבירה, כדי לשווק את תנובת השדות, בקשתי היא שתתלווה אליו במהלך השבוע ותשגיח עליו שלא

יסתובב בין דוכני ההימורים הפזורים במרכז העיר'. חואן הנהן בראשו לאות הסכמה ופדרו הנמיך לרגע את קולו כממתיק סוד 'עיקר המשימה שלך הוא לדאוג שעשרות לקוחות יפקדו את הדוכן הגדול שלו כדי שלא יהיה לחוזליטו ולו רגע אחד פנוי, אם תצליח לעמוד במשימה אוסיף למשכורתך אלפיים פזוס!!'

כעבור יומיים עלו מן הכפר שתי משאיות גדולות עמוסות במיטב התוצרת החקלאית של המשק אל עיר הבירה. במשאית הראשונה ישבו חואן וחוזליטו וניהלו שיחה ערה על האפשרויות העומדות לפניהם בשבוע הקרוב. לחוזליטו היו תוכניות בילוי נרחבות, אך חואן חייך חיוך ממתיק סוד מתחת לשפמו ולא אמר דבר.

השניים שכרו שורה של דוכנים במיקום מרכזי בשוק, ופרשו עליהם את התוצרת החקלאית שהביאו עמם בשורות מסודרות ויפות. חואן השאיר את חוזליטו לבדו ופנה למשימתו העיקרית, הוא הסתובב בין החנויות והפיץ את השמועה כי תוצרת חקלאית מעולה נמכרת במרכז השוק במחירים אפסיים. השמועה עברה לה מפה לאוזן, ומאות אנשים גדשו את הדוכנים וקנו במיטב כספם את הפירות והירקות. לחוזליטו לא נותר רגע אחד פנוי, הוא עבד משעות הבוקר המוקדמות עד לשעות המאוחרות של הלילה וכשסיים את עבודתו חזר לחדרו ושקע בשינה עמוקה.

לאחר שבוע ימים שבו נמכרה כמעט כל הסחורה ורק ארגזים בודדים נשארו על המדפים, פנה חואן אל חוזליטו והודיע לו על חזרתם לכפר, שבו כבר המתין להם פדרו בכיליון עיניים. הוא קיבל את פניהם בשמחה וטפח על שכמו של חוזליטו שהוכיח את עצמו במכירתיו בשבוע השוק...

'אבל אבא' התלונן חוזליטו 'לא הספקתי כלום! רציתי להסתובב קצת בעיר וליהנות, אבל כל הזמן עבדתי, לא יכולתי לעזוב את הדוכנים לרגע'. חיוך רחב עלה על פניו של פדרו 'נכון', אמר בהנאה, 'אני גרמתי שזה יקרה! ידעתי שאם תסתובב אתה תאבד את עצמך ותשקע בבילויים, לכן דאגתי שלא תהיה לך מנוחה, ואני שמח שכך זה התנהל...'

'זה לא שווה!' התיז חוזליטו בבזז 'אז בשביל מה נסעתי?!'

יחזליטו יקירי ריכך פדרו את קולו יתבין, כל מה שגרמתי שתהיה עסוק, לטובתך עשיתי זאת! בשבוע השוק עליך להתמקד אך ורק במכירת הסחורה ולא בדברים אחרים, אם תעסוק בהנאות או בבילויים תפספס את הרווח האמיתי הצפוי לך.

ובחיים כמו בשוק, עליך להבין שההיצמדות לעיקר, העיסוק המתמיד בדברים האמיתיים והחשובים יביאו לך את הרווח האמיתי, כי ההזדמנות לחיות חיים נכונים ומלאים לא חוזרת שנית!

•

בפרשתנו מובא סיפורו של נח, האיש שקיבל את ההוראה לבנות את התיבה ולהציל את הנבחרים מן האדם והחי. מיד עם תום המבול יוצא נח מן התיבה ופונה לנטוע כרם. הפסוק אומר זיחל נח איש האדמה ויטע כרם. האיש שבתחילת הפרשה מתואר כאיש צדיק ותמים בדורו, מתואר לאחר המבול כ'איש האדמה' כי במקום לקום ולשקם את העולם שנהרס, לטעת אילנות, לזרוע שדות, לבנות בתים, הוא פונה לטעת כרם כדי לשתות יין ולהשתכר. 'איש האדמה' זה התואר המתאים לאדם שבוחר בטפל ומזניח את העיקר.

ולמדנו, כמה חשוב לזכור את הדברים העיקריים בחיים, כמה חשוב להתמקד בעיקר, להיות עסוקים כל כך, עד שלא יישאר עוד מקום לדברים הטפלים, לדברים שמשכיחים מאתנו את תפקידנו העיקרי, את מטרתנו בחיים. שלא נבזבז את חיינו היקרים

6.3. פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

חורים בגדר

מעשה בילד קטן עם אופי כעסן, אשר היה מתפרץ רבות ופוגע בסובבים אותו. קל מאוד היה להכעיסו.

נתן לו אביו שק עם מסמרים ואמר לו שבכל פעם שהוא מתפרץ וצועק על אנשים הוא חייב לתקוע מסמר בגדר שמקיפה את ביתם.

ביום הראשון, תקע הילד מספר רב מאוד של מסמרים בגדר, אך במהלך השבועות הבאים, ככל שלמד לשלוט בכעסו, קטן מספר המסמרים שהוא תקע בגדר.

הוא למד שקל לו יותר לשלוט בכעסו מאשר לתקוע מסמרים בגדר.

לבסוף, הגיע היום בו הילד לא התפרץ כלל הוא סיפר את זה לאביו. ענה לו האב: "כעת, בכל יום שחולף ובו אינך מתפרץ ואתה מצליח לשלוט בכעסך, עליך לשלוף מסמר אחד מן הגדר."

הימים חלפו ולבסוף הגיע הילד לאביו ואמר לו שכל המסמרים נשלפו מן הגדר.

האב, אחז בידו של בנו לקח אותו החוצה אל הגדר, ואמר לו: "אני גאה בך בני על שלמדת לשלוט בכעסך, אך הסתכל נא על החורים שבגדר;

הגדר כבר לעולם לא תהיה כמו שהיא הייתה בהתחלה. כשאתה אומר דברים מתוך כעס, הם משאירים צלקת בדיוק כמו החורים שבגדר. אתה יכול לפגוע מאוד באדם ולקחת את מילותייך חזרה, אך לא משנה כמה פעמים תתנצל הפצע עדיין יישאר שם.

לאכול חכם – על תזונה ודיאטה מזווית נשית/אורית שרוני אחות במכבי תזונה נכונה יכולה למנוע מחלות כאוסטיאופורוזיס, טרשת עורקים, סוכרת ואפילו בעיות גב ומפרקים. להלן היסודות לתפריט נכון ובריא. האוכל הוא אחד ממקורות ההנאה בחיינו ומלווה אותנו מרגע היוולדנו ועד תום מסע החיים. במרבית משקי הבית, הנשים הן שלוקחות על עצמן את האחריות על קניית המזון, בישולו וקביעת הרכב התפריט של המשפחה. זוהי אחריות כבדת משקל, המציבה בפנינו הנשים, בכל יום מחדש, דילמות הקשורות בתזונה ודיאטה, המשליכות על בריאות המשפחה והתפתחות ילדינו.

תזונה בזוית נשית

אחריותנו כנשים בהקשר התזונתי אף גדלה, היות והשפעת התזונה על הבריאות, אפילו בגילאים מאוחרים נקבעת כבר במהלך ההיריון עצמו. במהלך ההיריון ולאחר הלידה, ההזנה יכולה לקבוע אם תפתח בעתיד סוכרת או יתר לחץ דם ועוד.

אוסטיאופורוזיס

העלייה בתוחלת החיים חושפת אותנו לסיכון מוגבר ללקות באוסטיאופורוזיס (ירידה בצפיפות העצם, הגורמת לה להיות פריכה ואף להישבר). הדרך הטובה ביותר למניעת אוסטיאופורוזיס, היא מתן תנאים טובים לבניית עצמות בריאות ושימורן בהמשך החיים, ע"י קיום אותם תנאים. התנאים הללו הם בראש וראשונה – הקפדה על תזונה מאוזנת, עשירה בסיידן ומגנזיום.

נשים נוטות יותר לשמור על דיאטות בלתי בריאות, אשר מכוונות למנוע עליה במשקל. מעצם ההגבלה הקלורית, דיאטות אלה נוטות להיות דלות ברכיבים תזונתיים חשובים לבריאות, כגון: ויטמינים ומינרלים. הגילאים הקריטיים מבחינת הנזק לעצם הם גיל ההתבגרות וגיל המעבר, הגילאים הקריטיים עושות דיאטות רזון. יש להימנע מכך ולחנך את עצמנו ואת ילדנו לשמירה על משקל גוף תקין, בעזרת פעילות גופנית.

כמו כן, מומלץ להימנע מעישון ונטילה שלא לצורך של תרופות המזיקות לבריאות העצם.

מחלות הקשורות בהשמנת יתר

שלוש מחלות חמורות ביותר נמצאו כקשורות להשמנת יתר: טרשת עורקים, סוכרת וסוגי ממאירויות מסוימים.

ההמלצות:

• שמירה על משקל גוף תקין.

• חשוב לשמור על משקל גוף יציב ותקין לכל אורך החיים ולהימנע מהשמנה או הרזיה קיצוניים, ע"י שילוב פעילות גופנית כחלק מאורח החיים עם אכילה נבונה.

• אכילה מכל קבוצות המזון באמצעות הקפדה על תפריט מגוון, אפשר להבטיח אספקה טובה של כל רכיבי התזונה הנחוצים לבריאות.

• יש לאכול בכל יום מזונות ממקור חלבי, פירות, ירקות, דגנים מלאים וגם שומנים ממקור בריא, כמו שמן זית וקנולה.

• לאכול כמות מתונה של דגים (בעיקר דגי ים צפוני), עופות וביצים, להמעיט באכילת בשר אדום – לפעם עד פעמיים בחודש.

• חשוב במיוחד לזכור, שהפירות והירקות עשירים בנוגדי חמצון טבעיים וחלקם – כגון העגבניות, הרימונים וההדרים, הוכחו מחקרית כמועילים במניעת טרשת עורקים.

• להמעיט בסוכר ושומן מעובד.

• להפחית בתפריט, ככל האפשר, מזונות עשירי סוכר ושומן מעובד (מרגרינה, למשל).

• בזהירות עם המלח – להקפיד על צריכה מתונה של מלח.

• אפשר קצת יין אדום – לשלב כמות מתונה ביותר של יין אדום בתפריט.

אנשים האוכלים לפי כללים אלו, המכונים גם "דיאטה ים תיכונית" (כמקובל ביוון, למשל), סובלים פחות מלחץ דם, טרשת עורקים, סוכרת וממאירויות שונות וזוכים באריכות ימים עם איכות חיים טובה.

ראש חודש חשוון (כ-1000 שנה לפני הספירה) הושלמה בניית בית המקדש

הראשון

הסתיים בנייתו של בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך. בית המקדש הוקם על הר המוריה בירושלים (הר הבית בעיר העתיקה בירושלים, היכן שממוקמים בו כיום מסגדי כיפת הסלע ואל-אקצא שנבנו מעל ל-1700 שנים מאוחר יותר). לבניית בית המקדש התגייסו טובי בעלי המקצוע ואף חירם מלך צור (לבנון) שלח חומרי בניה לבניית בית המקדש. כל הבנייה נעשתה בשיטה הטרומית כשאת כל האבנים והעצים מכינים במקום אחר והקמתן היתה במקום וללא כלי עבודה בכלל "והבית, בהבנתו אבן שלמה מסע, נבנה; ומקבות והגרזן כל כלי ברזל, לא-נשמע בבית בהבנתו" בתיאור מוזכר גם לראשונה (עוד לפני המתמטיקאים היוונים) היחס בין היקף המעגל לקוטרו "ייעש את הים (כיור), מוצק: עשר באמה משפתו עד-שפתו (קוטר) עגל סביב, וחמש באמה קומתו, וקו (היקף) שלשים באמה, יסב אתו סביב". בניית המקדש ארכה 7 שנים ובטכס חנוכת המקדש כינס שלמה את עם ישראל ובנאום שנשא בפניהם הזכיר את ההיסטוריה זאת ההבטחה שהקב"ה נתן לבני ישראל. לאחר מכן התקיימה סעודה במשך שבעה ימים. בית המקדש הראשון היה קיים כ-410 שנה עד שהוחרב על ידי הבבלים.

א' חשוון תס"א 14.10.1700 עליית רבי יהודה החסיד לארץ ישראל

(נלקח מהאתר של משרד החינוך)

רבי יהודה החסיד נולד בפולין והיה כנראה מקורב לתנועה השבתאית - תנועתו של משיח השקר שבתאי צבי. בשנת 1697 התארגנה קבוצה של כ-30 משפחות - "חבורה קדושה" שביקשה לעלות לירושלים ולהתיישב בה. בראש הקבוצה עמד יהודה החסיד. במהלך המסע הארוך ממזרח אירופה לארץ ישראל, מסע שנמשך כשלוש שנים נוספו לחבורה עולים רבים, והקבוצה מנתה בסופו של דבר מאות רבות של אנשים. יהודה החסיד, וכמה אנשים נוספים מראשי הקבוצה, ביקשו וקיבלו עזרה כספית מקהילות היהודים בארצות שבהן עברו בדרכם לארץ ישראל.

לירושלים הגיעו יהודה החסיד והעולים אתו בראש חודש חשוון שנת תס"א - 14 באוקטובר 1700. כמה ימים לאחר מכן נפטר יהודה החסיד במפתיע, ואירוע זה גרם למשבר "חלק מהם נשאר בירושלים, חלק אחר חזר לגולה וחלק שלישי המיר את דתו מתוך אכזבה" היו כאלה שהתאסלמו, והיו שהתנצרו. אחד המתנצרים היה בן אחותו של יהודה החסיד. על פי

המסורת, הספיק יהודה החסיד בימים המעטים שחי בירושלים לרכוש בעיר העתיקה מגרש, שעליו נבנה כ- 150 שנה לאחר מותו - בית הכנסת הראשי של עדת האשכנזים בירושלים (עד כאן מהאתר)

ההיסטוריון בן ציון דינור מי שהיה שר החינוך בימיה הראשונים של המדינה מזהה את עלייה זו כתמורה משמעותית בחיי העם היהודי וכנקודת הזמן של שינוי בין העת העתיקה לזמנים החדשים (יש המזהים את "זמן התמורה/השינוי בתקופת ההשכלה (מנדלסון) או לחילופין את המהפיכה הצרפתית בה לראשונה ניתנה "אזרחות" ליהודים בארץ מושבם) כיום כל מי שמסתובב בעיר העתיקה, ברובע היהודי לא יכול שלא לשים לב לפעולות השיחזור של בית הכנסת "החורבה" בית כנסת זה שהיה שייך לעדת האשכנזים היה מהמפוארים והגדולים בארץ ישראל ומעשה שהיה כך היה. כידוע (כאז כך עדיין קצת כיום) היתה תחרות והתבדלות בין עדת האשכנזים ועדת הספרדים וכל עדה רצתה לבנות בית כנסת יותר מפואר ויותר גדול לכן נבנו להם שתי בתי כנסת מפוארים: בית כנסת החורבה ובית כנסת ניסן בק וכל מי שרואה תמונות של הרובע היהודי מתחיל המאה העשרים (1900) רואה בבירור את שני בתי הכנסת המפוארים האלה. בתי כנסת אלו נחרבו במהלך מלחמת העצמאות על ידי הירדנים.

א' חשון תש"ו 9.10.1945 מבצע לשחרור מעפילים בעתלית

בחלק משיתוף הפעולה בין המחתרות במסגרת תנועת המרי העברית פרצו לוחמי הפלמ"ח למחנה המעצר בעתלית. במחנה המעצר בעתלית היו יהודים שהצליחו לשרוד את השואה ולעלות לארץ ישראל ואולם נתפסו על ידי הבריטים אשר עצרו אותם על מנת להחזירם בהמשך לאירופה. במבצע זה שוחררו 200 יהודים אשר הועברו לקיבוץ יגור ושם נטמעו פתוך הקיבוץ.

להלן תיאור כפי שמופיע באתר הפלמ"ח.

יחידת הפלמ"ח שמנתה למעלה ממאה איש יצאה מבסיסה בקיבוץ בית-אורן בשעה 23:00, בלילה שבין ה- 9 ל- 10 באוקטובר. בדרך אל היעד התפצל הכוח הראשי לכוח עיקרי פורץ ולשני כוחות משנה אשר נועדו לבודד את אזור הפעולה ולחסום כוחות בריטים מלהגיע לעזרת המותקפים. הפריצה אמורה הייתה להתחיל בשעה 01:00. בשל טעות בניווט התמקם הכוח הפורץ סמוך למחנה רק שבע דקות לפני שעת האפס. החדירה פנימה בוצעה ביעילות רבה. חילוף מאתיים המעפילים מהמחנה ארך פחות ממחצית השעה והתנהל ללא כל נפגעים. המעפילים הובלו ברגל לכיוון בית-אורן. הם נחלקו למספר קבוצות עקב הקושי הפסיכולוגי של המעפילים לנטוש מאחוריהם את החבילות שהכילו את כל רכושם, וכן בשל יכולת התנועה המוגבלת של הנשים והילדים.

הקבוצה הראשונה שקרבה לבית-אורן התגלתה סמוך לקיבוץ על-ידי רכב משטרה ברוטי. בחילופי היריות שהתפתחו נהרג שוטר. הידיעה על דבר הבריחה נפוצה במהירות, ורק

בעזרת פעולות הסחה והטעייה השכילה קבוצת המעפילים לחמוק במורדות הכרמל לעבר קיבוץ יגור. קבוצה נוספת הגיעה בשעות הצהריים לבית-אורן. הבריטים הקיפו בשוטרים מצוידים בשריוניות את שני הקיבוצים בהם מצאו מחסה הבורחים ומחלציהם. מהירות התגובה שלהם הפתיעה את מפקדי הפעולה. מטה ה'הגנה' הזעיק את תושבי חיפה והישובים הסמוכים לה וכתוצאה מכך נאסף קהל רב סביב שני הקיבוצים. הבריטים החליטו לסגת, שכן הבינו כי כל ניסיון לפרוץ פנימה בכוח עלול לגרום לנפגעים רבים.

ב' חשון תרע"ט 9.10.1918 הועלתה לראשונה הצגה בתיאטרון יהודי – הבימה

כשהתכנס הקונגרס הציוני האחד עשרה בווינה בשנת 1913 נכונה הפתעה למשתתפים. לראשונה הופיעו שחקנים יהודים בהצגה. היתה זו קבוצה של יהודים בראשותו של נחום צמח שהתארגנו והקימו את תיאטרון "הבימה" – התיאטרון היהודי הראשון. ניסיון זה כשל עקב חובות כספיים. מספר שנים לאחר מכן שכנע נחום צמח את מנהלי התיאטרון הרוסי לעזור ולהקים תיאטרון יהודי ואכן בתאריך זה בשנת תרע"ח (1917) נערכה הצגת הבכורה בשם "נשף בראשית". שנה לאחר מכן העלה הבימה את ההצגה "היהודי הנצחי" בכיכובה של "מרת תיאטרון" הגברת חנה רובינא. בשנים הראשונות עיקר ההצגות בנושאים יהודיים כגון "הדיבוק" אשר הוצג במשך 40 (ארבעים!!) שנה, "הגולם" על הגולם מפראג ועוד.

בשנת 1926 יצאו אנשי הבימה למסע הופעות בעולם ויותר לא חזרו לרוסיה עקב צו רוסי האוסר על פעילות ציונית. בעת ששהו בארה"ב התפלגו אנשי התיאטרון וחלקם עלו לארץ ישראל והמשיכו בעיסוקם. בשנת 1935 הונחה אבן הפינה לבית הבימה הנמצא עד היום בתל אביב בקצה שדרות רוטשילד ליד היכל התרבות. בשנת 1946 נחנך המבנה. למרות שבתחילת הפעילות הקפיד התיאטרון על הצגות "יהודיות" הרי שבמהלך השנים החל גם להציג הצגות בינלאומיות מתורגמות. בשנת 1969 הוכרז הבימה כתאטרון הממלכתי הרשמי של ישראל. במהלך שנות התיאטרון שיחקו בו שחקנים ידועים כשלמה בר שביט, שמואל רודנסקי ("טוביה החולב"), שמוליק סגל, רפאל קלצ'קין ועוד.

ב' חשון תשס"ה 17-10-2004 נפטר עוזי חיטמן מחשובי היוצרים בזמר

הישראלי

עוזי חיטמן, זמר, מלחין ופזמונאי מהידועים בארץ נפטר בגיל 52 בלבד, לעוזי חיטמן ישנו מקום של כבוד בזמר הישראלי. חיטמן היה מלחין, ומשורר שהושפע רבות מהסביבה בה גדל בגבעת שמואל להורים ניצולי שואה בבית מסורתי עם זיקה חזקה מאד ליהדות ולציונות כפי שמבוטאים ברבים משיריו. הגדולה של עוזי חיטמן היתה שידע לשלב בין כל סוגי המוזיקה: מזרחית, חסידית, פופ, עוזי חיטמן פנה בשיריו לכלל סוגי האוכלוסייה דתיים חילונים, ילדים ומבוגרים

משיריו המפורסמים: אדון עולם, נולדתי לשלום, כאן נולדתי, אלוהים שלי, אנחנו נשארים בארץ, ארץ הצבר ועוד ועוד. בנוסף, היה ממגישי תוכניות הילדים "פרפר נחמד" ו"הופה היי". בשנת 2001 קיבל את פרס "נוצת הזהב" של אקו"ם לשנת תשס"א על מפעל חיים – מלחין בזמר העברי. ועדת הפרס נימקה את החלטתה בעובדה שחיטמן הלחין למעלה מ- 600 שירים, וסגנונו הייחודי מגשר בין מזרח למערב, בין דתיים לחילוניים ובין ילדים למבוגרים. על שמו כיכרות ורחובות ברמת גן ובגבעת שמואל.

ה' חשוון תרל"ה 16.10.1874 נפטר הרב צבי הירש קלישר מאבות הציונות

הדתית

הרב צבי הירש קלישר נולד בשנת תקנ"ה (1795) בפולין למשפחת רבנים מיוחסת. בנעוריו הצטיין בלימודיו התורניים והיה תלמידו של הרב עקיבא אייגר ובגיל 19 התמנה לרב ודיין. הרב קלישר יצא כנגד תנועת ההשכלה והרפורמה אבל בניגוד לרבנים אחרים שהתנגדו הציע הרב קלישר דרך אלטרנטיבית והיא השילוב של תורת ישראל בארץ ישראל עבור כל עם ישראל. עימות נוסף עם הרבנות האורתודוקסית היתה בשאלת הגאולה בה בשעה שגדולי הרבנים טענו שהגאולה צריכה לבוא בדרך נס ואסור לזרז את הגאולה (איסור "עלייה החומה") סבר הרב קלישר שלבני האדם יש חלק בגאולה והם צריכים לעשות מעשה הוא הסביר כי הגאולה לא תרד פתאום מהשמים אלא תבוא קמעה קמעה ועל היהודים להתחיל להתכונן לכך ולעשות הכנות מעשיות באמצעות התיישבות בארץ ישראל וקיום המצוות התלויות בארץ. הרב קלישר הטיף לאורח חיים יצרני של היישוב היהודי בארץ, שיתבסס על עבודת אדמה ומלאכה ולא על תרומות של יהודי התפוצות.

כדי לתת מענה לדעות הרווחות ביהודים הדתיים והמאמינים ביקש הרב קלישר למצוא את שביל הזהב בין תפיסתו הלאומית החדשנית ובין התפיסה ההלכתית המסורתית, הרואה בגלות עונש שאין להחיש את קיצו ולכן לא המליץ בשלב הראשון על הגירה רבתי לארץ ישראל, אלא על עליית יחידים – "אחד מעיר ושניים ממשפחה" הרב קלישר היה ער למתרחש בסביבתו הכללית וראה כיצד יש התעוררות לאומית אצל האוכלוסייה בפולין ובגרמניה, ובארצות אחרות (כגון איטליה).

וכך הוא כותב "למה אנשי איטליה ושאר מדינות ימסרו נפשם עבור ארץ אבותיהם, ואנחנו נעמוד מרחוק? ... שימו נא לב מה עשו אנשי איטליה, עם פולין, מדינת אונגריה... ואנחנו בני ישראל, אשר הארץ המפוארה, משוש כל הארץ, היא לנו למורשה... נשים יד לפה, ונהיה כאיש אשר אין בו רוח? הלא נבזינו בעיני נפשנו "

הרב קלישר יצק לתוך רעיונות אלו את המסורת היהודית תוך שהוא מתבסס על התנ"ך, המשנה, התלמוד והקבלה. את רעיונותיו פרסם במספר מאמרים שהפיץ בשפה העברית

בספר שפרסם ושיצא לאור בשנת תרכ"ב (1862) קרא לעלייה המונית לארץ ישראל ולפיתוח תנאים כלכליים עצמאיים, "על כן בואו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ארצנו, ונייסדו חברת ארץ נושבת אשר יתחברו בה רעים אהובים. זה יאמר לה' אני, ויקנה כברת ארץ; וזה יתן ידו לה' אלהינו, להרים תרומת צדקה. איש כפי נידבת לבו ... ויטעו כרמיה ויעשו פרי לצדקה..." הרב קלישר טען שעבודת אדמת ארץ ישראל שווה בקדושה לעבודות קודש אחרות

הרב קלישר אף הציע לסר משה מונטיפיורי לקנות את ארץ ישראל מיד השליטים התורכים. לאחר פירסום הספר נסע הרב קלישר ברחבי אירופה וניסה לגייס תומכים למשנתו היה מהתומכים בהקמת הבית ספר החקלאי במקווה ישראל. בנוסף, הגה תוכנית לפעילות מעשית כגון: הקמת חברה לרכישת קרקעות בארץ ישראל, שתקים מושבות חקלאיות ותעסוק בהדרכת המתישבים שיעלו לארץ; ייסוד "בית מדרש ללימוד חכמת הארץ" שבו ילמדו צעירי הארץ עבודות חקלאיות; הקמת יחידות של שומרים להגנת השדות והמטעים מפני הערבים ועוד.
על שמו מספר רחובות בארץ וכן הישוב טירת צבי.

ה' חשון תש"ס 15.10.1999 נפטר הרב ד"ר יוסף בורג ממנהיגי הציונות הדתית

הרב ד"ר יוסף בורג נולד בשנת 1909 בעיר דרזדן שבגרמניה. בילדותו קיבל חינוך תורני מקיף והוסמך לרבנות בברלין. בנוסף ללימודיו התורניים למד באוניברסיטת לייפציג ובאוניברסיטת ברלין, ושם הוסמך לתואר דוקטור לפילוסופיה. בשנת 1939 עלה לארץ ישראל ולפרנסתו היה מורה בגימנסיה הרצליה בנוסף לעיסוקו בהוראה החל בפעילות ציבורית בקרב הציבור הציוני הדתי. לאחר מלחמת העולם השנייה עבור לגור בפריז שם ניהל ד"ר בורג את המשרד האירופאי לעזרה לפליטים ולהעלאתם ארצה. כשחזר לארץ נעשה לאחד הפעילים של תנועת הפועל המזרחי, והנהיג את סיעת "למפנה", שקראה לשיתוף פעולה עם תנועת העבודה, ברוח הסיסמה "תורה ועבודה". היה ממייסדי המפד"ל בשנת 1956. בורג כיהן כחבר כנסת החל מהכנסת הראשונה ועד לכנסת האחד עשר (1988). ד"ר יוסף בורג מילא מספר תפקידים של שר בממשלות ישראל, שר הבריאות, שר הדואר, שר הפנים, שר הרווחה. בנוסף שימש כסגן יושב ראש הכנסת. בורג התפטר עם מפלגתו מממשלתו של יצחק רבין בשנת 1976, בעקבות הימנעותה של המפד"ל בהצבעה על הצעת אי-אמון על רקע חילול שבת בבסיס חיל האוויר מה שהביא לנפילת ממשלת רבין ולעליית מפלגת הליכוד בראשותו של מנחם בגין לשלטון בממשלה שהקים מנחם בגין ב-1977 נתמנה לשר הפנים, הדתות והמשטרה. ב-1979 נתמנה לראש ועדת השרים לניהול שיחות האוטונומיה, וניהל אותן עד שהגיעו למבוי

סתום ב-1980. בשנת 1986 פינה את מקומו להנהגה הצעירה של המפד"ל ואת מקומו את מקומו בממשלת האחדות הלאומית תפס זבולון המר. לאחר פרישתו מהזירה הפוליטית שימש נשיא המזרחי העולמי, חבר בחבר הנאמנים של אוניברסיטת בר-אילן ויו"ר המועצה הבינלאומית של יד ושם. ד"ר בורג זכה לתארי דוקטור לשם כבוד מטעם אוניברסיטאות בישראל ובעולם.

ד"ר יוסף בורג נודע בחוכמתו הרבה ובשנינותו כפי שבא לידי ביטוי בציטוט שלו להלן "ההבדל בין הר לשר הוא בכך, שככל שמתקרבים אל ההר הוא נראה גדול יותר בעינינו, וככל שמתקרבים אל השר, כך הוא נראה קטן יותר.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

ני"ד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

